

69. Aantekeningen, mei – juni 2019

Pieter Wisse

69.1

Met het doen van suggesties ben ik vaak nogal secundair. Moet ik toch even nadenken. De beleidsmedewerker van een ministerie met zgn stelselverantwoordelijkheid voor ..., waarvoor? 'Ze' hebben nog steeds geen idee. Enfin, hij schrijft jou:

Ik ben [...] enterprise architect.

Eigenlijk ben ik allereerst benieuwd of dat zijn functie betreft en/of dat hij zichzelf zo als professional voorstelt.

Stel dat het om zijn functie gaat, en nog los ervan of hijzelf over de juiste kwalificaties ervoor beschikt, dan rijst de vraag of er wellicht een andere functie bestaat voor informatiekundig ontwerper (zoals hij de aanduiding overneemt, dat dus wel). Is zo'n andere functie er niet, dan is daar een ernstig tekort aanwijsbaar, zij het dat niemand dat beseft. Bestaat daar de functie van informatiekundig ontwerper wèl, inderdaad, helaas tegen elke verwachting, dan is als vervolgvraag relevant waarom die andere functionaris(sen) zich blijkbaar niet met stelselmatig informatiemodelleren als beleidsonderwerp bezighoudt/-en. Althans, jij weet dus van niets. Of doet/-n die functionaris(sen) dat wèl? Maar waarom wijst hij in dat geval jou er niet op? Indien hijzelf een andere functie dan "enterprise architect" heeft, hoe luidt die en wat wordt hij geacht ervoor te kunnen resp. doen?

Tenslotte ben ik benieuwd naar wat hij verstaat onder de deskundigheid resp. taken van een "enterprise architect." Als dat volgens hem geen – deskundigheid voor – informatiemodellering omvat, nog ervan afgezien dat de beperking tot "enterprise" in de zin van een aparte organisatie uiteraard onzin is voor stelselbereik van informatieverkeer, begrijp ik er zelfs nog minder van.

Ik weet het, het klinkt nogal rommelig. Maar ligt dat aan mij?

69.2

Ook met zo'n beleidsmedewerker corresponderen we allang helaas alleen maar voor eigen aantekeningennoogst. Maar ja, wie weet wie daar, herstel, hier, ooit op aanslaat.

69.3

Wederom – sterker dan ooit? – is het een gemengd gevoel waarmee ik jouw aantekeningen op [Emovere](#) lees, ditmaal je aflevering [2019.01](#). Hoe scherper je m.i. volgens het nieuwe paradigma mikt en ook raakt met analyse en zo door naar aanbevelingen enzovoort, des afwijzender zwijgt iedereen volgens oud paradigma en zit daardoor alsmaar verder mis. Jouw telkens herhaalde pleidooi voor informatiekundige heroriëntatie vind ik eenvoudig – gesteld en – overtuigend voor wie het maar eens serieus lezen wil, maar ook jij krijgt helaas – nog? – niemand zelfs maar zover om zelfs maar een begin van geïnteresseerde aandacht op te brengen. Er verandert dus nog steeds ... niets, integendeel, althans waar het voor – infrastructuur voor – informatieverkeer pas telt.

Ik heb je verwijzing gevolgd naar een tekstje dat C. enkele maanden geleden schreef. Hij is daarin zo ver om “absoluutheid van concept en term” voor ongeldig te verklaren. En hij lijkt te beseffen dat, hier in mijn woorden, pseudo-standaardisatie van betekenis de heersende machtsverhouding versterkt. Tja, je zou toch zeggen dat wie het probleem met “absoluutheid” erkent, in één moeite door zoiets als betekenisrelativiteit kenmerkend acht voor een stelselmatige oplossing(srichting). Maar ... niets daarvan. Zo iemand zou toch vlot moeten kunnen begrijpen dat met recursiviteit van contextuele verbijzondering Metapatroon daarvoor een passende modelleermethode biedt. In elk geval in dat tekstje komt C. echter zelfs niet met de geringste aanwijzing voor facilitering van samenhangende relativiteit annex variëteit, laat staan dat hij erop wijst dat met Metapatroon – zoals hij zou moeten weten, want pakweg vijftien jaar geleden heb ik hem dat toegelicht; ook was hij deelnemer aan het latere plagiaat- en fraudeconsortium – allang een stelselmatig geschikte modelleermethode bestaat.

Als eerste heb jij gereageerd. Jij stelt hem een wat je naar ik aanneem heb bedoeld als suggestieve vraag. Zo van, C., je probleemstelling klopt weliswaar aardig, maar hoe stel jij je de oplossing voor? Want die heb je toch wel, als jij je zo deskundig voordoet? Daarop heeft C. überhaupt een antwoord ontweken, ook ‘geholpen’ door reacties door andere mensen waaraan hij zich wèl prompt oppervlakkig met een doodoener heeft onttrokken aan enig opbouwend voorstel. Dat heten dan sociale media. Zo was de aandacht alweer afgeleid, waardoor – het belang van – jouw vraag netzo prompt uit het zicht verdween. Zoals ik je heb laten weten, heeft S. hem zeer onlangs per email een vergelijkbare vraag gesteld, maar zelfs hij kreeg niet eens antwoord (terwijl hij toch als potentiële opdrachtgever met een spreekwoordelijke wortel zwaaide); zie daarover [aantekeningen 68.47, 68.48, 68.49, 68.60 en 68.61](#).

Ik bewonder de inzet waarmee je blijft reageren op dergelijke tekstjes. Inderdaad, zo’n compliment is de aanloop tot een nader verzoek tot inschikkelijkheid. :-) Helaas is het met onzekere mensen doorgaans zo, dat ze zèlfgenoegzaam optreden. Je kunt dus verzoeken tot ze richten totdat je een ons weegt, maar ze zijn domweg bang om hun zwakte te tonen en daarom reageren ze, als je al een reactie krijgt, steevast met een [fopvatting](#). Die angst belemmert ze om te herkennen dat je wil helpen. En toch vind je dat je een opbouwende bijdrage moet – proberen te – leveren. Mee eens, graag. (Maar) ik kies er dan voor niet zozeer te reageren op wat iemand schrijft in de verwachting dat z/hij op zijn beurt inhoudelijk belangstelling e.d. toont; veeleer zie ik in wat ik lees een aanleiding om zèlf nog maar eens een relevante aantekening te schrijven. Dat doe ik dus met voorrang voor eigen publicatie. In de meeste gevallen voer ik op die manier ook en vooral mijn emailcorrespondentie als het ware omgekeerd. Zeg maar aantekening éérs, en vervolgens stuur ik zo’n tekst meestal tevens op. Ach, waarom niet? Maar ik doe dat alsmat minder vaak. Ik verwacht er mbt zinvolle reactie echter c.q. immers nauwelijks – meer – iets van. Een relevante aantekening heb ik dan in elk geval wèl, in hoopvolle afwachting van een geïnteresseerde lezer (voor wie ik dan wel nodige en voldoende context moet expliciteren voor het informatiekundige punt dat ik wil maken). Stel dat ik het had kunnen opbrengen om op bedoeld tekstje van C. te reageren, dan had ik luid en duidelijk mijn eigen opvatting opgebracht in een ... aantekening. In genoeg van jouw overige aantekeningen in deze aflevering geef je er wel degelijk en helder verwoord blijk van! Hopelijk blijf ik niet de enige die ze

allemaal las, en er op kan teruggrijpen: de zorg van de belangstelling is de belangstelling van de zorg. Ja, je vraag aan C. is veranderkundig uiteraard retorisch bedoeld, maar door de subtiliteit ervan laat zich een dergelijk verzoek tot inschikkelijkheid helaas simpel(weg) negeren.

69.4

Ik heb mij de afgelopen weken o.a. bezig gehouden met een poging een korte, desalniettemin dekkende uitleg te schrijven over – het ontwerp van – de verhouding tussen wat ik structuurbegrippen voor fasegewijs boekhouden noem. Wat telt als zgn structuurbegrip? Ik wijs daarvoor zes begrippen aan, méér kan ik er niet van maken. Wel beschouwd blijft er dus maar weinig over van financieel beheer als specialisme. De praktische opgave is om passende combinaties van waarden ervoor te bedenken, en dat hangt uiteraard van – ontwikkeling van – omstandigheden af. Tja, dat vergt natuurlijk wel enige flexibiliteit van voorstellingsvermogen. Aan de ene kant zijn er vijf begrippen, elk in enkelvoud geldig; samen maken ze, nou ja, respectievelijke waarden ervoor, de identificatie van een (faseboek)rekening uit. Aan de andere kant is slechts één begrip relevant, maar als extra informatie (lees ook: supplement) in een boekingsregel in eventueel meervoud. En wie afweging tussen structuurbegrippen beheerst, kan m.i. willekeurige zgn grootboekstelsels helpen inrichten. Zie [Beknopte inrichtingshandleiding grootboekstelsel volgens fasegewijs boekhouden](#). Vind je die handleiding duidelijk genoeg te volgen? Probeer ajb wat uit.

69.5

Nee, van robotic process automation, afgekort RPA, had ik nog nooit gehoord. Vaak is echter slechts sprake van de zoveelste andere hoogdravende naam voor wat feitelijk hetzelfde is en blijft als toch vooral beperkt bruikbaar gereedschap. Ik kan er publiek toegankelijk maar zeer weinig begrijpelijk leesbaars over vinden, wat óók weer helaas meestal nogal typisch is voor wie het vooral van marketing moet hebben.

Het lijkt mij wel duidelijk dat het robotiseren, of wat het dan ook – niet – is dat – opzettelijk verwarrend? – met een modieuze term aangeduid is, van fragmentarisch ingerichte informatievoorziening principieel niet in samenhang kan resulteren, tenzij de zgn robot met een passend stramien daarvoor uitgerust is. Wat kunstmatige intelligentie e.d. heet, werkt natuurlijk niet, vooruit, ex nihilo. Hoe dan ook moet de vraag zowel gesteld als adequaat beantwoord zijn, hoe doorzichtig de (ver)werking van dat hulpmiddel is. Vorig jaar wees nota bene ook de Raad van State met een zgn ongevraagd advies m.i. terecht op het gevaar van ondermijning van burgerlijke vrijheid enz. door – van onoordeelkundige tot ondemocratische inzet van – algoritmen.

Kortom, ik ben eigenlijk wel nieuwsgierig wat ‘ze’ er daar mee doen, nou ja, ik vermoed dus wat juist niet, want veel kan het nooit zijn. Aanvankelijk klonk het als – gebruik voor – informatierotonde, maar toen jullie lieten zien wat jullie door-en-door praktisch en inzichtelijk met de rotonde doen vonden ze dat toch wat nieuws en, gelukkig, interessant. Wie weet ...

Voorrang verdient een stelselmatig model van betekenissen. Zolang dat ontbreekt, helpt zoets als RPA uiteraard niet, sterker nog, dat wakkert verwarring enz. slechts aan. En zodra informatieverkeer wèl volgens een stelselmatig (betekenissen)model

met variëteit van dien gefaciliteerd wordt, is ook weer zoiets als RPA volstrekt overbodig.

69.6

Heb jij je de [Beknopte inrichtingshandleiding grootboekstelsel volgens fasegewijs boekhouden](#) al grondig eigen gemaakt? :-)

Volgens de beschikbare documentatie kan ik maar moeilijk de huidige inrichting voor financieel beheer nagaan. Ik heb wel ergens de opsomming vermeld zien staan van de “segmenten,” zes in getal, waaruit de “grootboek sleutel” bestaat. Ik kan mij echter niet voorstellen dat daarmee de unieke identificatie van een grootboekrekening is bedoeld. Want één van die zes segmenten heet ... “grootboekrekening.” Als segment als eerste genoemd wordt “bedrijfsnummer.” Het lijkt erop, dat er grootboekrekeningen per zgn bedrijf zijn, vooruit, logisch, maar met zulke rekeningen verder beperkt tot kostensoorten. Zo ja, dan is de identificatie van een grootboekrekening samengesteld uit bedrijfsnummer en – waarde voor een – kostensoort. Dat past dus ruim in fasegewijs boekhouden met desgewenst een apart grootboek voor elk “bedrijf.” Vergeleken met de huidige opzet van grootboekrekening blijven van de identificatie van een faseboekrekening de samenstellende delen fase, kostenplaats en kostendrager onbenut. Daarvan kan kostenplaats dus eventueel – ook – met “bedrijf” worden ingevuld. Als ànder segment komt echter “kostenplaats” voor en dat betreft dan zoiets als bedrijfsònderdeel. Daarvoor is met een faseboekrekening dus ook kostenplaats beschikbaar en/of een zgn supplement. Voor het segment “product” kan in de identificatie van een faseboekrekening het samenstellende deel kostendrager dienen en/of ook weer een desbetreffend supplement. Wat het segment “intercompany” behelst, kan ik niet ontdekken. En “specificatie” wordt blijkbaar niet gebruikt, want dat segment geldt als reserve. Al met al kan de omzetting naar fasegewijs boekhouden wat “boekings sleutel” aangaat – en wat dat ook is – geen ènkel probleem opleveren.

Verder heb ik de indruk dat er apart een verplichtingenadministratie gevoerd wordt (en dus niet via gerelateerde fasen integraal in één grootboekstelsel). Ook begroting, zo lijkt het mij, wordt niet als financiële transactie opgevat en als zodanig geregistreerd, maar is een waarde van een eigenschap van een grootboekrekening voor registratie van daadwerkelijke kosten. In termen van financieel-beheercyclus komt dat neer op die twee vooropgezette fasen, te weten kostenbegroting en kostenrealisatie (en andere ordeningen zijn zònder aanvullende voorzieningen niet mogelijk). Maar wie weet vergis ik me, omdat de documentatie gebrekkig is. Het is hoe dan ook praktisch zelfs eenvoudig uitvoerbaar om met fasegewijs boekhouden een integraal grootboekstelsel op te zetten (zoals ik eerder voorstelde nav de vraag om het opstellen van het zgn jaarwerk te stroomlijnen). Voor wat aan transacties voor fasen niet past in de huidige financiële administratie, kan registratie voortaan direct gebeuren in/met dat fasegewijs ingerichte grootboekstelsel. De kostentransacties mbt – de fase van – feitelijke uitgaven/ontvangsten blijven voorlopig in de huidige financiële administratie geregistreerd, om met daarvan vervolgens al dan niet geaggregeerd afschrift in het fasegewijs ingerichte grootboekstelsel. Omdat daarin relevante verbanden gelegd zijn, is dat grootboekstelsel – pas – geschikt voor integraal financieel beheer. Er is – veel – méér mogelijk voor – veel – minder geld, en het werk aan financieel beheer lijkt mij dankzij overzicht – veel – interessanter.

In verband hiermee wijs ik graag op het voornemen om de thans gebruikte

programmatuur voor de financiële administratie te ontdoen van maatwerk. Hoewel dat daadkrachtig en verstandig klinkt, vrees ik dat daarvoor nog volledig wordt voorbijgegaan aan wat een programmatuurpakket voor financiële administratie dan, zeg maar, standaard moet bieden. Ofwel, er is allereerst zo iets als een eisenpakket. Voor de rechtspraak behoort daar zelfs met voorrang toe dat voorzien moet zijn in financieel beheer volgens zowel gvka (geïntegreerde verplichtingenkasadministratie) als bls (baten-lastenstelsel). Wie daarmee desondanks uitkomt op een programmatuurpakket dat nota bene gemaakt is voor gebruik door industriële ondernemingen, heeft dus geen benul. Een boekhouding voor zgn commerciële toepassing is nu eenmaal zonder maatwerk nooit, herhaal, nooit zelfs maar bij benadering geschikt voor de kwalitatief andere eisen die – ook – de rechtspraak aan financieel beheer moet stellen, punt. En omdat die eisen kennelijk vergaand onbegrepen gebleven zijn, dat kan niet anders, is dat maatwerk vooral een rommeltje.

Een – programmatuurpakket voor – commerciële/industriële financiële administratie kan nu eenmaal niet zonder maatwerk voor facilitering van – een mengvorm van – gvka- en bls-beheer. Het is, met andere woorden, een illusie dat er met zo'n pakket voor o.a. de rechtspraak géén zgn maatwerk meer nodig is. Het is een optie om dan tenminste deugdelijk maatwerk te ontwerpen, enzovoort. Dat vergt om te beginnen en voorts ter oriëntatie een integraal ontwerpmodel van het grootboekstelsel waarmee de rechtspraak financieel beheer uitoefent. Wat mij betreft blijft dat echter prutswerk, omdat in zulke programmatuurpakketten voor de benodigde integratie domweg de grondslag tekort schiet.

Aan het prototype voor fasegewijs boekhouden laat zich reeds herkennen dat zelfs op korte termijn een programmatuurpakket haalbaar is dat voor het eisenpakket van de rechtspraak mbt financieel beheer zonder maatwerk toekomt.

69.7

Ethiek betreft gedrag. En gedrag betreft betrekkingen, verhoudingen. Voor ethiek geldt de veronderstelling dat er voor wie-zich-gedraagt iets te kiezen valt voor haar/zijn verhoudingen tot medemensen, enzovoort tot en met omgeving. Daarom krijgt ethiek nadruk door de één wanneer z/hij zulke keuzes door de ander nadelig acht, of reeds enige – reële – kans vermoedt op nadelig gevolg. Dat gebeurt met de bedoeling de ander tot gedrag te bewegen met wat de één beoordeelt als evenwichtiger uitkomst. Zo heb ik een hoofdstuk in [Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism](#) de titel gegeven: **The political nature of human exchange.**

Als elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is, draagt tekenverkeer dus altijd een ethisch resp. politiek aspect. Zo wijs ik – ook hier wederom – dringend op de noodzaak van ethisch besef tegenwoordig ook en vooral bij mensen die beroepsmatig werken aan digitale voorzieningen voor informatieverkeer. Voor eerdere pogingen, zie o.a. [Informatiekundige ontwerpleer](#) (Ten Hagen & Stam, 1999). Dat boek leverde mij overigens het verwijt op, dat ik vooral over ontwerpers had geschreven. Tja, mijn idee was, en zo mogelijk nog sterker is, dat als het gaat om een vak van telkens doen van unieke afwegingen, zie ook [Architectuurcriterium](#) (2001), er in het algemeen niets zinnigs over het resultaat van ontwerpen valt te zeggen, maar wel resp. slechts over de oriëntatie enz. van de ontwerper inclusief daarvoor bruikbare methoden; destijds schreef ik als reactie op dat verwijt [Zinvolle discussie](#).

Als geschenk kreeg ik onlangs een exemplaar van **Digitale Ethik, Ein Wertesystem für das 21. Jahrhundert** (Droemer, 2019). Over inschikkelijkheid gesproken, de hartelijke schenker wilde ik niet teleur stellen. Dus heb ik het vrijwel meteen ook helemaal gelezen.

Ik begrijp dat Sarah Spiekermann – of haar uitgever – een pakkende titel ... koos. Maar als ethiek het onderwerp is, vind ik kwalificatie volgens gereedschap resp. techniek gauw op z'n minst verwarrend. Volgens een beroep is overigens alweer wat anders, en dan gaat het dus om waarden voor de desbetreffende beroepsbeoefenaren om in acht te nemen voor hun gedrag in verhoudingen tot andere mensen enzovoort. Ethiek veronderstelt immers het vermogen om gedragskeuzes te maken. Dat is aan subjecten voorbehouden, ja, natuurlijk onder – vaak sterke – invloed van beschikbare (gebruiks)objecten. Zo kan ik mij wel ethiek voor timmerlieden (m/v) voorstellen, maar géén schroevendraaierethiek. En dus bijvoorbeeld wel ethiek voor computerprogrammeurs, maar géén digitale ethiek. Tegen het eind van **Digitale Ethik** komt pas Spiekermanns erkenning dat oriëntatie op waarden

auch unabhängig von der Digitalisierung der Weg [ist], den uns die großen Denker seit der Antike gewesen haben, um ein gutes und glückliches Leben zu führen.[p. 259]

Inderdaad, om iets bijzonders zowel in digitaal opzicht als “für das 21. Jahrhundert” gaat het qua waarden niet. Terwijl Spiekermann m.i. terecht waarschuwt tegen overwaardering van wat zgn nieuw is, toont zij zich er met haar hoofd- en ondertitel òngevoelig voor. Over waarden gesproken, hoe consequent is dat? Ik ben het Spiekermann eens, als zij dat tenminste bedoelt, dat ook thans, inderdaad, overigens nog vroeg in de 21ste eeuw, maar ja, wat betekent een eeuwwisseling nu helemaal in ethisch opzicht, nogal wat mensen mede – maar zeker niet uitsluitend – door hun bemoeienis met digitale techniek een ruimere oriëntatie missen volgens zgn waarden, nodig voor – ontwikkeling van – evenwichtiger verhoudingen. Dan is niet zozeer het waardensysteem voor, vooruit, deze eeuw niets nieuws, maar brengt zij de waardenoriëntatie voor gedrag, ethiek dus, onder de aandacht van mensen die nù leven en daarvoor hun voortdurende (gedrags)keuzes maken. Genoeg over de titel. Wat de inhoud aangaat, blijft Spiekermann nogal dichtbij wat zij als haar vak beschouwt. Ik ben dus niet zo enthousiast, omdat m.i. nodige breed- èn diepgang ontbreken. Noem dat maar filosofisch. Zij noemt zich bedrijfskundige, was naar verluidt als marktonderzoeker werkzaam voor een it-bedrijf, zag bij nader inzien geen bevredigende loopbaan in die branche, ging in academische kring werken en is thans hoogleraar. Zij beschrijft hoe zij haar studenten – ruimere – waardenoriëntatie probeert bij de brengen. Zij geeft ze een opdracht: stel een bedrijfsplan op voor een maaltijdenbezorgdienst. Voor de eerste planversie laat zij haar studenten vrij, voorafgaand aan het tweede ontwerp geeft ze echter een korte inleiding tot ethiek. Over verhoudingen gesproken, de studenten begrijpen dat ze er-iets-mee-moeten. Anders wordt hun tweede plan door haar niet goed beoordeeld, nietwaar? Ervaring van afhankelijkheid bevordert verandering. Hoe dan ook wijkt zo'n tweede plan vaak sterk van het eerste, doordat studenten nu belangen van allerlei betrokkenen hebben overwogen. Prima! Ik heb ook niet beweerd dat het boek waardeloos is. Voor een ontwerpopleiding is dat overigens niets nieuws, dwz bevordering van verruiming van perspectief enzovoort. Maar zodra een ontwerper financieel afhankelijk van opdrachtgevers is, komt er, diplomatiek uitgedrukt, soms weinig

terecht van wat haar/hem tijdens de opleiding als ethisch besef bijgebracht is. Dat moet er véél eerder als het ware ingestampt zijn en is daarom nadrukkelijk(er) een kwestie van opvoeding dan -leiding.

Alweer geruime tijd valt inderdaad aan ict-projecten op dat opdrachtgevers er vaak een kortzichtig doel mee nastreven, met een averechts middel als resultaat (als er al iets werkt):

Mit wertvollem Fortschritt für eine Gesellschaft hat diese optimierte technische Funktionsfähigkeit jedoch nichts zu tun.[p. 54] IT-Systeme werden nach wie vor ohne viel Weitsicht entwickelt.[p. 157]

Een verantwoorde ontwerper moet zich onthouden van medeplichtigheid. Klopt, aan opdrachten heb ik een ernstig gebrek; zie ook [In de hoop op informatiekundig beroepsperspectief: ontwerpers van infrastructuur voor informatieverkeer zoeken democratische opdrachtgevers](#) 2012).

Ik ... waardeer het zeer dat Spiekermann dan toch maar een poging doet om vooral mensen die zgn ondernemend digitale techniek exploiteren, van ondernemers tot en met gebruikers, tot afweging van hun gedrag volgens ruimer bemeten waarden te bewegen. Nogmaals, zij heeft gelijk dat het daaraan alom helaas nogal schort. Spiekermann:

Diese Schmalpurethik im gegenwärtig vorherrschenden betriebswirtschaftlichen Denken reicht im digitalen Zeitalter nicht mehr aus.[p. 76]

Dat deed en doet uiteraard het met andere techniek evenmin. Ik begrijp wel, wat, herstel, wie Spiekermann bedoelt. Zij probeert ondernemers te laten inzien dat winstgevendheid-op-langere-termijn ruimere waardenoriëntatie van ze vergt:

Sie können [...] nach Geschäftsmodellen suchen, die ihnen erlauben, menschengerechte Fortschrittsmodelle zu leben, mit denen sie **das Richtige** tun.[p. 185]

Dat lijkt me echter niet iets bijzonders voor diensten en producten met digitale ingrediënten. En het gaat uiteindelijk niet om denken, maar om doen.

Feitelijke makers van c.q. met digitale middelen lijkt Spiekermann trouwens op de ene hoop te gooien van informatica, terwijl onderscheid tussen informatiekundigen (lees: ontwerpers) en informatici (lees: bouwers volgens ontwerp) helpt om ethiek alweer explicieter in het geding te brengen. Is daarom het voorstel nooit serieus genomen dat Jaap van Rees ooit deed voor vakmatige functiescheiding? Beschermen enerzijds opdrachtgevers, anderzijds en informatici-als-opdrachtnemers met eendrachtige ontkenning van ethiek hun resp. posities? Sluiten ze informatiekundig ontwerpers opzettelijk uit, of is het nog steeds overheersend een kwestie van gedeeld onbenul? Hoewel ik de aanduiding informatiekundig ontwerper verkoos, en tegenwoordig zo mogelijk nog sterker verkies, boven informatiearchitect, was ik als co-auteur betrokken bij Van Rees' structuurvoorstel, zie o.a.

[Informatiearchitect en systeemaannemer: andere rol, andere methode](#) (in: **Informatie**, jaargang 37, 1995, nr 4) en [De rol van de informatiearchitect](#) (in: **Informatie Management**, 1995, nr 4).

Afgezien ervan dat ook weer Spiekermann ontwerp niet herkent als kritieke bijdrage, analyseert en bekritiseert zij scherp de huidige projectmodes – nee, filosofie is daarvoor een ongelukkige term – voor ontwikkeling annex programmering:

In der Informatik werden [...] Sorgfaltswerte jedoch weniger kultiviert. Die Philosophie vieler Informatiker, Digitales »im Sprint« zu entwickeln und möglichst »früh und

schnell« auf den Markt zu werfen (release early, release often), auch wenn man weiß, dass die Dinge nicht hundertprozentig funktionieren, verführt [...] häufiger dazu [die] Sorgfaltspflicht zu vernachlässigen.[p. 53]

Spiekermanns blik volgens vooral bedrijfskundig perspectief, met gebruikers dienovereenkomstig als consumenten gedacht, blijft verder nogal beperkt. De overheid heeft volgens haar aldus slechts de opgave om ondernemingen zonodig te reguleren ter bescherming van consumenten. Naar mijn idee maakt ook dergelijke regulering echter slechts onderdeel uit van (im)materiële infrastructuur. Over digitale techniek als katalysator van veranderende infrastructuur voor maatschappelijk verkeer lees ik – ook – bij haar echter nog niets, laat staan dat bij uitstek voor wat als infrastructuur wordt ingericht afwegingen nodig zijn met zelfs uitgesproken ethisch gehalte. Volgens een opnieuw nodeloos beperkte opvatting, ditmaal van infrastructuur, geeft Spiekermann er blijk van dat zij ethiek niet in verband met politiek ziet. Dat schiet niet op, want ook en vooral politiek betreft betrekkingen enzovoort. Wij zijn in politiek opzicht echter geen consumenten, maar burgers. Met wat Spiekermann beweert, ontkent zij – invloed door – burgerschap:

Wir haben wenig Einfluss darauf, wie die technische Infrastruktur uns behandelt, obwohl wir alle von ihr abhängen.[p. 52]

Daarentegen beschouw ik infrastructuur als voornaamste – zelfs enige? – onderwerp van politiek; zie verder o.a. [Vereniging en infrastructuur](#) (2016) en [Infrastructuurkunde](#) (2016).

Met elke – verspreiding van – techniek dreigt gevaar van vervreemding. In dat opzicht is digitale techniek zeker géén uitzondering. Allesbehalve oorspronkelijk, maar niet minder noodzakelijk luidt Spiekermanns daarom nota bene algemene raadgeving terecht:

Man sollte sich [...] möglichst immer [...] an der wahrnehmbaren Alltagsrealität orientieren; ihr muss man seine volle Aufmerksamkeit schenken, um zu verstehen, was wirklich vor sich geht.[p. 22]

Zo kreeg ik thuis als kind altijd te horen dat ik verder moest kijken dan mijn neus lang is. Intussen heb ik bedacht dat een subject zich principieel situationeel gedraagt volgens een cyclus die ik in navolging van Charles Peirce als semiosis duid. Ik heb zijn schema uitgebreid tot negen onlosmakelijk samenhangende elementen, de semiotische enneade; zie o.a. [Semiosis & Sign Exchange, design for a subjective situationism](#) (Information Dynamics, 2002). Volgens die enneade laat zich redelijk begrijpen – en m.i. als inzicht verbeteren – wat Spiekermann stelt:

Unsere biologische Welt ist gekennzeichnet durch eine Fülle von sich niemals wiederholenden Handlungen, Abläufen, Begegnungen und Situationen. Diese [...] bilden für uns im Augenblick der bewussten Wahrnehmung eine »Singularitas« (Einheit), in der sich unsere Erinnerung von Vergangenenem mit unseren Erwartungen von Zukünftigem zu einer unwiederholbaren Erfahrung von Präsenz verdichten. Man kann die Singularitas insofern auch als die »Einzigkeit« unseres Erlebens im Hier und Jetzt beschreiben. Und genau in diesem Moment der Singularitas erschließen sich uns auch die Werte[. p. 82]

Enneadisch is motief als element onderscheiden en daarmee zijn met daardoor (mede-)bepaald gedrag dus altijd zgn waarden aan de orde. Het punt van Spiekermann is dat gebruik van digitale techniek tot vernauwing van ervaringen kan leiden. Maar zoals gezegd dreigt dat ook met andere technieken, terwijl tegelijk een verruimde ervaring aan de orde kan zijn. Wie per auto reist, nog gezweven van een

vliegtuig, ervaart de wereld anders dan bijvoorbeeld iemand die van A naar B wandelt.

Wie praktisch niet meer zonder een bepaalde techniek kan, is er feitelijk aan verslaafd. Omdat digitale techniek nogal nieuw is, valt verslaving eraan nog op. Ik zou zeggen, stel eens een lijst op van zgn voorzieningen waarvan u voor dagelijks vergaan afhankelijk bent. Nee, het riool valt niet op, maar toch goed dat het werkt. Met infrastructuur gaat het om het bieden van een voordelig saldo; afhankelijkheid voor sommige aspecten bedoelt vrijheid voor andere aspecten te verschaffen. Het lijkt mij evident dat allerlei huidige diensten en producten op basis van digitale techniek per saldo ongunstig uitpakken. Met een beetje gezond verstand laat zich dat voorspellen, maar ja, wij leven nu eenmaal in een zgn vrije markteconomie. Dat zou ik er ook niet aan willen veranderen. Welke verandering m.i. wel nodig is, betreft opleiding tot verantwoorde deelnemers aan maatschappelijk verkeer. Zulke burgers kunnen zelf onzin van zin onderscheiden, zodat voor onzin domweg géén levensvatbare markt is.

Wat Spiekermann mede parten speelt, is dat – ook – zij kennelijk weinig benul van zgn conceptueel modelleren heeft. Zo is, met subjectief situationisme als grondslag, met [Metapatroon](#) als modelleermethode alweer véél meer mogelijk dan zij denkt. Want eenduidigheid van betekenis laat zich daarmee stelselmatig vestigen door – recursiviteit van – contextuele verbijzondering. Klopt,

[d]ie saturierte Vollständigkeit der realen Singularitas, in der wir Menschen leben, ist Maschinen nicht zugänglich.[p. 87]

Maar we kunnen over en weer onze subjectief-situationele gedragingen alweer beter faciliteren door context als onlosmakelijk element van een teken te beschouwen en tekens volgens zo'n expliciete configuratie óók met behulp van digitale techniek uit te wisselen. Zodra dat op de reële schaal van informatieverkeer gebeurt, zijn stellig enkele problemen die mbt gebruik van digitale techniek thans de schijn van hardnekkig ethisch vraagstuk hebben, prompt verdwenen. Helaas

sind vereinfachende Modelle [...] eine etablierte Methode[. p. 168]

Als methode bestaat Metapatroon allang, maar aandacht ervoor niet. Spiekermann beklagt zich erover dat digitale techniek ertoe leidt, dat

jeder und alles jederzeit direkt auf uns in Echtzeit zugreifen kann.[p. 239]

Dat vind ik dus iets dat iemand met gezond verstand prompt had moeten zien aankomen, zie [Lof der onbereikbaarheid](#) (in: **Informatie Management**, 1996, nr 5). Spiekermann legt zichzelf een gebruiksrooster op en vraagt om

technische Einstellungsoptionen, die uns in dieser digital aufgerüsteten Welt dabei unterstützen, unsere Wertprioritäten umzusetzen.[p. 276]

Wat is er mis het uitschakelen van een apparaat? Of een zgn dienst überhaupt niet gebruiken? Over waarden gesproken, ik heb o.a. morele bezwaren tegen zgn sociale media (en daarom gebruik ik ze niet, punt). Oh, doe ik dan niet mee? Juist dááaraan wil ik niet meedoen; ik heb een ànder idee van wat sociaal is.

Modieus ontkomt ook Spiekermann er niet aan om, op z'n Engels gezegd, ethics by design aan te bevelen, zelfs met hoofdletters geschreven:

[A]us meiner Sicht [muss] das systematische und flächendeckende Arbeiten an wertvoller Technik mit »Ethics by Design« zum Hygienefaktor bei allen technischen Entwicklungen werden.[p. 277]

Wat – ook – zij m.i. volledig mist, zoals ik hierboven al aangaf, is de noodzaak om vanaf wat ingewikkelder veranderopgaven een bekwame ontwerper in te schakelen (en beslist niet meteen te gaan ontwikkelen, laat staan om dat te laten doen). En vakkbekwaam is een ontwerper dan vooral doordat haar/zijn werk is doordrongen van ethiek, dwz afwegende behartiging van belangen van àlle betrokkenen. In plaats van ethics by design moet er ruimte zijn voor design by ethics, en dit laatste is een pleonasme. Gewoon: design, zeg dus maar ontwerp in het Nederlands.

69.8

Ik trof bij thuiskomst een kort emailbericht aan van een Amerikaan die zowaar – het boek – **Metapattern: context and time in information models** aan het lezen is en vooral belangstelling toont voor KnitbITs als hulpmiddel voor wat hij metadata noemt. Ik probeer eerst maar eens van hem nader te lezen te krijgen wat hij daaronder verstaat. Dan kom ik vervolgens inderdaad gauw bij jou terecht. :-) Intussen wil ik hem onzerzijds graag verwijzingen verschaffen naar publicaties op de website.

69.9

Wat een troostrijke humor, dank je wel, ja, een “nopvatting [is een] stille fopvatting,” prachtig gevonden!

Wat ‘onze’ BZK-medewerker betreft is er overigens – nog – geen volledige stilte ingetreden. Gisteren trof ik na mijn terugkeer zowaar twee emailberichten van hem aan. Daaraan hebben jouw prikkelende emailberichten aan zijn adres zeker voordelig bijgedragen. Zoals je ziet, moet je hem vooral stevig aanspreken. Dat kan inderdaad op vriendelijke, helpende toon. Uiteraard beantwoord ik zijn berichten wederom spoedig, en houd je er uiteraard graag van op de hoogte.

Begrijp ik goed dat hij onlangs tegenover jou zèlf op de noodzaak van opleiding wees? Nou ja, zèlf. Dan heeft hij in elk geval iets onthouden van waarvoor ik met voorrang van meet of aan – ook – zijn aandacht voor vraag. Wanneer hij inmiddels meent dat hij dat zèlf bedacht, des te beter.

Je doet immers wèl één en ànder, dus je opmerking over “(verwijtbare) risico’s” is volkomen misplaatst. Wat menigeen er via “nopvatting” van probeert te maken, zijn verslijtbare risico’s. Door niets te doen, ontkenning enzovoort moet ‘iets’ als probleem voor haar of hem domweg over gaan. Dat lukt doorgaans omdat 1. de mensen aan wie ze verantwoording afleggen vaak – evenmin – enig benul hebben en 2. zij samen hun organisatie ondoordringbaar voor invloed van buitenaf gemaakt hebben (met een afdeling met nota bene de naam voorlichting als muur resp. afweergeschut). Dus is het eigenlijk een wonder dat jij of ik soms wèl zelfs maar een reactie krijgen, hoe zowel angstig als onwetend ook. Dat vind ik er in bepaald opzicht zelfs kwetsbaar en daardoor op een bepaalde manier ook nog enigszins moedig aan, ofwel alle redenen om vriendelijk en helpend vòl te houden.

69.10

Zoals jij aangesticht hebt, okee, ik moest er wel een suggestie voor doen, :-) heb ik binnenkort een gesprek met de nieuwe voorzitter van Forum Standaardisatie. Ik heb je eerder laten weten, dat ik er niet alleen van uitga dat ook jij deelneemt. Ik heb er met zoveel woorden de opmerking aan toegevoegd, dat ik jouw deelname, vooruit, hier diplomatiek uitgedrukt, zeer gewenst acht. Tja, wie zorgt er ànders voor dat, eindelijk, standaardisatie à la FS infrastructureel bemeten raakt? :-) Nu mijn vraag: ben jij er inderdaad bij?

69.11

Is dat niet wat overdreven? Wat is er aan de hand? Ipv het automatisch-gebruikelijke afwezigheidsantwoord reageer je prompt zowaar vroeg op zaterdagochtend. :-)

De eerste en belangrijkste reden voor mijn voorkeur voor jouw gespreksdeelname betreft aangenaam gezelschap. Vooruit, ik heb méér redenen. Volgens mij werkt het niet als ik onder vier ogen de – nieuwe – FS-voorzitter vertel dat het met standaardisatie voor het, zeg maar, werkingsgebied van FS toch echt anders moet (te weten, van impliciet toepassingsgericht naar expliciet infrastructureel). Stel dat zij dat redelijk vindt klinken. Dat bespreekt zij vervolgens dan met jou. Althans, dat mag ik toch hopen (want anders lijkt me jouw functie plus het bureau überhaupt overbodig). Veel vertrouwen in de uitkomst van zo'n gesprek dat jullie onder vier ogen voeren, heb ik echter niet. Dat kan je onmogelijk verrassen, gelet op mijn tot dusver vergeefse pogingen. En (ethisch-)informatiekundig heb ik er nèt wat meer verstand van, me dunkt. Laten we het er dus maar meteen met z'n allen bijelkaar over hebben. Als jij niets ziet in wat ik als koerswijziging voor FS voorstel, moet je dat bij die gelegenheid ook meteen zeggen. Dat weet ik weer meteen dat het definitief kansloos is, nou ja, vrijwel definitief, en houd ik er tegenover (B)FS verder over op, nou ja, voorlopig.

Ik blijf vooralsnog uiteraard hopen op doorbraak van inzicht. Stel je ajb voor dat FS zichzelf, zoals dat modieus heet, opnieuw uitvindt. Misschien tevens een gelukkige gelegenheid om de associatie te vermijden met die politieke partij met weliswaar het woord forum in de naam, maar die m.i. juist géén forum is c.q. biedt. :-) Ik zou graag zien dat infrastructuur voor informatieverkeer in de nieuwe naam verschijnt. Een raad mag het, denk ik althans, helaas niet zijn (maar dat zou wel moeten). Ach, we zijn maar wat aan het spelen met een naam, dus: Raad voor infrastructuur voor informatieverkeer. Je herkent stellig de uitwerking voor het zgn werkingsgebied, enzovoort. 'We' hebben slechts een uur voor dat gesprek, maar genoeg om aan te geven dat het voor 'FS' gaat om de keuze tussen enerzijds – wat op reële stelselschaal feitelijk neerkomt op – voortgezette tegenwerking, anderzijds stelselmatig opbouwende, zelfs richtinggevende bijdragen aan wèrkelijk maatschappelijke relevante voorzieningen. Wie nòg niet ziet dat het anders moet ...

69.12

Toe maar, hoe valt zo'n prompte reactie te verklaren? Of moet ik er niets achter zoeken? Enfin, als een spreekwoordelijke bal zo voorbij komt, raak ik 'm meteen maar vòl. Ik was overigens voorbereid, want ik wachtte al een tijd op een gelegenheid om op de noodzaak te wijzen van een Raad voor infrastructuur voor informatieverkeer, en de kans voor FS om daarin te voorzien. Moet er daar uiteraard wel van alles en nog wat veranderen, anders blijft het niets resp. averechts. Enigszins confronterend, toegegeven, maar anders lukt het nooit om zelfs maar aandacht te vangen. Maar óók behulpzaam en vriendelijk, nietwaar?

69.13

Dank je wel voor je emailbericht met toelichting. Ik ben het graag met je eens, dat zgn basisregistraties informatiekundig een "aantrekkelijke" opgave bieden. Zoals jij je aanpak beschrijft, lijkt het er echter op dat jij meent vanaf nul te moeten beginnen met allereerst zelfs nog maar het scheppen van enig draagvlak voor een stelselmatige ... aanpak. Dat is voor de overheid vooral dankzij (Bureau) Forum Standaardisatie gelukkig niet het geval. Ter verduidelijking heb ik hier mbt

basisadministraties/-registraties m.i. relevante tekstpassages overgenomen uit het rapport [Semantiek op stelselschaal: issues en oplossingsrichtingen](#) (Bureau Forum Standaardisatie, 19 juni 2009):

Verantwoord hergebruik vergt zekerheid over betekenis van informatie. [...] Om gegevens te kunnen delen zet de Nederlandse overheid het stelsel van basisregistraties op. Basisregistraties bevatten zogenaamde authentieke gegevens, die de gewenste zekerheid over betekenis van informatie moeten bieden. Vanuit de uitvoeringspraktijk komen echter signalen dat zulke gestandaardiseerde betekenissen onvoldoende aansluiten op publieke taken. Elke publieke taak vormt namelijk een specifieke context. De context is het verband of de omgeving waarin iets voorkomt en per context kan betekenis afwijken. [...] De reële wereld, ook die van publieke taken, kent een grote variëteit aan betekenissen. Indien basisregistraties semantische interoperabiliteit en daarmee het hergebruik inderdaad onvoldoende ondersteunen, komt een belangrijke aanname [...] onder druk te staan. [...] De gegevens in de huidige basisregistraties beantwoorden onvoldoende aan gevarieerde vragen c.q. informatiebehoeften vanuit erkende publieke taken; verschillen tussen publieke taken maken dat variëteit in betekenissen noodzakelijk is; een methode van gegevensmodellering die context expliciet betreft, ondersteunt semantische variëteit en bevordert semantische interoperabiliteit. [...] Betekenisvariëteit die optreedt bij het gebruik van gegevens is kenmerkend voor gevarieerde publieke taken [...] en vraagt om gegevensmodellering die ruimte biedt voor variëteit in betekenissen en die schaalbaar (uitbreidbaar) en toekomstvast is. [...] De authentieke gegevens in de huidige basisregistraties [...] hebben een te smalle betekenis voor gebruik op de schaal waarvoor zij zijn bedoeld (uitvoering van publieke taken). [...] Contextuele verbijzondering ondersteunt grootschalige variabele betekenismodellering en biedt de mogelijkheid voor geleidelijke, beheersbare veranderingen. [...] Vanuit de bestaande wetgeving en ontwikkelstatus van de basisregistraties kan hun semantische interoperabiliteit, onderling en met afnemers, worden verbeterd door toepassing van contextuele verbijzondering. [...] Ook voor beheersing van meer complexe autorisatievoorzieningen biedt contextuele verbijzondering aanknopingspunten. [...] Propageer binnen de (Rijks)overheid de ontwikkeling van een stelselmatige benadering van semantiek. Organisaties, en dus hun informatievoorzieningen, moeten in toenemende mate functioneren in een veelheid van netwerken. Dit vraagt om een modelleerwijze die [...] betekenisvariëteit ondersteunt [...] voor uitbreidbare en onderhoudbare modellen zorgt. [...] Er is de noodzaak van stelselmatige hermodellering van basisregistraties. Toepassing van een methode voor contextuele verbijzondering zal een samenhangend toekomstvast betekenismodel opleveren. Deze aanpak kan geleidelijk en daarmee goed beheersbaar worden doorgevoerd, dit kan gebeuren vanuit de huidige wetgeving en ontwikkelstatus van de basisregistraties [...], zodat bredere samenhang en het gewenste overzicht ontstaat. [...] De semantiek van het stelsel van basisregistraties [...] verdient extra aandacht. [...] De complexiteit van de maatschappelijke werkelijkheid [...] toch in samenhang gemodelleerd [...] worden. [...] Metapattern [...] als modelleermethode kent het principe van expliciete contextuele verbijzondering. De methode faciliteert uitdrukkelijk variëteit van betekenissen en behoudt tegelijk samenhang tussen zulke reële verschillen. [...] Er zijn geen andere methoden gevonden die op vergelijkbare wijze context praktisch betrekken. [...] Informatiemodellering volgens contextuele verbijzondering die Metapattern toepast is een methode die niet nieuw is maar (nog) wel onbekend. Dat vormt doorgaans een drempel voor acceptatie. Toepassing is dan gebaat bij een onafhankelijke, gezaghebbende beoordeling. Daarom is [...] de toegepaste methodiek grondig geanalyseerd en beoordeeld.

Herlees ajb dit citatenpakket zonodig totdat je herkent met genoemd rapport allang te beschikken over kant-en-klare, duidelijke argumenten om “collega’s en CIO-BZK,” of wie dan ook, er op te wijzen dat het op z’n minst verstandig is om, nee, beslist niet overdrijven, dus voorzichtig aan, wat verder te verkennen hoe het op de, ja, dat dan

weer wèl, stèrk aanbevolen manier met basisregistraties stelselmatig pas lukt. Ofwel, dat hoef je zèlf helemaal niet meer “uit te schrijven en te tekenen.” Verwijs “voor het aanjagen van beleidsmatige actie” naar dat rapport, punt. Zowel bespaart je dat veel voorbereidende moeite, als maakt je positie onmiddellijk sterker (want je plaatst je als het ware buiten de discussie; die is immers al gevoerd voorafgaand aan dat rapport). Doe zondig zoals ik, ofwel citeer eruit, klaar. Kortom, ipv “een lange weg te gaan” kan je volgens mij véél vlotter praktisch aan slag.

Nota bene, over “collega’s” gesproken, Bureau Forum Standaardisatie is via Logius eveneens onderdeel van BZK. En je doet hoofd BFS stellig een groot plezier door iets wèrkelijk serieus te benutten dat onder auspiciën – en niet te vergeten op kosten – van (B)FS tot stand gebracht is. Tja, mocht je worden uitgelachen e.d. met je verwijzing naar zulk eerder onderzoek, dan weet je met zulke collega’s enz. waar je aan toe bent; de kans dat je daar met stelselmatigheid volledig op eigen kracht ook maar iets verder komt, acht ik dan zelfs helemáál uitgesloten. Ik wil maar zeggen, dat je het eerdere BFS-rapport moet aangrijpen.

En kijk er vooral ook eens als burger naar. Dan zou het toch, zachtjes uitgedrukt, nogal merkwaardig zijn dat er niets gebeurt met wat er ooit mede met jouw belastingafdrachten bereikt en betaald is. En dat ambtenaren elkaar vervolgens dan ook nog het werk bemoeilijken, waardoor het nog steeds niet lukt om eindelijk stelselmatig deugdelijke voorzieningen te treffen waarvoor je terecht veronderstelt te betalen (en hoe dan ook als burger rècht op hebt vanwege de grondwettelijk bepaalde zorgplicht ervoor van de overheid).

Uiteraard kan ik me voorstellen dat jij eveneens al een wat nadere, herkenbare schets wil bieden van wat er door stelselmatigheid al dan niet voor zgn basisregistraties verandert, ihb de registers waarvoor BZK thans verantwoordelijk gesteld is. Graag waag ik een poging om je een aanzet daarvoor te verschaffen. Kan je me daarvoor ajb de opsomming, zoals jij die naar ik begrijp hebt opgesteld, sturen van “alle basisregistraties” en daarop aangeven voor welke “registraties [...] BZK (nu) verantwoordelijk is”? Daarmee kan ik op korte termijn nagaan welke relevante voorbeeldmodellen destijds al zijn gemaakt, en wat er – stellig – nog aan ontbreekt voor de schets die jij thans kunt gebruiken.

Ik kijk wederom uit naar je wederbericht.

69.14

Hierbij beantwoord ik netzo apart ook graag het emailbericht dat jij me onlangs stuurde zònder afschrift aan derden. Mijn antwoord op dat àndere bericht van jou heb ik vrijwel volledig gewijd aan de mogelijkheid – noodzaak? – van, zeg maar, sterke verkorting van wat jij nu nader duidt als “het interne overtuigingstraject.” Ik herhaal dat het veranderkundig vaak voordelig is om voor wat jij als een “pitch” aankondigt, vooral niet jezelf op te zadelen met bewijslast enzovoort. Daardoor kan je als gespreksleider oid optreden. Stel dat iemand weigert om de conclusies & aanbevelingen te delen die [Semantiek op stelselschaal: issues en oplossingsrichtingen](#) bevat mbt basisregistraties. Je kunt dan onpartijdig, belangstellend enzovoort vragen naar de redenen die z/hij daarvoor heeft. Let wel, die kùnnen plausibel zijn. Zo ja, dan heb je juist zèlf iets belangrijks geleerd, en moet het met de verandering kennelijk toch ànders. Zo nee, dan ben jij in de positie om de weigeraar niet serieus te nemen (ipv andersom, wat ànders dus gauw dreigt). Z/hij zal zichzelf er in ruimere kring niet gauw belachelijk mee willen maken. Intussen ben jij dankzij een beroep op een rapport door een ànder, liefst met enig gezag terzake,

vooruit, in formele zin functioneel toepasselijk zoals het geval met Forum Standaardisatie behoort goed genoeg te zijn, gewoon bezig met inventarisatie van voor- en nadelen. Dat is vele malen (!) eenvoudiger dan het – moeten – overtuigen met wat andere mensen afwijzend associëren als slechts jouw eigen gelijk (en waarmee ze aldus concurrentie aangaan; kinderachtig, maar met talloze collega's enzovoort helaas onvermijdelijk; begin er dus niet eens aan; dankzij het BFS-rapport ontwijk je die valkuil; klopt, dat is precies wat ik o.a. weer hier op mijn beurt doe, herstel, probeer :-).

69.15

Ik hem in de loop der jaren herhaaldelijk op het (B)FS-rapport gewezen. Wie weet helpt het nu wel ...

69.16

Op wat kortere termijn levert al die moeite – dus – slechts nòg maar weer zgn aantekeningen op. Blijft het daar ook voor de langere termijn bij?

Ik ben het me je eens dat de BZK-medewerker in kwestie welwillend is. Klinkt?

Wellicht, met nogmaals dank voor je aanwijzingen aan zijn adres, begrijpt hij zelfs alweer een beetje dat vakkundig (model)ontwerp met een nieuwe methode onvermijdelijk òpleiding vergt van ... ontwerpers. Maar hoe vat hij zijn rol annex bemoeienis ermee op? Hij lijkt zelfs niet in het minst nieuwsgierig om zèlf die methode te beheersen. Opleiding is volgens hem kennelijk iets voor àndere mensen, niet voor hemzèlf. Intussen wil hij het wel snappen. Hoe dan? Waarom gaat hij er zèlf niet eens mee aan de slag, al blijft dat beperkt tot enkele vingeroefeningen? Wat doe ik anders dan mijn aanbod herhalen hem daarin te, zeg maar, begeleiden? (Want) zolang hijzèlf feitelijk geen idee heeft, zou ik niet weten hoe hij verder kan helpen. Of hij moet jou en mij – durven – vertrouwen, maar dat gebeurt ook niet. Terwijl ik hun persoonlijkheden sterk vind verschillen in het voordeel van de BZK-er, slaagde ik er destijds evenmin in om een Novay-medewerker ertoe te bewegen om zèlf met Metapatroon aan de slag te gaan. Later kwam ik tot de slotsom dat hij het van meet af aan beter meende te weten. Maar dan begrijp ik uiteraard niet hoe je iets beter kunt vinden dan iets anders, wanneer je dat andere zelfs weigert te kennen. En voor een praktische methode verdient enige gebruikservaring m.i. voorrang wat relevante kennis ervan betreft. Enfin, we weten dat die man slechts frauduleuze verwarring stichtte. Hij wist zèlf immers ... niets. De nadelige gevolgen daarvan spelen ons helaas nog altijd parten.

Zo eigenwijs resp. bedrieglijk is de BZK-er gelukkig niet, wie weet zelfs integendeel.

Zoals jij ook zegt, kan hij zich geen raad weten met concrete betekenissenverbijzondering. Zo van, er zit iets in, maar wàt? Inderdaad, zolang je je schaamt voor wat je voelt als eigen gebrek aan kennis e.d., belemmer je aldus zowel jezelf als eventueel de doorgang van andere mensen. Wat is er mis met erkenning, en dan dóór met leren?

Ik ben benieuwd of hij mij laat weten welke basisregistraties er allemaal zijn (met BZK trouwens stelselmatig verantwoordelijk ervoor) c.q. voor welke daarvan BZK ihb verantwoordelijk is. Overigens kan ik dat eenvoudig(er-) zelf opzoeken. Sterker nog, dat heb ik al gedaan. Maar het gaat veranderkundig natuurlijk om het blijk van bereidheid dat hij ermee zou tonen, vooruit, vrijwillig, om zich voor feitelijk stelselmatig modelleren met Metapatroon te interesseren, enzovoort. Zoals je zegt, dat is “de kunst.”

69.17

Zoals ik je schreef, ben ik alvast de stand mbt basisregistraties gaan peilen. Vrijwel meteen bekruipt mij het onprettige gevoel dat er e.e.a. niet klopt in wat de BZK-medewerker jou resp. mij meedeelt. Als mogelijke verklaringen kan ik thans ruwweg bedenken dat hij 1. er helemaal geen verstand van heeft, of 2. tegenover ons relevante informatie achterhoudt.

Ik begin met de stand. Over “digitale overheid” vermeldt de rijksoverheid o.a.:

Nederland heeft 10 basisregistraties. [...] De overheid gaat deze registraties samenvoegen tot 1 stelsel van basisregistraties.

Dat is dus nog steeds niet gelukt. Nee, geen verrassing.

In alfabetische volgorde van afkorting zijn die basisregistraties (informatie eveneens ontleend aan website van de rijksoverheid):

1. BAG - basisregistratie Adressen en Gebouwen: gemeentelijke basisgegevens van alle adressen en gebouwen in een gemeente.
2. BGT - basisregistratie Grootschalige Topografie: digitale kaart van Nederland waarop gebouwen, wegen, waterlopen, terreinen en spoorlijnen eenduidig zijn vastgelegd (op 20 centimeter nauwkeurig).
3. BRI - basisregistratie Inkomen: het verzamelinkomen of het belastbaar jaarloon van iedereen die aangifte inkomstenbelasting doet.
4. BRK - basisregistratie Kadaster: kadastrale registratie en de Kadastrale Kaart.
5. BRO - basisregistratie Ondergrond: publieke gegevens van de Nederlandse ondergrond.
6. BRP - basisregistratie Personen: persoonsgegevens. Het gaat daarbij onder andere om naam, geboortedatum, geboorteplaats, verblijfplaats en familierelaties.
7. BRT - basisregistratie Topografie: digitale topografische bestanden op verschillende schaalniveaus (schaal: 1:10.000, 1:50.000, 1:100.000, 1:250.000, 1:500.000 en 1:1.000.000).
8. BRV - basisregistratie Voertuigen: gegevens van voertuigen, kentekenbewijzen en personen aan wie het kentekenbewijs is afgegeven.
9. HR – Handelsregister: alle bedrijven en rechtspersonen. Alle andere organisaties die deelnemen aan het economisch verkeer staan ook in dit register.
10. WOZ – basisregistratie Onroerende Zaken: diverse gegevens die nodig zijn om deze waarde aan zowel een onroerende zaak te relateren als aan een belanghebbende.

Als “nieuws,” gepubliceerd op 29 februari 2019, over basisregistraties staat vermeld:

Het ministerie van BZK heeft het initiatief genomen om onder de naam Doorontwikkeling in Samenhang (DiS-GEO) [...] de BAG (basisregistratie Adressen en Gebouwen), de BGT (basisregistratie Grootschalige Topografie), de BRT (basisregistratie Topografie) en de BRK (basisregistratie Kadaster) [...] stapsgewijs, door te ontwikkelen [...] tot] de nationale geo-informatie infrastructuur (NGII).

Daar hoort – tzt? – de BRO (basisregistratie Ondergrond) stellig ook bij. Hoe dan ook, van die zgn doorontwikkeling, nota bene op initiatief van BZK, zal de BZK-er toch wel weten? Toen ik hem enkele weken geleden nadrukkelijk verwees naar mijn opstel [Stroomlijning tot informatiestelsel: samenhang in de openbare sector door](#)

[variatie in maatvoering](#) (in: **PrimaVera**, working paper 2003-04, Universiteit van Amsterdam, 2003) voegde ik er de volgende opmerkingen aan toe:

Ik doe daarin een poging om geografische informatie als – een – spilvoorziening te positioneren. Voor zover ik weet is dergelijke informatie(voorziening) jouw specialisme. Laat me a.j.b. weten waar ik daarmee naar jouw oordeel verkeerd zit. Tegelijk helpt dat opstel wellicht – in elk geval is dat mijn bedoeling ermee – om voorheen gescheiden oriëntaties op informatievoorziening stelselmatig te verenigen.

Zelfs daarop kreeg ik geen gerichte reactie. Algemeen – opzettelijk vaag? – liet de BZK-er me weten:

Jouw mail [...] helpt mij enorm, ik zie mogelijkheden de inhoud om te werken in de pitch.

Ach, wie een voorbeeld wil zien hoe o.a. die tien genoemde basisregistraties opgaan in een stelselmatige opzet, kan natuurlijk allang terecht bij [Oefenschema: basisregistraties enz.](#) (in opdracht van Bureau Forum Standaardisatie, 29 juli 2008; afdruk op A0-formaat aanbevolen).

Mijn vermoeden is dat de BZK-er probeert met die Doorontwikkeling in Samenhang (DiS-GEO) mee te mogen doen. Hij geeft er zeker géén leiding aan, zo neem ik aan. Wat mij betreft lijkt dat nogal op de machteloze (staf- annex beleids)positie die hij eerder bij het ministerie van I&M had voor het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Aan het besteden van nòg meer vergeefse moeite heb ik geen behoefte.

Ik stel voor dat we hem enige tijd gunnen om te reageren om mijn laatste twee emailberichten. Mijn verzoek tot inschikkelijkheid aan zijn adres lijkt me duidelijk. Blijft hij zich echter op de vlakte houden, dan wordt het m.i. tijd om te stellen dat we hem zó nooit kunnen helpen.

Jij vroeg het mij gisteren zèlf nog: “Zie ik spoken?”

69.18

Dank je wel voor documentatie plus toelichting, maar ... Ik hoop dat je me toestaat om in elk geval voorlopig een ongemakkelijk gevoel te houden. Dat licht ik kortweg toe.

Zoals ik ook al meteen na ons laatste gesprek zei, vermoed ik dat een bovenliggende entiteit tot dusver uit ons zicht gebleven is. Op z'n Engels: party. In het DFEZ-document staat die term inderdaad bij de eerste schermafbeelding vermeld. Maar hoe dat verder zit, en dus werkt, vind ik nog steeds niet te volgen. Daar ligt m.i. tevens de sleutel voor het verband tussen crediteur en debiteur. Jij hebt zèlf aangetoond, dat de (deel)structuur volgens crediteur deels anders is dan die volgens debiteur. Of lijkt dat maar zo? Pakt dat domweg zo uit vanwege onderling afwijkend beheer? Ik sluit niet uit dat, indien als bovenliggende entiteit inderdaad party op een of andere manier structureel bestemmend is, de “Oracle specialisten van DFEZ” daarover géén uitsluitel kunnen geven. Dat gebeurt ook voor hen wellicht ergens ‘op de achtergrond’ van gegevensbeheer, dwz automatisch volgens bepaalde instellingen (die zijzelf niet kennen, laat staan beheren). We moeten daarom kijken naar hoe de structuur is voor het ruimere bereik van relatiebeheer. Oracle heeft het zelf over trading community architecture, maar het zgn TCA-model waarom jij DFEZ-medewerkers verzocht heb jij volgens mij niet, vooruit, omvattend genoeg verkregen.

Op het ww web is e.e.a. over TCA raadpleegbaar. Mijn indruk is bevestigd dat er allerlei instellingen nodig zijn om het volgens een bepaalde – nadere – structuur te

laten werken. Het lijkt me terecht om te betwijfelen of dat voor jullie financiële administratie voldoende stelselmatig gebeurd is, zoals jij met je probleemanalyse reeds overtuigend aangetoond hebt. Voor toekomstige duidelijkheid moeten we daarom die TCA helemaal dóór tot en met de basisbegrippen. Met de juiste documentatie en eventueel contact met iemand die er algemener dan crediteuren en debiteuren ècht wat van weet, mag dat geen probleem zijn. Als je dit te eigenwijs vindt, hoor ik het natuurlijk ook graag.

ps

Enig idee van de ruimte voor verschillende interpretaties krijg je door een blik op het lijstje “key entities in TCA,” zie **Introduction to Oracle Trading Community Architecture**. Op de één of andere manier is dat voor het ministerie ingericht tot de huidige financiële administratie. Maar hoe precies? Ik elk geval op een manier die tot fouten kan leiden.

69.19

Ik heb van het ww web een – versie van – het TCA-model overgenomen. O.a. volgens de DFEZ-documentatie die jij toegezonden kreeg, heb ik daarmee wat zitten puzzelen. Ik kom er niet uit. Mijn voorstel luidt, dat jij – allereerst aan diezelfde DFEZ-medewerkers? – het verzoek richt of zij aan dat model, náást de Engelse termen, de Nederlandse termen kunnen toevoegen zoals voor de financiële administratie van het ministerie ingesteld. Indien daar de termen crediteur en debiteur nog niet toe behoren, en daar lijkt het afgaande op bedoelde DFEZ-documentatie op, verzoek ze of je ajb kunnen aangeven wát een crediteur resp. debiteur bepaalt. Zo’n eventuele nadere vraag gelieve je, als ik je althans met verdere moeite mag opzadelen, ook te stellen over bedrijfszonderdeel, dwz van het ministerie.

Nota bene, zgn operating unit komt niet als entiteit voor in het bijgaande TCA-model. Zit die verborgen o.a. tussen party en customer account?

Ik kan me trouwens de associatie van customer (Engels) met debiteur (Nederlands) wel voorstellen. Maar supplier behoort volgens het lijstje dat ik je eerder stuurde niet tot de “key entities in TCA,” en komt als entiteit evenmin in het bijgaande TCA-model voor. Hoe werkt dat door voor crediteur?

69.20

Die afbeelding zag ik inderdaad ook langskomen. Wat mij betreft zelfs nòg onduidelijker ... Doe ajb navraag naar de Nederlandse termen voor het schema van entiteitentypen dat ik je stuurde. We moeten er overigens ernstig mee – op? – rekenen, dat de publiekelijk beschikbare, en wie weet zelfs de – is dat een woord? – gelicentieerde, documentatie over zo’n programmatuurpakket, vriendelijk uitgedrukt, ònvolledig is. Dat gebeurt uit zgn concurrentieoverwegingen. Zo ja, dan is de enige opbouwende strategie: nooit aan beginnen. Daarvoor is het dus te laat.

Mee eens, party ID moet zoiets als de basissleutel zijn. Maar dan? Zo meen ik inmiddels drie verschillende ordeningen te hebben waargenomen. Of heb ik domweg een slecht geheugen? De registratiemogelijkheden enz. zien er zùs uit met debiteur als insteek, zó met crediteur als insteek en nòg weer ànders volgens die DFEZ-documentatie. Onderliggend is er stellig één (meta)model. Hoe ziet dát er precies (!) uit? En welke parameters zijn er precies opgegeven voor de wèrking van het programmatuurpakket die we ... zien?

69.21

Dat je “vastloop[t] door de vele opties” laat zich vermijden door met afweging achtereenvolgens op twee resultaten ipv tegelijk op één resultaat (lees ook: ontwerp) te mikken.

Het eerste resultaat laat zich als, zoals Russell Ackoff dat noemt, idealized design typeren. Ga volledig af op je eigen voorkeur, volg volledig je eigen idee, enzovoort. Nota bene, dat vergt vooral zelfvertrouwen mbt het onderwerp van ontwerp. Maar verwar zulk zelfvertrouwen ajb niet met – de waan van – alwetendheid. Integendeel, je hebt zelfvertrouwen wanneer je zsm beseft dat je iets nog niet weet en bereid bent alweer bij te leren, enzovoort. Wat praktisch geldt als de crux van geïdealiseerd ontwerp(en), is dat je je niet laat intimideren daar wat jan en alleman als bezwaren oppert. (Want) kom je op deze manier tot een (ontwerp)resultaat, dan blijken zulke beperkingen e.d. vaak onrealistisch, slechts spookbeelden. Aldus heb je met een geïdealiseerd ontwerp een zo optimaal denkbaar doel geschetst. Maar zolang andere mensen er vooral zenuwachtig van zouden worden, met hun weerstand ertegen van dien, schets je zo'n ontwerp voor jezelf ...

Voor het tweede ontwerp is de nadruk veranderkundig. Daarvoor ga je daarom, klopt, o.a. “als voorbeeld,” juist van “de huidige inrichting” uit. Wat je daarin als – gebruik van – structuurbegrippen kunt duiden, vertaal je voor iedereen zo herkenbaar mogelijk naar de structuurbegrippen die gelden voor het geïdealiseerd ontwerp (waarbij je dat ontwerp dus niet eens hoeft te tonen, mocht je er alleen maar gezeur over verwachten). Daardoor werkt ‘het’ zoals altijd, zeg ook maar onverminderd vertrouwd. (Want) aanvankelijk is slechts het middel vervangen waarmee dat gebeurt. Dat middel moet echter erop berekend zijn om tot en met het geïdealiseerd ontwerp te faciliteren. Vanaf ‘oude’ inrichting met ‘nieuw’ middel, kortweg oud-met-nieuw, is beheersbare verandering mogelijk naar ‘nieuwe’ inrichting met ‘nieuw’ middel, kortweg nieuw-met-nieuw. Voor hoe je begint met oud-met-nieuw moet je overigens even opletten. Wat ik hierboven bedoel met vertaling van oud-met-oud naar oud-met-nieuw moet uiteraard vervolg tot nieuw-met-nieuw zo eenvoudig mogelijk maken.

Strikt achtereenvolgens kom je stellig niet tot beide ontwerpresultaten. Gaandeweg de verandering van oud-met-oud via oud-met-nieuw tot nieuw-met-nieuw leer je dat herziene afweging kan leiden tot nog wat betere inrichting. Ook wijzigen omstandigheden voor financieel beheer die aanpassing van inrichting vergen, en dus hernieuwde afweging van structuurbegrippen. Juist omdat er “vele opties” zijn, kom je er altijd uit.

Ik kan me voorstellen dat je voor het oefenen met “opties” het houvast wil benutten dat de huidige inrichting biedt. Je kent zoals jij samenvat “de vijf begrippen plus één.” Met nadruk op afweging(smogelijkheden) zou ik zeggen: vijf tegenover één. :-) Goed idee, kijk maar hoe je nieuw precies zó kunt inrichten als oud. Je zult prompt merken dat voor de huidige inrichting (oud) allerlei relevante af- en overwegingen niet of nauwelijks gemaakt zijn. Daarin moet je dus voorzien, en ben je feitelijk óók –en vooral? – meteen met geïdealiseerd ontwerp bezig.

Voor ontwerp(en) beveel ik allereerst het maken aan van schetsjes, dwz tekeningetjes. Daarvoor heb ik een stapel enveloppen liggen van post die ik ontving. Een volgende stap is – pas – om de programmatuur voor het prototype te gebruiken. En zodra je weet wat die programmatuur ‘doet,’ heb je die voor het ontwerpen, maw afweging van structuurbegrippen voor optimale inrichting, niet meer nodig.

69.22

Als structureel relevant onderwerp zag ik wederom de hiërarchische codering langskomen. Daarover had je me eerder documentatie gestuurd mbt kostensoort en kostenplaats. Dergelijke systematiek kan ook anders – en vaak flexibeler – worden gefaciliteerd. Haha, een kwestie van afweging. :-) Zeker voorlopig kunnen we m.i. zeker kostensoorten laten zoals ze thans gecodeerd zijn.

69.23

Daar schiet je niets mee op, integendeel. Wie iets nòg onbegrijpelijker wilt maken, moet vooral zulke uitleg geven ...

Ik concentreer me allereerst op relatie (Engels: party).

Klopt het dat voor – registratie van – relatie het eigen bedrijfsonderdeel (Engels: operating unit) nog van géén belang is?

Is crediteur de default-hoedanigheid van een relatie (wat financieel beheer betreft)?

Gaat het daarbij – dus – om een eigenschapswaarde van relatie? Staat die hoedanigheid tevens debiteur-zijn van de relatie in kwestie toe? [Ik kom tot deze vragen, omdat naar verluidt “een leverancier die aangemaakt is binnen de crediteurenmodule [...] ook een debiteur kan zijn, maar andersom niet.”]

Zo ja, wordt een relatie tot debiteur verklaard door die – waarde van – hoedanigheid als relatie-eigenschap dienovereenkomstig te wijzigen? Blokkeert die gewijzigde hoedanigheid het crediteur-zijn van de relatie in kwestie?

Zo nee, waar is – verschil tussen – crediteur en debiteur voor een relatie wèl vastgelegd?

Kan de benoeming tot crediteur dan wel debiteur van een relatie verschillen per bedrijfsonderdeel?

Ontbreekt bedrijfsonderdeel in het gebruikte model? Zo ja, waar past dat als entiteit precies, dwz volgens welke verbanden met andere entiteiten?

Vervolgens merk ik een verschil tussen de twee schema's op. Volgens het schema waarvan ik je afschrift stuurde, is er een deelbestand met adressen (Engels: locations). En een adres is als zodanig beschikbaar voor méér vestigingen. Volgens het schema waarop de DFEZ-medewerker zich voor beantwoording van jouw vragen baseert, geldt het één-op-meer verband omgekeerd; per vestiging zijn er meerdere adressen. Of precies één?

Opheldering hierover lijkt mij eveneens relevant, omdat – voorzover ik althans weet – een vestiging voor een bepaald bedrijfsonderdeel volgens haar adres eventueel geselecteerd wordt voor – het aanmaken van – een àndere vestiging (en dat is in elk geval voor een deel de bron van verwarring).

Inmiddels begint me – pas, excuus ervoor – te dagen waar mijn verschillende indrukken vandaan komen. Kan het zijn dat ik telkens een demonstratie van een àndere module van het programmatuurpakket bijwoonde c.q.

beeldschermbeelden ervan zag? Wat – gevolgen van – registratie betreft blijken die zgn modules echter helemaal niet zo ... modulair. Zo ja, dan kan je op verwarring enz. rekenen. Gelukkig dat jullie dàt op het spoor gekomen zijn!

Volgens mij komen we er niet onderuit om op de combinatie van eigen veronderstellingen en waarnemingen te vertrouwen. Ben jijzelf bevoegd om alle relevante pakketmodulen in proefomgeving te benutten? We moeten er voor gaan zitten om op vragen zoals ik ze hierboven stel – en stellig nog méér – eenduidig antwoord te vinden.

69.24

Als ik überhaupt het loon niet kan betalen, helpt uiteraard ook die korting op loonheffing niet. En om maar van korting gebruik te maken, heeft het geen zin om het verlies zelfs nog te vergroten door per saldo méér kosten te maken. Dit jaar bedragen de inkomsten tot dusver ... nul, en zeker op korte termijn verandert daarin helaas niets. Hopelijk lukt het tegen het einde van het jaar om wat te 'verdienen.' Vorig jaar bleef het verlies op die valreep nog redelijk beperkt, maar überhaupt zonder inkomsten houdt niemand vol.

69.25

Over "normaal tempo" gesproken, zojuist keek ik nog even op de FS-website. Daar staat MIM nog onveranderd met de status "in behandeling" vermeld met als advies "om MIM in procedure te nemen voor opname op de lijst aanbevolen standaarden." Voor zover ik je tijdens ons laatste gesprek begrepen heb, toen ik over MIM, Metapatroon enzovoort begon, zou 'er' bij nader inzien bezwaar tegen MIM geopperd zijn; het zgn beheer voldoet niet aan wat FS laat gelden als ... standaard dáárvoor.

Het is uiteraard onzin om een stelselmatig averechtse methode te propageren. Dus als MIM door FS om een weliswaar vergaand irrelevante reden niet tot standaard wordt verklaard, is dat tenminste iets. Maar is het geen tijd om de mededeling op de FS-website te actualiseren? Of zet FS door met MIM bij nòg weer nader, tja, bij wat? Inzicht kan ik het dus niet noemen. Enfin, wanneer mijn pleidooi voor infrastructureel perspectief gehoor krijgt, gaat het o.a. met die zgn standaarden anders.

69.26

In aanvulling op wat S. jou onlangs toonde als zijn algemene schets van een zgn informatierotonde, stuur ik je hierbij zoals afgesproken een wat nadere toelichting op hoe dergelijk gereedschap in-elkaar-zit resp. werkt. Ik vermoed dat je minder belangstelling ervoor hebt om het conceptuele modelontwerp tot in detail te volgen. Indien je je echter beperkt tot de eerste twee pagina's en de slotparagraaf, krijg je m.i. een redelijk strategisch idee. Je kunt de notitie overigens ook raadplegen op het ww web, zie [Stelselmatig overzicht via informatiesleutels](#).

Zoals je weet, is het S. als medewerker van de rechtspraak gelukt om zowel in korte tijd als tegen lage kosten de inhoud van meer dan honderd databases onderling afgestemd te krijgen, allereerst mbt debiteuren griffierecht en vervolgens ter oplossing van allerlei andere hardnekkige administratieve coördinatieproblemen (o.a. rondom rechtsbijstand). Kortom, de computerprogrammatuur voor een informatierotonde is beschikbaar en heeft zich bewezen. Daarvoor heb ik namens Information Dynamics de rechtspraak een gratis licentie verstrekt voor het gebruik van het, zeg maar, programmatuurplatform voor een informatierotonde. In opdracht heeft Martijn Houtman namens Information Dynamics, en zo ken je meteen alle medewerkers, :-) slechts – kopieën van – databases 'aangesloten' en relevante rapportages voor vergelijkende analyse geprogrammeerd.

Ik juich het uiteraard van harte toe, wanneer jij wil bevorderen dat S. en – andere – S. ook elders in het ministerie eraan kunnen bijdragen om de praktische werking van zo'n informatierotonde aan te tonen. Noem het vooral een proef (hoewel de informatierotonde bij de rechtspraak allang werkt). Die 'proef' gaat dus lukken, punt. En vlotter, goedkoper, beheersbaarder e.d. kan dus niet vooral dankzij deskundige rechtspraakmedewerkers. Als cruciaal voordeel zie ik voorts dat het aanzien van S.

en S. binnen de rechtspraak een opbouwende impuls krijgt, juist wanneer zij via jou voor verbetering van het informatieverkeer voor het gehele ministerie worden ingeschakeld. Dat vergroot stellig de kans dat zij 'thuis' de nodige ruimte voor voortgang verkrijgen die ze nu helaas onthouden blijft.

Ajb, doen!

Ik vond ons gesprek opwekkend en interessant, bedankt!

69.27

Een bestuurder legt de nadruk op productieve ... bestuurlijke verhoudingen om over en weer isolement te doorbreken. Geen discussie. Klopt, samenwerking is immers hoognodig.

Mijn toevoeging bestaat er uit om te pleiten voor kortcyclische wisselwerking tussen, zeg maar, bestuurs- en informatiekundige aanzetten. Negatief uitgedrukt, met louter bestuur met netwerkachtig oid karakter komen we nog steeds nergens, zolang het zgn informatieverkeer niet dienovereenkomstig stelselmatig is ingericht, vice versa. Dat vergt echter niet alleen een ànder soort bestuurskunde, maar tevens een ànder soort informatiekunde dan voor de traditionele opzet volgens, alle architectuur- en netwerkretoriek ten spijt, tòch telkens maar weer een apart informatiesysteem. Tja, àlle bestuurlijke wil tot samenwerking laat dergelijke au fond lèsse systemen vervòlgens nooit passend tot een informatiestèlssel rijmen.

Dat moet dus principieel andersom, zoals we voor grootschaliger bewoning allang prioriteit geven aan een stedenbouwkundig plan dat aldus o.a. de voorwaarden bevat waaraan gebouwen moeten voldoen opdàt ze een stad-als-stelsel mede constitueren. Er is nota bene bestuurlijk allang niemand – meer – die daar serieus tegenin gaat. Je kunt je echter voorstellen dat stedenbouwkundige pioniers het moeilijk hadden om bijdragen aanvaard te krijgen volgens een voorheen onbekende discipline (waaraan eerder ook geen behoefte was).

Enigszins vergelijkbaar noodzaakt het gebruik alom van digitale technologieën tot een informatiekunde voor informatieverkeer. Civiele informatiekunde (lees ook: informatieverkeerskunde) verschilt kwalitatief van de overgeleverde informatiekunde die traditioneel mikt op toegespitste informatieverwerking, zeg maar een applicatie c.q. informatiesysteem. Het is natuurlijk een probleem dat zgn it-ers, of ze zich daarbij nu ten onrechte architect noemen of niet, er geen benul van hebben dat zij werken op de achterhaalde, inmiddels dus averechtse aparte systeemschaal, terwijl er alsmaar dringender oplossingen nodig zijn – voor digitale facilitering van informatieverkeer – op stelselschaal.

Zodra een bestuurder weet waarop z/hij moet letten, kan z/hij zelfs eenvoudig toetsen of de aanzet langs het informatiekundige spoor inderdaad stelselmatig is. Vraag kortweg naar de methodische voorziening voor reële betekenissenvariëteit. Een verantwoord bestuurder deelt immers de analyse dat op de schaal van maatschappelijk verkeer een veranderlijk meervoud van betekenissen telt èn dat overheidsorganisaties opgesteld staan voor coördinerende opgaven. Dus moeten vooral overheidsorganisaties 'iets' met zulke variëteit, a fortiori in hun samenwerking. Wie die vraag niet begrijpt, valt onmiddellijk af. Wie antwoordt dat allereerst uniformering van betekenis nodig is, heeft er evenmin enig verstand van. Daarentegen moet erkenning van reële verschillen in betekenis voorrang krijgen. Ontkenning van reële verschillen door het opleggen van valse uniformiteit ondermijnt – kwaliteit van – overheidsbemoeyenis, en zo door naar vertrouwen van burgers, enzovoort. Ook werken betrokkenen overheidsorganisaties pas mee aan het

eliminieren van nodeloze verschillen, want daarvan circuleren we wel degelijk óók veel, indien de informatie geborgd die kritiek is en blijft voor hùn respectievelijke taken. (Zonder die waarborg gaan 'ze' noodgedwongen 'ondergronds' met hun operationele informatievoorziening, terecht, want dan werkt nog tenminste iets.) Nogmaals, zonder omslag van uniformiteit naar pluriformiteit helpt geen enkele bestuurlijke interventie, punt. Het valt daarom zelfs als kritieke bestuurszet op te vatten, over wisselwerking gesproken, om met voorrang die informatiekundige omslag te bevorderen. Volgens het oude paradigma, dwz gericht op uniformiteit per zgn applicatie/informatiesysteem, is het paradoxaal om waarom-het-draait betekenismatig leeg te veronderstellen. Er moet toch zoiets als kèrn zijn, en die telt als zodanig toch de – waarden voor de – onveranderlijke eigenschappen van het zgn maatschappelijk object in kwestie, nietwaar? Nee. Voor het inmiddels reële stelselbereik van informatieverkeer loopt elke poging tot standaardisatie van definities daar onherroepelijk op stuk. Voor de stelselmatige praktijk zit de, vooruit, kern 'm niet in vaste betekenissen, want die bestaan op stelselschaal nu eenmaal niet, maar in de methode om betekenisverschillen samenhangend te ordenen. Het fysieke verkeer kan dienen als voorbeeld. Daaraan is juist flexibel zowel waarvandaan mensen vertrekken als waarnaartoe ze gaan. Ter stroomlijning van dat inherent door-en-door variabele verkeer is echter juist de 'methode' van verplaatsing vergaand vast(gesteld), te weten met – verhoudingsgewijs slechts luttele – verkeersregels.

De informatierotonde is het gereedschap bij uitstek om praktisch begin te maken met het vestigen van samenhang tussen voorheen gescheiden informatiesystemen met bijbehorend aparte registers. Daarmee blijft de informatiekundig noodzakelijke paradigmawissel nog goeddeels verborgen. Als veranderkundig voordeel geldt dat er in het vroegste stadium van bestuurlijke heroriëntatie geen onhaalbaar beroep op het begripsvermogen van zowel bestuurders als zgn it-ers mee wordt gedaan. Inderdaad, hier doe ik dat wèl, en zeer nadrukkelijk. Althans, voorzover een bestuurder dit ooit leest.

Wat de informatierotonde faciliteert, is analyse van inhoud van erop aangesloten informatieverzamelingen. Nota bene, daarvoor verandert er niets (!) aan die registers/verzamelingen. Ik herhaal, die garantie helpt om wie feitelijk stelselpartij is in te stemmen met het beschikbaar stellen van 'haar' register (en telkens een redelijk actuele kopie verdient wellicht zelfs de voorkeur).

69.28

Hij dacht overigens per abuis dat jij daar als extern adviseur voor de rechtspraak werkt. Wellicht was dat nog het nuttigst van ons gesprek, te weten dat ik dat 'misverstand' opgehelderd heb. Want het is toch wat anders om ervoor te pleiten een interne medewerker ergens bij te betrekken dan om een externe medewerker te laten inhuren.

69.29

Ik begreep dat het organisatiebureau er geen handel meer in zag. Ik heb het druk met ander (schrijf)werk. Daarom ben ik aan commentaar op de nafkondiging nog niet toegekomen. Het Latijnse woord voor traan is lacrima. Die laat ik er niet om.

69.30

De voormalige voorzitter van de Raad voor de rechtspraak leidt mijn aandacht zelfs onmiddellijk af van zijn voorstel voor, zoals de titel van zijn artikel luidt, **De besturing**

van de rechtspraak: dat kan beter (in: **Nederlands Juristenblad**, 2019/1133).
Want zoals hij in de aanhef aangeeft

voelt hij zich vrij om [daarvoor] enkele strikt persoonlijke gedachten [...] publiek te maken [... n]u hij terug getreden is uit de Raad.

Volgens mij is het juist de plicht van, zeg maar, een bestuurder-in-functie om met voorstellen voor verbetering te komen. En indien een bestuurder meent dat z/hij die plicht niet kan verenigen met “persoonlijke gedachten,” moet z/hij om die reden zèlf terug treden (en niet haar/zijn termijn als het ware met bezwaard gemoed en ... behoud van salaris e.d. uitzitten). Wie meent dat z/hij als nota bene bestuursvoorzitter van een instelling géén besturingsvoorstellen voor die instelling kan doen, en dan laat ik implementatie ervan nog maar in het midden, heeft kennelijk (g)een idee van bestuur met bijbehorende verantwoordelijkheid. Het voorstel zèlf is – dus – niet goed tot mij doorgedrongen. Desondanks vind ik ook dit voorstel opvallend mank gaan aan de averechtse opvatting dat bestuur (Engels: governance) een vergaand onafhankelijk ontwerp enz. vergt. Dat is echter onzin. De hoofdvraag moet immers zijn, of er ‘iets’ in het maatschappelijk verkeer gebeurt dat verbetering behoeft. Zo ja, kan zgn besturing daarvan dan aan verbetering bijdragen? Die analyse ontbreekt volledig in genoemd artikel. Zoiets als bestuur-op-zich bestaat niet, punt.

Indien de voormalige voorzitter met zo’n tekst de aandacht wil àfleiden van de schade die o.a. via mislukte digitalisering o.a. financieel en in aanzien ‘ontstaan’ is tijdens zijn bestuursperiode, zal hij die bedoeling als “persoonlijke gedachten” stellig niet prijsgeven. Maar dan heeft hij opnieuw verzuimd om verstandig advies in te winnen (of ernaar te luisteren). Ik kan me althans niet voorstellen dat hij hiermee wèl serieus genomen wordt.

69.31

Alweer lang gelden heb ik enkele pogingen ondernomen om UWV ongevraagd advies te geven. De eerste keer slaagde ik er op de een of andere manier in om op audiëntie te gaan bij de functionaris die tegenwoordig bekend staat als CIO. Kort gesprek. De tweede keer duurde het gesprek iets langer. Want dat had een kennis van mij geregeld met zijn kennis, en die was zowaar – interim – lid van de UWV's raad van bestuur. Maar ook dat kreeg geen vervolg. Veel later kreeg ik, via een àndere kennis die als externe medewerker een veranderingsproject bij UWV uitvoerde, enig nader inzicht in de – wanorde van – zgn documentaire informatievoorziening aldaar. Wat mij betreft biedt slechts samenhang uitsluitel. In het notitietje annex de ontwerpschets [Schakelpaneel](#) staat UWV weliswaar niet expliciet vermeld, maar het betreft mijn derde poging aan daar iets te laten verbeteren. Nee, dat had evenmin vervolg. Als je naleest wat zo’n schakelpaneel ‘doet,’ herken je er prompt in wat ik enkele jaren later informatierotonde ging noemen. Het werkt dus wèl, dankzij jouw inzicht en volhouden.

69.32

Gisterenmiddag teruglopend naar het station in Utrecht spraken wij nog wat dóór over de rechterlijke houding die de portefeuillehouder belijdt. Hier geef ik er graag vervolg aan. Is het een idee om hem zelfs expliciet volgens verhoudingen in een gerechtelijke procedure aan te spreken? Zo zou je er tegelijk iets speels van kunnen maken. Dan stel jij je zelfs nadrukkelijk op als eiser. Jouw eis bestaat er uit, en noem het dus vooral ook ‘eis,’ om je voorstel voor het uitvoeren van een proef met de

informatierotonde aanvaard te krijgen. Ik heb voor de zoveelste keer nagelezen wat wij daarvoor een jaar geleden opschreven; die notitie samengesteld uit emailcorrespondentie [resp. [aantekeningen 63.50 t/m 63.54](#)] heb ik gemakshalve opnieuw bijgevoegd. Wat mij betreft dien je deze notitie òngewijzigd in ter onderbouwing van je ‘eis.’ Je kunt er bij vermelden dat je her en der uiteraard pogingen ondernam om aandacht op de voorgestelde aanpak te vestigen, maar dat je daarop nooit zelfs maar enige inhoudelijke reactie kreeg; de opgave wordt niet eens herkend als de opgave van het faciliteren van informatieverkeer die feitelijk aan de orde is. De proef biedt bij uitstek de gelegenheid tegelijk om méér interne medewerkers op te leiden voor bijdragen aan een aanpak die wèl werkt (en om betrokkenheid te beëindigen van externe medewerkers die er slechts blijk van gegeven hebben de reële verkeersschaal niet te beheersen).

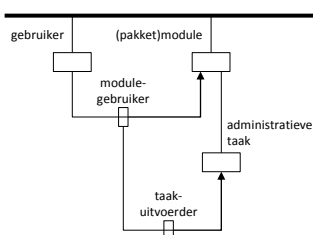
Kijk, als jij met een ‘eis’ komt, weet juist die rechter-portefeuillehouder :-) dat iemand anders met ‘verweer’ moet komen. En dat hij nota bene ònafhankelijk moet oordelen. Hij kan zo’n oordeel dus niet aan de verweerder overlaten. Als hij dat tòch doet, kan je hem dáárop in redelijkheid aanspreken. En, tja, als er géén ‘verweer’ komt, moet hij de ‘eis’ inwilligen.

Je kunt helaas niet uitsluiten dat het ‘proces’ feitelijk òneerlijk verloopt, terwijl de ‘rechter’ ervan overtuigd is en blijft eerlijk tot zijn oordeel te zijn gekomen. Waarmee je dus rekening moet houden, is dat je door het verlies van je ‘zaak’ toekomstig nòg minder kans hebt op ruimte voor opbouwende bijdragen. Volgens mij verminder je tegelijk dàt risico door èxpliciet je instemming te betuigen met de beoordelingsregels die de ‘rechter’ met zoveel woorden, dwz nog overwegend impliciet, voorgesteld heeft. Op die manier heb je een alweer grotere kans dat er ‘verweer’ geleverd moet gaan worden, en kan je dus bewijslast bij de verweerder leggen. Anders blijf je zèlf je best moeten doen, terwijl zich ergens achter de schermen iemand allang àfwijzend gedraagt en verbetering belemmert.

69.33

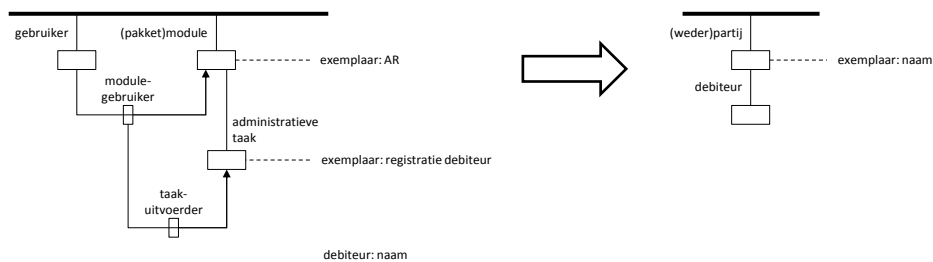
Ik ben maar wat nader gaan documenteren volgens helaas onvermijdelijke slagen in de lucht. In financieel opzicht telt ‘De eigen organisatie’ – haha, dat levert als afkorting Deo op, ofwel Latijn voor ... god – ruwweg twee categorieën voor een zgn wederpartij, te weten crediteur en/of debiteur. Het programmatuurpakket van Oracle biedt, zoals jij aangeeft, voor administratief beheer dienovereenkomstige modules. Dat zijn accounts payable (AP voor crediteuren) en accounts receivable (AR voor debiteuren).

Voor een zgn gebruiker is veel, zeg ook hier toch maar, context als het ware vóórbestemd, doordat z/hij voor een module moet kiezen en daarbinnen voor een administratieve taak. In figuur 1 is zulke impliciete contextualisering van betekenis methodisch geschetst volgens Metapatroon.

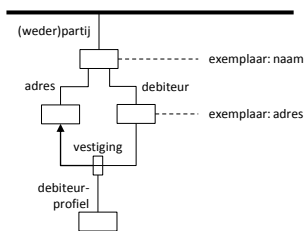
figuur 1

Dus, wie 'in' de module AP 'zit,' krijgt als vanzelf mee dat z/hij met crediteuren werkt. En zo zijn er eveneens vanzelf debiteuren aan de orde met de module AR. Het Oracle-pakket mikt algemeen op – commerciële – bedrijfsvoering. Financieel beheer geldt daarvoor als secundair, met daarvan dan weer crediteuren- resp. debiteurenbeheer als nadere aspecten. Dit verklaart dat crediteur resp. debiteur géén basisbegrippen zijn voor/volgens het pakket. Bijvoorbeeld, wie een debiteur wil registreren, doet dat met de AR-module. Naar de aard van de ruimere strekking van het totale Oracle-pakket 'blijft' het echter niet bij het debiteurbegrip, maar wordt noodzakelijkerwijs – zoiets als – een deelstructuur opgetuigd inclusief wat wèl voor een hoofdbegrip doorgaat. Figuur 2 toont wat 'er gebeurt,' nou ja, vermoedelijk ...

figuur 2

Behalve een naam, moet met de AR-module voor een debiteur tevens een adres opgenomen worden. Gelet op de AR-module als onderdeel van het totale Oracle-pakket lijkt daar structureel echter – zoiets als – wat figuur 3 uitdrukt mee te gebeuren.

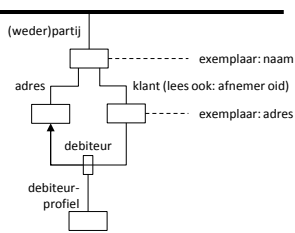
figuur 3

Naam en adres zijn uiteraard niet eenduidig genoeg voor unieke identificatie. Daarvoor dienen zgn sleutels (Engels: identifiers). Zo zijn er achtereenvolgens sleutels/identifiers voor – zoals ze hier genoemd zijn – (weder)partij, debiteur en vestiging.

Er lijkt echter een bron van verwarring ontstaan door de duiding van begrippen. Dat blijkt het duidelijkst uit vestiging als tussensbegrip. Want het is niet zo, dat een debiteur een debiteurprofiel heeft, maar telkens een vestiging van een debiteur. Wat zich wreekt, is dat (weder)partij vergaand impliciet blijft tijdens het gebruik van de AR-module. Dat wekt de valse schijn dat wat daar debiteur heet, het hoofdbegrip vormt. Daarom zijn in figuur 4 enkele begrippen anders benoemd (terwijl de structuur gelijk blijft aan die in figuur 3).

Voor wat – volgens figuur 4 – als zodanig dezelfde (weder)partij resp. klant/afnemer is, kunnen in de nadere hoedanigheid (!) van debiteur verschillen relevant zijn voor het (informatie)verkeer ermee. Daarvoor dienen qua AR-module dienovereenkomstig verschillende debiteurprofielen. En met één zo'n profiel per debiteur is het dus

onontkoombaar om allereerst verschillende debiteuren te registreren. Nota bene, dat zijn wat doorgaan voor vestigingen volgens de huidige Nederlandse Deo-vertaling van de Oracle-begrippen.

figuur4

Het vergt onderzoek om de criteria te inventariseren die noodzaken tot verschillende debiteurprofielen. Op korte termijn kan de organisatiestructuur van Deo als richtlijn dienen. Verschillende onderdelen van Deo zitten elkaar met profielbeheer nooit in de weg, indien ze elk 'eigen' profielen beheren, en als voorwaarde daarvoor 'eigen' debiteuren. Wat ze daarvoor – kunnen – delen is de – registratie van wat figuur 4 aangeeft als klanten/afnemers. Aldus zijn 'automatisch' (weder)partijen dezelfde voor alle Deo-onderdelen.

Voor een stelselmatige verkenning van hoedanigheden is een proefopstelling geschikt volgens het ontwerp voor Informatieverkeer op stelselschaal.

Deze aantekening is uiteraard zeer voorlopig. Zo beschrijf ik later mijn speculaties over crediteurenbeheer op z'n Oracle's, en verdere vermoedens over wisselwerking met debiteurenbeheer.

69.34

Gelet op wat hij als de dringendste informatiebehoefte van zijn organisatie aangeeft, probeer ik hem richting informatierotonde te leiden. Metapatroon vindt hij alvast relevant. En hij hoopt dat KnitBITs nòg interessanter is.

69.35

Kan je ajb aanvullend nogal grof schetsen hoe jij onder de noemer van een informatierotonde regelt "waar en hoe je iets op kunt halen" voor allerlei, zo niet willekeurige, soorten van, vooruit, digitale informatieopslag?

69.36

De beschrijvingen door jou waarop je me wijst, te weten [Authentieke informatie in informatiemodellen](#) en [De software ontwerper als illusionist](#), zijn zelfs bij uitstek abstract. Vergeleken daarmee ben ik zelfs uiterst concreet in wat ik ze stuurde, te weten in het Engels een korte inleiding tot de conceptuele opzet van de informatierotonde (afgeleid van onze uitleg met [Stelselmatig overzicht via informatiesleutels](#)).

Het lijkt mij niet, stel dat ik Engelse vertalingen van jouw teksten maak en verstuur, dat zij daardoor inzicht krijgen hoe de aansluitingen op de informatierotonde feitelijk werken. We moeten ze er voldoende vertrouwen in laten krijgen, dat 't ècht werkt. Het beginsel begrijpen ze inmiddels en zouden ze willen volgen, mits ... Kan jij een vertrouwenwekkende schets geven van de implementatie? Hoe lukt het praktisch om willekeurige databases aan te sluiten? Jouw beide beginselmatige beschouwingen komen m.i. erna pas van ... pas.

69.37

Maak ik me toch zorgen over onze communicatie. :-) Lukt het langs deze weg wèl?

[Zie ook **aantekening 69.26.**]

69.38

Voor zover ik je begrijp, ja, èrgens moet voorzien zijn in feitelijke aansluiting op de informatierotonde. Dus “op metanivo alleen een simpel model in Metapatroon met de rest in xml en xsl.” Daarmee is “het hogere model invariant, zodat het overal bruikbaar is.” Maar hoe, ruw geschetst, moet je telkens het, zeg dan maar, variante deel, zeg dan maar, optuigen voor aansluiting van een database van type x om via identifieer y de (deel)verzameling z te pakken te krijgen?

69.39

Omdat jij zijn oordeel er nota bene principieel mee bevestigt, geef ik jou kenschets graag ‘alvast’ :-) door. Vind je mijn vertaling adequaat?

Laat mij ajb de correspondentie alléén voortzetten totdat zij expliciet laten weten een informatierotonde te willen inrichten. Vanaf dát moment, en hopelijk komt het zover, moet jij het overnemen om ze daarin te begeleiden.

69.40

Ik vond het dan ook zeer de moeite waard om jouw beginselverklaring te vertalen èn in vertaling door te sturen. Dan maar even zònder, zeg maar, uitleg van werking. En zo kon ik er mooi een verzoek aan toevoegen, te weten de vraag of hij inderdaad zulke uitleg wenst.

69.41

Bedoel je dat informatierotondig voor metadata volstaat wat nodig en voldoende is om “het betreffende geval” van aansluiting bij te houden?

69.42

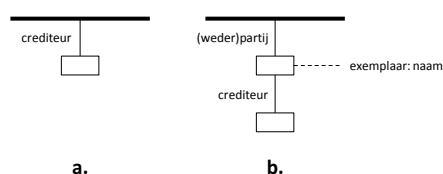
Ik meen je op hoofdlijn te begrijpen ... Voor een vervolg wacht ik af wat hij antwoordt.

69.43

De tekstjes die je de afgelopen dagen stuurde met voortschrijdende uitleg :-) heb ik verzameld om er vervolgens een Engelstalige samenvatting van te – proberen te – maken. Het resultaat is inderdaad nòg korter dan wat jij schreef ... Verbeter je me ajb?

69.44

Ik had een vervolg aangekondigd met aanvullende speculaties over structuur. Wat gebeurt er wanneer een gebruiker van de Oracle-module voor – beheer van – accounts payable (AP) een crediteur registreert? Vergelijkbaar met een zgn debiteur blijft dat niet beperkt tot wat figuur 5.a – ik nummer hier de figuren dóór als vervolg op **aantekening 69.33** over debiteuren – aangeeft. Is het soms wat figuur 5.b toont?

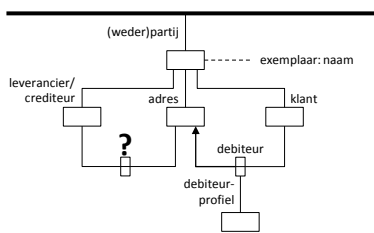
figuur 5

Een verschil met registratie van een debiteur is dat er blijkbaar geen registratie van een adres 'aan vast zit,' althans niet verplicht.

Aan de debiteurenkant lijkt een bron van verwarring, dat onvoldoende duidelijk is, mede veroorzaakt door als het ware verschoven vertalingen, dat het pakket-als-geheel onderscheid maakt tussen (weder)partij, klant en debiteur. Dat zijn daar dus drie, zeg maar, niveaus.

Zijn er aan de crediteurenkant óók drie niveaus, te weten – voor – (weder)partij, leverancier en crediteur? Of zijn hier leverancier en crediteur feitelijk synoniem?

Uitgaande van het laatst gestelde, dwz twee niveaus en met aangepaste Nederlandse terminologie, is met figuur 6 een poging gewaagd de algemeen geldige structuur te schetsen. Daarvoor is dus figuur 4 benut.

figuur 6

Er is in figuur tevens 'een' verband tussen leverancier – daar feitelijk gelijk gesteld aan crediteur – en adres verondersteld.

Hoe dan ook kan figuur 6 helpen verduidelijken wat er met beheer zoal mis kan gaan.

Bijvoorbeeld, wie meent de naam van een crediteur te wijzigen, wijzigt feitelijk de naam van de overkoepelende (weder)partij. Dat is vervolgens – dus – de naam die geldt onder de noemer van klant resp. debiteur. Dat verstoort debiteurenbeheer waar dat o.a. berust op toetsing van debiteurnaam.

Met adres kan hetzelfde gebeuren, zelfs 'binnen' debiteurenbeheer. Wie per abuis veronderstelt dat klant hetzelfde is als debiteur en aldus het aanknopingspunt voor het debiteurprofiel is, kan via dezelfde klant een debiteur 'delen' en instellingen in het bijbehorende profiel wijzigen ... met verstoring van debiteurenbeheer elders tot gevolg.

Hoe het precies zit met conceptuele structuur in het Oracle-pakket laat zich helaas onmogelijk eenduidig vaststellen volgens beschikbare documentatie en daadwerkelijk gebruik van de aparte modules. We moeten zelf veronderstellingen opstellen over – oorzaken van – òngewenste wisselwerking en administratieve (werk)procedures voorstellen om die toekomstig te vermijden. Zo komt naamswijziging m.i. in aanmerking voor gecentraliseerd beheer, en ònafankelijk ervan of het qua toepassing om een crediteur en/of debiteur betreft. Anderzijds kan debiteurenbeheer grotendeels gedecentraliseerd blijven, mits elke decentrale beheerafdeling ervoor 'domweg' een eigen deelverzameling debiteuren 'onder' (weder)partij resp. klant aanlegt enzovoort. Dan zitten ze elkaar mbt debiteurprofielen in elk geval nooit dwars. Daardoor staat enige debiteurinformatie stellig dubbel geregistreerd (en om dat te volgen kan de informatierotonde dienen; het is de vraag of zelfs die kleine moeite loont).

69.45

Merkwaardig, wederom geen wederbericht via jouw Internetprovider gezien ... Sta ik soms ergens op een zwarte verzendlijst?

69.46

Voor zover ik in 2007 kon nagaan, bestond de term informatieronde eerder niet. Ik bedacht 'm toen een vriend van mij, destijds medewerker van de Gasunie, over het voornemen tot het opzetten van een gasronde begon.

Denk je voor "vervolg" ajb aan de noodzaak van maatschappelijk-verkeersoriëntatie? Omdat je niet vertrouwd bent met die schaal van informatieverkeer inclusief reële betekenisvariëteit, valt er o.a. voor jezelf vooral veel te leren (en als serieus hulpaanbod schrijf ik het hier maar net zo direct als ik het je onlangs tijdens ons gesprek zei). Kies daarom voor kortcyclisch-veranderkundige wisselwerking tussen bestuurs- en informatiekundige interventies. Ik herhaal graag dat die wederzijds versterkende dynamiek dus praktisch mogelijk is, omdat je met de zgn informatieronde èlk moment aan de slag kunt dankzij interne medewerkers die begrijpen hoe-het-moet èn programmatuur die wèrkt.

69.47

Toen ik **Responsief evalueren: Discoursen, controversen en allianties in het postmoderne** (Eburon, 1996) begon te lezen, herkende ik prompt dat wat Tineke A. Abma daarin als evalueren beschrijft vergaand hetzelfde is als wat ik versta onder ontwerp(en). Zij bepleit

een met het postmodernisme verrijkte responsieve beleidsevaluatie.[p. 228]

Voor ontwerp(en) kan dat echter niet blijven bij wat zij kenmerkend voor postmodernisme acht. Met subjectief situationisme volgens de zgn semiotische enneade laat zich veranderlijke interdependentie wel degelijk structureel voorstellen. Daarvoor is [Metapatroon](#) geschikt als (modelleer)methode. Het stelselmatig passende evaluatie- c.q. ontwerpperspectief schetst m.i. dus ook Abma al. Opvallende overeenkomst kan ik o.a. aanwijzen met mijn latere opstel [In de hoop op informatiekundig beroepsperspectief: ontwerpers van infrastructuur voor informatieverkeer zoeken democratische opdrachtgevers](#). Zo beschouwt Abma

evaluatie als onderhandeling [met] de daarbij passende ethische houding[, dwz een] benadering, die uitgaat van pluraliteit[. p. i H]et gaat [...] om sociale en politieke kwesties.[p. ii]

Als zodanig ziet ook Abma niets in

procedurele waarborgen ter neutralisering van machtsverschillen.[p. ii]

En – dus – ipv

nadruk [te] leggen op consensus en eenheid [tellen] verschillen [...] en andersheid.[p. ii]

Abma stelt,

dat we op zoek moeten naar een andere conceptie dan het rationele, coherente en stabiele subject.[p. ii]

De enneade biedt een schematische voorstelling van wat Abma volgens mij bedoelt. Langs de dimensie voor interpretatie, zeg ook maar cognitief, vormt motief het grondelement. Dat is er zelfs principieel niet-rationeel aan. Van focus tot focus varieert interpretatie, en 'zodoende' gedrag. Dat is er niet-stabiel aan. Maar coherent

blijft een subject m.i. desondanks, want de opvolgingen in interpretaties enzovoort zijn verbonden door dia-enneadische dialectiek; zie [Enneadic Semiotics, axiomatic models](#) voor afbeelding(en). Klopt, dat stelt

in staat tot het combineren [van] eigenschappen die doorgaans als tegengesteld worden gezien[. p. ii]

Dat vergt een stelsellogica, met als algemene eigenschap van een subject (of van een object) slechts een zgn nul-identiteit. Daadwerkelijk gedrag is altijd situationeel. Een subject is

opgespannen door [...] meervoudige betrokkenheid[. p. ii]

Terecht, vind ik, beweert Abma dat

het postmodernisme [...] niet [staat] voor een afschaffing van het reële of fundamente[n].[. p. ii]

Ik ga daarin verder dan zij. Voor de omgang met “het reële” zijn andere “fundamente[n]” geschikter. Zodra we geloven daarop redelijk te kunnen vertrouwen, is de ene postmoderne fase alweer opgevolgd door de volgende moderne fase. De postmoderne problematisering is als het ware opgelost in een omvattender axiomatiche begrippenstelsel (zoals de enneade toont). Nota bene, Charles Peirce erkent met zijn idee van teken-als-bemiddelend-element in zgn semiosis reeds

‘realiteit’ als een zaak waartoe we niet direct, dus zonder tekst, toegang [...] hebben.[p. iii]

Informatiekundig schiet louter de vaststelling echter tekort, dat

betekenisvol onderzoek [...] specifiek, situationeel, interactief, contextualistisch en waardengeladen [is].[p. iv]

Want tussen de reële verschillen waarin dat resulteert, moeten tevens eenduidig netzo reëel hun samenhang zijn opgemerkt en geduid. Met vergaande losse gevalsbeschrijvingen lukt dat, zachtjes uitgedrukt, onvoldoende. Ja,

[e]lke situatie wordt beschouwd als een **uniek geval**,[p. 64]

maar situaties zijn tegelijk niet volledig van elkaar gescheiden. Een en hetzelfde subject – of object – kan verkeren in verschillende situaties. Dat vergt een methode, maar dus met grondslagen die bemeten zijn op structurele weergave van subjectief-situationistische interdependentie. Voilà, Metapatroon. Dat samenhang noodzakelijk is voor ordening van verschil(len) beseft ook Abma nog onvoldoende, en daarom gaat zij naar een dekkende methode niet op ... zoek.

Overtuigend geeft Abma aan dat

[h]et systeem-analytische discours kan worden gezien als de dominante redeneervorm van dit moment.[p.55]

Met de aangehaalde zin is volgens subjectief situationisme echter wat mis. Een gespreks- annex handelingsthema kan niet overheersen. Dat doet altijd een subject. Daarvoor zet z/hij dan zo'n thema in. En volgens de systeem-analytische insteek worden

[o]plossingen [...] gezocht in een verdere optimalisering van de methodologie en/of de bruikbaarheid van gegevens.[p. 11]

Abma vervolgt:

De centrale waarden binnen een systeem-analytisch discours komen overeen met die geldend binnen een conventionele wetenschapsopvatting [... p. 11 met haar nadruk op] objectiviteit en disciplinerende methoden[. p. 17] Het probleem is echter dat een conventionele methodologie met eisen ten aanzien van interne validiteit de context zoveel mogelijk uitsluit[. p. 75]

Feitelijk gaat het daarbij om òpgelegde waarden. Daaraan komt het “kritisch-theoretisch discours” enigszins tegemoet

met de vraag of de argumenten voor beleid uit normatief [...] oogpunt verdedigbaar zijn.[p. 12]

Weliswaar

wordt kritisch gekeken naar de wetenschappelijke en instrumentele rationaliteit, maar deze worden niet verlaten.[p. 12]

Er zijn volgens Abma

responsieve benaderingen [...] voortgekomen uit onvrede met [...] de eenzijdige focus op de belangen van beleidsmakers, de geringe mogelijkheden voor participatie en de objectivering van menselijke relaties.[p. 12]

Maar zoals oorspronkelijk gedacht komt ook responsieve evaluatie volgens Abma onvoldoende lòs van

het modernistische raamwerk waarin deze vanaf haar oorsprong is ingekaderd.[p. 13]

Daarom oriënteert Abma zich ter verbetering op wat zij voor postmodernisme houdt met zoal als kenmerken – erkenning van –

ambiguïteit, toeval, discontinuïteit en kwetsbaarheid. [...] De mens is niet autonoom, maar gesitueerd in sociale relaties en tradities. Het subject is meervoudig betrokken in sociale groepen. [...] De waardering voor het ‘worden’ (versus het ‘zijn’) past bij een tijd waarin veranderingen zich sneller dan ooit voltrekken.[p. 17]

Dus,

[d]e grondmetafoor voor het postmodernisme is **verschillen**.[p. 22]

Wat mij betreft is dat, nota bene inclusief samenhang ertussen, met de (meta)structurele enneade inmiddels “de grondmetafoor” voor een volgende cyclus volgens modernisme. Hoe dan ook ben ik het grondig met Abma eens

dat de noties die [onder die noemer] zijn ontwikkeld de beleidsevaluatie mogelijk kunnen **verrijken**[. p.23]

Sterker nog, vanwege de ermee gepaard gaande veralgemenisering van wetenschapsopvatting tot kennisopvatting – en enneadisch onlosmakelijk verbonden met zowel gedrags- als tekenpopvatting – vind ik “verrijken” zwak uitgedrukt. Er is een paradigmawissel aan de orde (en die duiding verklaart ook de moeilijkheidsgraad van verandering). Abma:

[D]e opgave [is] niet gelegen in het centreren [...] van de zin, maar in het decentreren en spelen met andersheid om dynamische processen van betekenisverlening te faciliteren.[p. 24]

Overeenkomstig consequent opgevat subjectief situationisme vind ik tekenend voor de realiteitszin van Abma dat zij de mogelijkheid van identieke ... opvattingen afwijst:

[V]erschillen [bieden] juist een mogelijkheid om vanuit verschillende betekenissen allianties [...] te smeden ten behoeve van actie.[p. 112] Het uitsluiten van verschillen

is onproductief, omdat andersheid op momenten juist faciliterend kan zijn voor de doorgaande interacties.[p. 113]

Voorts ben ik het volstrekt met Abma eens

dat een contract geen vruchtbare manier is om een open onderhandelingsklimaat te scheppen en om met verschillen [...] om te gaan. [...] De condities die nodig zijn om zich te bezinnen op het eigen handelen en om daarover met elkaar in gesprek te komen met respect voor onderlinge verschillen kunnen niet worden afgedwongen[. p. 134]

Terecht stelt zij

dat de onderzoeker samen met anderen voor de opgave staat om condities te creëren waaronder zo'n proces kan slagen.[p. 135 Met] de inperking van de onderhandeling tot formele, representatieve overlegvormen [...] wordt onvoldoende erkend dat juist in alledaagse conversaties politieke strijd over macht en gezag wordt uitgevochten, onderhandelingen plaatsvinden over 'identiteiten', en sociale constructies van problemen worden uitgewisseld.[p. 139]

Pas wanneer informatiekundig ontwerpers zich daarvan allemaal bewust zijn, kan het iets worden met – digitalisering van – infrastructurele voorzieningen voor informatieverkeer, dwz ter facilitering van reële betekenisvariëteit. Voor informatiekundig ontwerp op zgn stelselschaal geldt wat Abma over beleidsevaluatie beweert, te weten wat géén

recht kan doen aan de verschillen die mensen vandaag de dag beleven en ervaren is [...] weinig betekenisvol en kan geen praktisch bruikbare kennis leveren.[p. 201]

Ik herhaal, tegelijk moet netzo uitdrukkelijk recht gedaan zijn aan samenhang. Tot zover mijn selectie van citaten uit Abma's nader gesubjectieerde voorstel voor responsieve evaluatie. Er valt van haar boek ook voor ontwerpers die "conventionele methodologie" aanhangen, en informatiekundig doen ze dat helaas nog steeds bijna allemaal, zeer veel te leren.

69.48

In de bundel **Klassiker der Naturphilosophie** (samensteller G. Böhme, Beck, 1989) heb ik meteen het slothoofdstuk gelezen. Dat is **Die Kopenhagener Schule** (pp. 374-392) door Erhard Scheibe. Aan de zgn Kopenhaagse interpretatie van quantummechanica heb ik voor een axiomatische vergelijking met informatiekundige ontwerpelaar eerder het opstel [Metapattern for complementarity modeling](#) gewijd. En nog maar kort geleden schreef ik [aantekeningen 68.52, 68.53, 68.59 en 68.92](#) als een studie naar wat ik als metafysisch misverstand opvat tussen Niels Bohr en Albert Einstein.

Ditmaal lees ik Scheibe's hoofdstuk wederom vergelijkenderwijs mbt beginselen, dwz erop gericht om op tekstpassages te wijzen die m.i. stroken met het idee van situationele verbijzondering van objectgedrag. Inderdaad vermeldt Scheibe prompt

[das] Dilemma eines Dualismus von Welle und Teilchen: Beide Vorstellungen zugleich anzuwenden erscheint unmöglich. Und doch verhalten sich Licht und Materie unter geeigneten Umständen das eine Mal wie Teilchen, das andere Mal wie Wellen.[p. 375]

De crux is natuurlijk om het gedragsverschil niet, zeg maar, in het veronderstelde object te zoeken, althans niet exclusief, maar om tevens – het verschil in – omstandigheden als relevante factor te erkennen:

Die Kopenhagener Interpretation [...] ist dadurch ausgezeichnet, daß sie diese (und weitere) Schwierigkeiten ernst nimmt und davon ausgeht, daß es **aussichtslos** ist, sie auf der Grundlage einer im weiteren Sinne klassischen Physik lösen zu wollen. Es kann nicht darum gehen [...] neue Realitäten hinzuzufügen, um diese in gleicher Weise wie die alten zu beschreiben. Vielmehr gilt es, die alte Wirklichkeit auf eine neue und reichhaltigere Weise zu erfassen.[p. 376]

Inderdaad,

[i]n dieser Einstellung kündigt sich von vornherein philosophisch Bedeutungsvolles an. {p. 376 D}ie philosophische Lehre der Quantenmechanik [ist] die **Komplementarität**. [p. 380]

Wat er betekenisvol anders aan is, aldus Scheibe,

erfüllt sich zunächst in der Preisgabe der klassischen Ontologie, derzufolge physikalische Systeme in **allen** ihren Bestimmungsstücken unabhängig von der Möglichkeit ihrer Beobachtung beschrieben werden können und in diesem Sinne objektivierbar sind. In der neuen Ontologie tritt an die Stelle des isoliert gedachten, durchgängig mit autonomen Eigenschaften versehenen Systems eine neue Einheit, die außer dem jeweiligen Objekt immer auch die experimentelle Anordnung enthält, mit der das Objekt erzeugt (oder präpariert) und in gewisser Hinsicht beobachtet wird. Objekt und experimentelle Anordnung bilden eine neuartige Ganzheit, die [...] keine weitere Unterteilung zuläßt, die zu einer Beschreibung dessen führen würde, was am Objekt «wirklich» passiert.[p. 376]

Scheibe wijst er op,

daß auf diese Weise der Begriff der Komplementarität [...] eine viel bedeutsamere Generalisierung ermöglicht.[p. 383]

Vanuit informatiekundig perspectief ben ik het met Scheibe eens, en dit schrijf ik nota bene dertig jaar nadat zijn hoofdstuk verschijnt, dat

[d]as Komplementaritätsdenken [...] philosophischerseits kaum weiterentwickelt worden [ist]. [p. 383]

De verklaring is dat het ermee voor, ik noem ze maar even, naïef atomisten

[a]lledings [...] auch um etwas ziemlich Ungewöhnliches [geht]. [p. 383]

Tegelijk is dat verbazingwekkend, want elk subject maakt 'aan zichzelf' toch voortdurend gedragswisselingen al naar gelang veranderende situaties mee. Wat is er zo ingewikkeld aan om facilitering van zulke variëteit van hulpmiddelen voor informatieverkeer te verlangen? Scheibe wijst met zoveel woorden – het ontzag voor – logisch atomisme aan als belemmering:

Die gewöhnliche logische Unverträglichkeit findet statt zwischen Aussagen, indem sie sich (im logisch-technischen Sinne des Wortes) widersprechen.[p. 383]

Maar het zijn 'natuurlijk' de onderling verschillende omstandigheden die de tegenstrijdigheid opheffen. Er is en blijft alles te zeggen vóór

die generelle Einstellung [...] Widersprüche zu vermeiden bzw. Auszumerzen.[p. 383]

De grondslag van logica is echter gewijzigd naar situationele verbijzondering:

Gemessen an der Wahrheit oder Falschheit von Aussagen, [...] geht es mithin um ein präsuppositionales Ausschließungsverhältnis. In diesem Falle ist nun die Pointe der Komplementarität, daß sie die **Vereinigung solcher interpretatorischer Inkommensurabilitäten** ermöglicht.[p. 384]

Sterker nog, er is vereniging noch tegenstrijdigheid aan de orde. Elke (gedrags)verklaring heeft nu eenmaal haar plaats. Scheibe vind ik er niet duidelijk over. Maar ik begrijp dan weer weinig tot niets van zijn technische uitleg.

69.49

Nogmaals mijn dank voor hartelijke ontvangst en ons opbouwend, interessant gesprek (met allereerst dank aan hoofd BFS om introductie te verzorgen en eraan deel te nemen; een open geest is belangrijker dan een open standaard :-). Hier volgt verslag van mijn huiswerkbeurt ...

Als aanvulling op jouw uitleg gaf jij mij een exemplaar mee van **Overheid: focus op verbinding en wees echt innovatief** (14 mei 2018). Zoals Eelke Horselenberg en jij daarin voor het Ontmoetingsplein pleiten, herken ik 'zoiets' inderdaad prompt en grondig als wat bij uitstek Forum Standaardisatie (FS) kan helpen bevorderen. En ik meen dat je in jouw benoeming tot voorzitter alle ruimte kan zien om FS daarop consequent te richten.

Daarvoor kan je in elk geval voor jezelf de aanduiding Forum Ontmoetingsplein aanhouden. Voor jezelf? Als afkorting kom je uit op FOP, en dat is wellicht waarmee je liever niet bekend staat. Maar dankzij zo'n andere naam is meteen duidelijk dat standaarden geen doel, maar hoogstens middel zijn. En het doel moet tellen.

Via FOP ontkom ik niet aan de associatie met [Fopvatting](#), in alle beknoptheid toch een hoogtepunt uit mijn oeuvre. Ofwel, voor welke leuterpraat moet je met een serieus voorstel zoal op je hoede zijn?

In de omslagtekst staat **Overheid: focus op verbinding en wees echt innovatief** als een essay gekenschetst. In de positieve zin van het woord vind ik het ook een pamflet. In het verlengde daarvan komt – pas – operationalisering aan de orde. In dit geval, wat omvat het Ontmoetingsplein zoal en wat is er voor nodig om dat praktisch te laten werken? Daarover voeg ik hier enkele opmerkingen toe nav enkele tekstpassages in jullie essay.

Ik begrijp de metafoor van een plein, te weten ontmoetingsplaats, trefpunt.

Forum? :-) Als het pleinbegrip zowel burgers als bestuurders aanspreekt, vooral houden zo! Trouwens, de drukker is stellig allang betaald, de publicatie verspreid.

Als leidende metafoor voor ontwerp enzovoort van daadwerkelijke infrastructuur schiet m.i. het beeld van een enkel plein (met aan- en afvoerwegen) echter tekort. In ruimer opzicht van willekeurig informatieverkeer tussen willekeurige deelnemers in willekeurige hoedanigheden vind ik juist de ondertitel met de oproep tot "focus op verbinding" gepast. In elk geval hoef je voor FS aan interoperabiliteit als thema niets te veranderen. Maar helaas is alom vooralsnog vrijwel niemand vertrouwd met het daarvoor toepasselijke verkeersparadigma. (Anders waren we allang verder gekomen, nietwaar?) Dat komt praktisch erop neer dat o.a. bestuurders, informatiekundig ontwerpers en ict-uitvoerders allemaal (!) niet operationeel aanspreekbaar zijn op waartoe de ondertitel eveneens oproept: "wees echt innovatief." Dat maakt de veranderopgave, zachtjes uitgedrukt, dus wat ingewikkelder (want het is nog eens extra moeilijk om mensen hulp te verlenen die ervan overtuigd zijn géén hulp nodig te hebben, integendeel). De enige werkzame optie bestaat eruit, het is niet anders, om ontwikkeling van dergelijk vernieuwingsvermogen als onderdeel van het veranderingsproces te laten gelden. Meteen in de aanhef van **Overheid: focus op verbinding en wees echt innovatief** staat "een logische taak van de overheid"[p. 9] benadrukt. Het gaat daarbij om de zorg voor "een betrouwbare digitale plek." Ik had weliswaar een andere term dan

“plek” gebruikt, maar principieel mbt overheidstaak gaat het daarom uiteraard niet. Ook wat mij betreft heeft de overheid tot taak om, nu tevens voor gebruik van digitale technologieën, voor iedereen te voorzien in een betrouwbare infrastructuur voor informatieverkeer.

De bewering dat de “overheid nog sterk achterloopt in de digitale wereld en soms ook moeite heeft de kennis op peil te krijgen en te houden”[p. 9] doet ’t prima voor een pamflet, maar acht ik nog onvoldoende diepgravend om er gericht vervolg aan te geven. De schaal waarop digitale technologieën inmiddels, zeg maar, tèchnisch verbonden geraakt zijn, noodzaakt tot een conceptuele paradigmawissel. Telkens met het bereik van een zgn toepassing (lees ook: apart informatiesysteem) kan betekenis ogenschijnlijk enkelvoudig – gehouden – zijn. Op maatschappelijke schaal is betekenis echter evident meervoudig en daarmee moet dús vanaf het ontwerp van dienovereenkomstige infrastructuur gerekend zijn. Ofwel, op die verruimde schaal is een kwalitatief àndere informatiekunde nodig, niet van opgelegde uniformiteit, maar van voorwaarden voor variëteit. De vergelijking gaat enigszins op met de zgn gebouwde omgeving; stedenbouwkunde onderscheidt zich van (ge)bouwkunde. Daardoor verandert die (ge)bouwkunde uiteraard èn zulke disciplines vullen elkaar voortaan aan.

De discipline voor ruimschaliger informatiekundige opgaven bestáát nog niets eens, er zijn nog geen deugdelijke opleidingen voor nota bene zowel opdrachtgevers als -nemers in, enzovoort. Daar moet ooit serieus een begin mee worden gemaakt. Door ermee te wachten blijven onverminderd kleinschalig bemeten voorzieningen voor grootschalige, want maatschappelijke, opgaven voorspelbaar mislukken. Om steun enz. voor de “vernieuwing” te verwerven is het inderdaad verstandig om de sponsors van (im)materiële bijdragen te blijven vermelden. Voor de opzet àls infrastructuur doen ze er echter niet toe, althans niet als aparte en expliciete categorie met zelfs voorrangstatus. (Maar waarom zou je ze dat voortijdig vertellen? Zolang zij – doorgaans impliciet – een ònverkeersmatig paradigma huldigen, raak je je sponsors kwijt door ze op hun relatieve positie te wijzen. Veranderethiek eist dat je óók en zelfs vaak vooràl belangen van maatschappelijk andere betrokkenen behartigt.)

De crux van infrastructuur is dat willekeurige verkeersdeelnemers er gebruik van kunnen maken voor hun willekeurige interacties. De opzet die daaraan dekkend voldoet, is in één moeite door geschikt voor – medewerkers van – overheidsinstellingen. Omgekeerd uitgedrukt, zolang voorzieningen mikken op exclusief gebruik door overheid, vormen ze ... géén infrastructuur, punt.

Wat telt, mee eens, is de “impact op ons dagelijks bestaan.”[p. 13] Een infrastructuur die zulke dagelijkse variëteit van willekeurige, vooruit, burgers faciliteert, kan stellig moeiteloos met het geringe aandeel aan informatieverkeer overweg waarbij overheid minstens één van de interactiedeelnemers is. Wat maken we ons daarvoor eigenlijk druk? En dankzij algemeenst denkbare opzet kan implementatie geleidelijk en beheersbaar gebeuren. Welke overheidsinstelling heeft op enig moment geld ‘over’ voor wat niets meer dan alweer wat verder zgn uitrollen is? Ik herhaal dat het een nieuw vák is om voorzieningen – als infrastructuur – zó te ontwerpen, enzovoort. Voor “de overheid zoekt haar rol”[p. 21] geldt volgens mij vergaand hetzelfde als voor de ontwikkeling van vernieuwingsvermogen. Volgtijdelijk lukt dat nooit, ik bedoel allereerst die nieuwe rol volledig begrijpen en vervòlgens ernaar besturen. Overheidsbestuurders moeten in staat worden gesteld om dat als het ware

gaandeweg in wisselwerking te leren. Ook c.q. juist daarop moet de verandering bemeten zijn. Dat geldt overigens nadrukkelijk ook voor zgn ict-ers; zij moeten leren stelselmatig uitvoering te geven aan stelselmatig ontworpen voorzieningen, infrastructuur dus, voor informatieverkeer. Over zgn architecten heb ik het niet eens ...

Ik vind het zeker niet hoogdravend gesteld, maar door-en-door zowel realistisch als noodzakelijk om netzo ruim te mikken op bevordering van “de democratische instituties [als] hoeders van de bescherming van mensen en hun persoonlijke gegevens.”[p. 21] Veilig verkeer!

Nogal impliciet gesteld lees ik de veronderstelling dat “de overheid [...] inmiddels verouderde technologieën en principes” benut vergeleken met “marktpartijen.”[p. 27] Daarentegen meen ik dat zgn marktpartijen naar hun aard vasthouden nòg onstelselmatiger principes e.d. Daarvan valt relevante vernieuwing allerminst te verwachten. Wat doen die legers ingehuurde externe medewerkers anders dan ict-projecten ‘helpen’ mislukken? Ze werken doorgaans op declaratiebasis, ofwel méér uren, méér omzet. Uit academische kring, soms? Klopt, retorische vraag. Ik denk – hoop? – dat de overheid, ook weer naar haar aard, juist het voortouw neemt voor de noodzakelijke paradigmawissel, enzovoort. Zo’n wissel is echter niet zo eenvoudig, vandaar. Maar met verstandig gemikte interventies valt de omslag beslist te bespoedigen. Nee, ik vind dus niet, dat “de overheid achterblijft ten opzichte van de markt.”[p. 29] De overheid moet anders zijn. Waar zij de markt imiteert, gaat het prompt mis. Ja, de overheid moet veranderen. Maar dat moet gebeuren als overheid. Daarom staat het er precies goed als “de overheid zoekt haar rol.”

Principieel verandert er daarom juist niets. Die “rol” blijft karakteristiek gericht op “het gemeenschappelijk belang dienen en de zorg voor de samenleving.”[p. 39]

De kritiek op “allerlei pilots, projecten en initiatieven [...] die nog het meest doe[n] denken aan schieten met hagel”[p. 29] deel ik wederom grondig. Sterker nog, werd er maar gemikt (want dan is er tenminste een kans dat een of andere korrel iets bruikbaar raakt). Onder de ongewijzigde noemer van aparte informatiesystemen, alle netwerkretoriek ten spijt, blijven opdrachtgevers en –nemers met hun vaak goedbedoelde inspanningen precies de verkeerde kant op schieten. Er is géén alternatief voor opleiding inclusief het opdoen van relevante ervaring.

Ik zou zeggen, haal er een echte informatiekundige ontwerper bij om te vermijden “dat de aandacht veel uitgaat naar techniek.”[p. 29] Daar heb je het weer. Voor stelselmatige opgaven van informatieverkeer zijn ook zulke ontwerpers er nog niet of nauwelijks. (Nee, je zal mij daarvoor de term architect niet zien gebruiken.) Over pamflet gesproken, als je wilt zie verder [In de hoop op informatiekundig beroepsperspectief: ontwerpers van infrastructuur voor informatieverkeer zoeken democratische opdrachtgevers](#). Zo’n ontwerper heeft overigens de moeilijke opgave om van haar/zijn bestuurlijke opdrachtgever de noodzakelijke ruimte te krijgen om “de vragen en behoeften van de samenleving als uitgangspunt”[p. 31] te nemen. En dat moeten met voorrang de onderlinge behoeften van leden van de samenleving zijn. Aan wat daarvoor als infrastructuur geschikt is, nogmaals, heeft ook de overheid – meer dan – genoeg, zowel in het informatieverkeer met burger en bedrijven als tussen overheidsinstellingen.

Nota bene, het is niet zo, dat ruimere geschiktheid ingewikkelder, duurder enzovoort is. Integendeel, “juist door de samenleving als uitgangspunt te nemen, kom je tot innovatieve oplossingen.”[p. 31] Voor wie weet wat z/hij doet, leidt de noodzaak om

ontwerpmatig te abstraheren tot per saldo eenvoudiger opzet. Ik kom daarop concreet :-)) terug.

Met de crux van veranderkundige wisselwerking zie ik de aanwijzing stroken, dat “je eerst een werkend prototype bouwt en dan draagvlak gaat ophalen.”[p. 37] Rara, wie geeft de ruimte voor zo’n prototype? Daarvoor kan nagenoeg een willekeurige aanleiding dienen. Mits de opzet van het prototype van meet af aan infrastructureel bemeten is, dus geschikt voor willekeurig wat, valt daarmee stellig o.a. antwoord te geven op de gestelde vraag in kwestie. Over veranderkundige ethiek gesproken, intussen kan er dus allang meer ... en van zgn prototype naar zgn prototype ontwikkelt “de overheid [pas] een duidelijke visie [...] op haar kerntaak in de digitale wereld.”[p. 37] Dergelijke – vermeende – prototypes bevorderen “een brede discussie over de kerntaak,”[p. 37] en die vind ik dus door-en-door infrastructureel (waarmee een betrokken overheidsinstelling tegelijk zichzelf verzorgt in haar hoedanigheid van deelnemer, maar als taak is de infrastructurale opgave primair, inderdaad, “kerntaak”). Voorrang voor maatschappelijke oriëntatie staat trouwens al in [Informatieverkeer in publiek domein: schetsboek over architectuur en ontwikkelpaden voor de elektronische overheid](#) (Ictu/programma Architectuur Elektronische Overheid, 2004, p. 17) vermeld:

Onder de noemer van ‘overheid en ict’ zijn er zelfs op korte termijn al diverse vraagstukken aan de orde. Wij zien er tenminste drie:

- In de eerste plaats is er de vraag aan de overheid naar haar beleid bij de inrichting van de informatiebetrekkingen tussen haarzèlf en andere — (semi)private — partijen en de toepassing van ict voor zowel verbetering van bestaande als ontwikkeling van nieuwe producten en diensten.
- In de tweede plaats is er de vraag naar de inzet van ict ter verbetering van de interne bedrijfsvoering van de overheid.
- En in de derde plaats is er de vraag aan de overheid als staat naar haar uitgangspunten en randvoorwaarden voor een stelselmatig opgebouwde Nederlandse informatiesamenleving met maximale ontplooiingskansen voor burgers en bedrijven.

Dergelijke vragen staan niet los van elkaar. Het zal inmiddels duidelijk zijn dat overheidsinstellingen qua — eerstvolgende stappen in — implementatie de twee eerstgenoemde vraagstukken benadrukken. Dit schetsboek verruimt de benadering tot en met het derde vraagstuk, dat van het informatieverkeer in het publiek domein. Dat werkt zelfs gunstig door in de kwaliteit van het stelselmatige ontwerp, met weer alle voordelen voor de twee eerste vraagstukken van dien.

Dat heeft destijds niemand begrepen. Niet willen begrijpen? Het is ook moeilijk voor wie overheid als, zeg maar, infrastructuurboer verwacht met slechts geprivilegieerd deelnemer-zijn. Zo maakt elke overheidsinstelling toch vooral haar ‘eigen’ plein. Wie van het ene losse plein naar het andere losse plein gestuurd wordt, raakt gauw verdwaald ... Daar hebben ambtenaren geen last van, omdat zij niets anders dan hùn ene plein ervaren.

De vraag naar “een initiatief waarin alle aspecten samenkomen”[p. 41] valt dankzij het verkeersparadigma eenvoudig te beantwoorden: (digitale) infrastructuur voor informatieverkeer. Okee, noem het “een Ontmoetingsplein.”[p. 45] De typering als “sociaal ontmoetingsplein”[p. 45] biedt m.i. een aanknopingspunt voor wat met voorrang met ruimst denkbaar bereik beschikbaar gemaakt moet zijn. Dat zijn in samenhang voorzieningen voor identificatie en autorisatie. Voor flexibiliteit moet daartussen – zoiets als – een scharnier aangebracht zijn. Voor een korte schematische toelichting, zie [Samenhang tussen identificatie, autorisatie en](#)

[authenticatie in theorie en praktijk](#). Het idee is telkens maar weer om willekeurig meervoud te faciliteren. Via een willekeurige identity provider – nou ja, mits erkend, uiteraard, maar qua opzet mag géén provider zijn uitgesloten – kan ‘iemand’ toegang verkrijgen tot infrastructuur voor informatieverkeer. Voor daadwerkelijke verkeersdeelname moet z/hij kiezen tussen voor haar/hem relevante – nadere – hoedanigheden. (Pas) in zo’n hoedanigheid is z/hij wat in die schema’s actor heet. De ook weer willekeurige ‘samenstelling’ van wat telt als hoedanigheid annex actor staat toegelicht in [Reële variëteit van deelnemers volgens hoedanigheden in informatieverkeer](#). Daarin staat verwezen naar het uitgewerkte model, en volgens dat model is een ... prototype gemaakt (inclusief gescharnierde samenhang tussen identificatie en autorisatie). Voor een Ontmoetingsplein in de ruimste zin van het woord, nota bene “waar niet alleen de overheid aanwezig is,”[p. 45] ben je daarmee aardig op streek. Je kunt dat ‘herkennen’ aan de volledige, opzettelijke afwezigheid van overheid als typerend resp. categoriserend begrip in toelichting en model. Nee, dat is niet paradoxaal, althans niet op reële stelselschaal. Ook een – medewerker van een – overheidsinstelling is ‘gewoon’ een deelnemer aan informatieverkeer in een of andere nadere hoedanigheid; daarvoor zijn vooral géén bijzondere voorzieningen nodig, maar is netzogoed een kwestie van parameterisering geworden, klaar. Nee, “een risicovolle onderneming [is] een dergelijk plein opzetten”[p. 45] aldus juist niet (want de opzet is door-en-door stelselmatig). Mijn gehamer op noodzakelijke stelselmatigheid met – erkenning van – reële variëteit van dien vind ik in **Overheid: focus op verbinding en wees echt innovatief** o.a. verwoord door de terechte stelling “dat de vernieuwing niet zit in het digitale. De vernieuwing zit wél in het verbinden.”[p. 49] Daarvoor gelden thans digitale technologieën als katalysator. Zeg maar dat ‘we’ er iets mee moeten. Kop in het zand werkt niet.

Graag verschaf ik nog een verwijzing, en wel naar [Verkeersbegrip van algemeen belang: geschiedenis van infrastructurele stelselmatigheid voor toekomst van informatieverkeer](#). Ik besef dat het enige tijd en moeite kost om juist dat opstel aandachtig te lezen. Je krijgt daar een historisch verantwoorde verklaring voor de dringende noodzaak van een verkeersparadigma, ditmaal voor informatieverkeer op maatschappelijke schaal. Je ziet daar voorts toegelicht, dat een informatiekundige voor verkeersopgaven vooral besef enz. moet hebben van en in een eenduidig ontwerp(model) tot uitdrukking moet kunnen brengen wat zgn ict-ers tot dusver allemaal niet leren tijdens hun opleiding(en) en door ervaring(en). Evenmin leren – toekomstige – bestuurders waarop ze moeten letten bij de aanvraag van verandervoorstellen, de beoordeling ervan, opdrachtverstrekking en zo door naar monitoring van uitvoering. De ‘samenwerking’ van zulke averechts toegeruste opdrachtgevers en –nemers loopt voorspelbaar uit op een fiasco.

In **Publiek Denken** (mei 2019) heb ik het artikel **G4-portaal Edison** (pp. 9-11) gelezen. Vooral de aankondiging dat “[h]et portaal [...] de komende jaren nog flink [wordt] doorontwikkeld” maakt mij nieuwsgierig. :-) Als jou een nader gesprek daarover zinvol lijkt, wat mij betreft graag. Bijvoorbeeld, ligt er ook zoiets als – de mogelijkheid van – verbijzondering naar hoedanigheden aan ten grondslag? Zo ja, dan heb daar meteen al een véél ruimer bruikbare opzet. Zo nee, ... Verder zou je op z’n stelselmatig meteen al, vooruit, eerst maar eens ruwweg, de taakuitvoering door andere overheidsinstellingen – zoals UWV – kunnen meemodelleren, haha, dat woord lijkt op meemodderen, om te kijken of ... Veel organisatorische grenzen

kunnen door digitalisering van informatieverkeer veranderen. Want kenmerkend voor informatie is dat het verkeer ermee als het ware haaks op zulke grenzen staat. Als je mij pamfletterige veralgemenisering toestaat, met ònterechte klacht over sommige personen van dien, bestuurders menen abusievelijk dat informatie van hun organisatie is, en de ict-ers die ze inschakelen denken er evenmin over na; die gaan liefst meteen aan de slag en voelen zich niet verantwoordelijk voor wat te krap bemeten resulteert (en daarom onbruikbaar is).

Door het verloop van ons gesprek voel ik me uitgenodigd suggesties te doen voor heroriëntatie van FS/FOP. Onbescheiden ga ik er ook verder op in.

Ter sprake kwam o.a. een zgn woordenboek. Het is alweer minder beperkend om van een betekenissenboek te spreken. Eén en hetzelfde woord kan verschillende betekenissen hebben. Voor het vestigen van eenduidige betekenis moet telkens, formeel gezegd, nodige en voldoende context toegevoegd zijn. Op stelselschaal resulteert dat niet zozeer in een lijst-als-opsomming, maar in een model van zonodig alsmear nadere verbijzonderingen. Een in allerlei opzichten belangwekkende casus lijkt mij dat, zoals ik op het ww web over zgn basisregistraties vermeld zag staan,

het ministerie van BZK [...] het initiatief [heeft] genomen om onder de naam Doorontwikkeling in Samenhang (DiS-GEO) [...] de BAG (basisregistratie Adressen en Gebouwen), de BGT (basisregistratie Grootchalige Topografie), de BRT (basisregistratie Topografie) en de BRK (basisregistratie Kadaster) [...] stapsgewijs, door te ontwikkelen [...] tot] de nationale geo-informatie infrastructuur (NGII).

Er is helaas geen teken dat daarvoor methodisch een aanpak wordt gevolgd die wèl stelselmatig is. Gaat dus geheid opnieuw mis. Nee, ik vind het helemaal niet leuk om achteraf gelijk te krijgen. Liefst zie ik dat vooraf de keuze valt om het eens anders te doen, dus volgens methodische erkenning van reële betekenissenvariëteit-in-samenhang. O.a. in de tweede helft van [Stroomlijning tot informatiestelsel: samenhang in de openbare sector door variatie in maatvoering](#) heb ik proberen aan te geven hoe ook en vooral zgn geografische informatie integraal onderdeel van een informatiestelsel kan zijn. Zie ook [Wat is een semantische standaard en hoe kan College Standaardisatie die vraag \(anders\) beantwoorden?](#)

Dankzij oriëntatie volgens (het) Ontmoetingsplein in de ruimste maatschappelijke betekenis ervan bestaat – pas – het criterium om voorstellen voor ict-overheidsprojecten adequaat te beoordelen. Het Bureau ICT-toetsing (BIT) kijkt volgens mij slechts achter de spreekwoordelijke komma, terwijl allereerst, want maatschappelijk, ertoe doet wat er vóór staat. Als je dat diplomatiek genoeg doet, zie ik geen belemmering om als FS ongevraagd advies te geven over waarvan je wéét dat het fout gaat. Dat kan ik zelfs je plicht noemen, maar dat is van mij dan weer niet zo diplomatiek. :-)

Als je het Ontmoetingsplein opvat als infrastructuur voor informatieverkeer volgt daaruit dat er samenhangend ontwerp voor de opzet ervan moet zijn. Slechts volgens die samenhang laten zich onderdelen (lees ook: componenten e.d.) aanwijzen. Zulke onderdelen zou je standaarden kunnen noemen, want ze gelden met infrastructuur algemeen. Daarvoor vind ik de vergaand impliciet gevolgde duiding van open echter niet toepasselijk. Die opvatting is immers – nogal klakkeloos – overgenomen van feitelijk antigouvernementele bewegingen ter bevordering van 'vrijheid.' Dat klopt niet voor een maatschappelijk verkeersstelsel met noodzaak van waarborgen voor betrouwbaarheid, veiligheid, continuïteit enzovoort. Daarvoor kijken we juist naar (de) overheid. Het is hier geen Verenigde Staten. Die

antigouvernementele houding, verhuld onder het motto van open en/maar intussen – hoe naïef blijven we? – voor zakelijke belangen allang misbruikt, is daarom niet aan de orde. Waarom het met – de opzet van – infrastructuur gaat is, beter gezegd, democratische controle in politieke zin. Met die positionering onder noemer van het Ontmoetingsplein kan FS het pleidooi tevens aan politici richten (met de kans om de tegenmacht van telkens een aparte bestuurder annex hogere ambtenaar te ontlopen).

Over wat er als zgn standaarden op de FS-lijsten staat, kan ik kort zijn. Het is een allegaartje. Er zit géén systeem in. En wie wil dat we “echt innovatief” zijn, moet zich ervan onthouden om techniek tot standaard te verklaren. Verder staat er nogal wat op, dat niet op stelselschaal bemeten is en – daarom – onderling tegenstrijdig. Duurza(a)m(er) zijn functionele eisen. Die kunnen echter pas zinvol opgesteld zijn volgens een stelselmatig ontwerp. Nog steeds kan FS zèlf geloofwaardig aangeven dat de tot dusver gevolgde koers met standaarden tekort schiet. En dat maakt aannemelijk dat juist FS zich vervolgens met voorrang bekommert om zo’n kaderstellend ontwerp (en hoor je mij er niet langer om zeuren). Indien FS echter wacht tot zijn sponsors de onvermijdelijke conclusie trekken dat de lijsten op z’n gunstigst zinloos zijn, is het te laat voor eigen initiatief. Dus, laat je oproep “wees echt innovatief” tevens gelden voor FS.

Oh ja, die lijsten zijn nog daar aan toe. Daar komt jaarlijks dus een zeer uitgebreide **Monitor open standaarden** overheen. Wat een ijver! Maar van een irrelevante tot averechtse lijst heeft het uiteraard geen zin om te kijken wat ermee gebeurt. Ik vrees dat het minutieuze en tegelijk stellig meest ongelezen rapport elk jaar weer heel veel geld kost. Dat kan ècht beter besteed worden.

Zoals je vertelde, wat jij meteen al voor het Ontmoetingsplein hebt gedaan, dus voordat je tot FS-voorzitter werd benoemd, is het mobiliseren van mensen die dat verder kunnen helpen, om te beginnen als idee. Dat zou je – ook – onder auspiciën van FS kunnen voortzetten. Er zijn beslist méér mensen die verwante ideeën geopperd hebben, en dat blijven doen. Geef ze een ‘forum,’ maar plaats hun voorstellen in het ruimere verband dat het Ontmoetingsplein biedt (en verruim dat dus zonodig). Ik geef een voorbeeld. Het idee van een digitale kluis is alweer decennia ‘oud.’ De pleitbezorgers – en ik veroorloof me in informatiekundig opzicht eigenwijs te zijn – zijn er vaak helemaal vól van en beseffen daardoor helaas niet dat hun voorstel moet opgaan in evenwichtiger ontwerp van een groter geheel, voor de zoveelste keer, infrastructuur dus. Tja, omdat er voor operationalisering altijd wel iets aan zo’n voorstel ontbreekt, kijken bestuurders er prompt überhaupt niet meer naar. Verwijtbaar is dat overigens slechts ten dele. Weten zij veel hoe ze er voor noodzakelijke synthese mee moeten omgaan? Maar wie aandringt op aandacht, heet gauw lastig. In het Duits is er trouwens een woord dat getuigt van respect voor mensen met nieuwe ideeën: Vordenker. Hoe dan ook, voor wie wèl weet waarop z/hij moet letten ligt er een spoor van domweg afgewezen (deel)voorstellen. Inventariseer ze. Vestig een relatie met de opstellers. Er valt stellig veel van te leren voor het Ontmoetingsplein (als is het maar hoe je niet wilt dat het zich ontwikkelt). FS vind ik daarvoor een prachtig ... forum. Maar zònder wat ik hierboven kaderstellend ontwerp voor het Ontmoetingsplein annex infrastructuur voor informatieverkeer noemde, laat zich geen opbouwende, verbindende redactie c.q. regie voeren.

Hier houd ik het even :-) bij. Ik herhaal graag dat ik ons gesprek zeer prettig en

inspirerend vond. Vat ajb de lengte van dit bericht op als bevestiging. Ik ben ook blij dat hoofd BFS eindelijk interessant, relevant werk gaat doen. :-) En wat mij betreft is het zelfs vóór de zomerperiode tijd voor de halfjaarlijkse serieuze borrelpraat.

69.50

Wie weet een kans. Ik ben er daarom maar voor gaan zitten ...

69.51

In **Geen ander leven** (in: **De letter als beeld**, Ambo, 1987, pp. 29-35) gebruikt Cornelis Verhoeven het woord ethiek niet. De strekking van zijn tekst vind ik echter volstrekt ethisch. Want

[s]ommige problemen zijn bijna te groot om onder gebukt te gaan of ze zelfs maar helemaal ernstig te nemen[. p. 29]

Wat Verhoeven daarom

zoek[t is wat] past bij mijn maat en [...] mijn redelijkheid niet al te zwaar op de proef stelt. Het gaat [..] mij daarbij om [...] mijn eigen leven [..., om] van de geschiedenis zoveel mogelijk mijn zaak te maken en een tijd die misschien ooit aanbreekt, naar mijn eigen bestaan te verplaatsen. Daarvoor moet ik [...] loslaten [...] waarvan de betekenis buiten mijn leven blijft en waardoor de letterlijkheid van mijn eigen bestaan in al zijn toevallige gegevens wordt bedreigd.[p. 30] Het bestaan is zo definitief dat elke slordigheid in de omgang daarmee [...] een vergrijp tegen het leven is.[p. 33]

Uit zijn geloof in sterfelijkheid volgt voor Verhoeven:

Mijn hiernamaals is niet wat er met mij gebeurt, maar wat ik anderen aandoe. [...] Overleven is laten leven.[p. 30] Verantwoord handelen is [...] niet zozeer het handelen naar universele, voor iedereen en altijd geldende, normen alswel het achterwege laten van alles wat aan een situatie haar hoopvol perspectief ontnemt.[pp. 30-31]

Maakt Verhoeven het zich hiermee te gemakkelijk? Een mens, indien z/hij daarvoor de mogelijkheid herkent èn heeft, moet zulk hoopvol perspectief toch vooral proberen te vergroten? Hij beweert dat

[n]iet voor niets [...] een moreel verbod gemakkelijker te formuleren [is] dan een verplichting.[p. 31]

Dat is een omkering van aannahme en conclusie. Ja, het is eenvoudiger om een verbod op te stellen. Maar daaruit volgt uiteraard niet dat een verbod zoiets als een betere norm oplevert. Volgens mij geldt een verbod als minimale gedragsregel. Zo van, vermijd in èlk geval verslechtering van situationeel perspectief. Probeer vervolgens om het te verbeteren, en dat is vaak inderdaad moeilijker. Tegelijk, en Verhoeven wijst er dus wel degelijk op,

gebeurt dat op de meest exemplarische en meest vanzelfsprekende manier op de momenten waarop het leven zich het meest concentreert op zijn voortzetting, [dwz] in de zorg voor het nageslacht[. p. 32]

Wat ik subjectief situationisme noem, geeft Verhoeven al met zoveel woorden aan:

Mijn eigen leven heeft een eindeloze voorgeschiedenis en wordt gedeeld met talloos velen. Er past nauwelijks een bezittelijk voornaamwoord bij.[p. 31]

69.52

Dank je wel voor wat ik als je steunbetuiging opvat. Tja, volhouden. Dosering blijft moeilijk. Het zou immers geen paradigmawissel zijn, indien je niet grondig moet

toelichten waarom het ene niet langer werkt en het andere wèl. Dat vergt uiteraard nogal wat tekst. Zonder uitleg weet je echter zeker dat onbegrip voortduurt. Weliswaar is mèt uitleg de kans groot, dat de lezer afhaakt. Maar dan is er tenminste óók een kans dat z/hij het verhaal wel helemaal leest en, wie weet, er zelfs wat van gaat begrijpen. Ik moet zeggen, het vertoon van belangstelling kwam op mij oprecht over. Als het gespeeld was, kan zij dàt in elk geval erg goed. Je hebt o.a. kunnen meelesen dat ik het onderwerp waarvan wij vermoeden dat die ene BZK-medewerker zich mee wil gaan bezighouden, te weten Doorontwikkeling in Samenhang (DiS-GEO), suggereer voor nog maar eens een modelleercasus. Over kans gesproken, langs deze weg lijkt mij die alweer minder klein ... Hoe staat het met jouw informatiekundige activiteiten? Die liggen toch niet stil?

69.53

Ik ben blij te vernemen dat jij alsmaar beter op krachten komt. Tja, als je de inhoud ècht begrijpt, zou je er meteen mee aan de slag gegaan zijn. :-) Hoe staat het daar mee? Enkele weken geleden verzocht ik je me laten weten op welke basisregistraties jij je voor stelselmatige opzet wilt richten. Is die opgave wat jou betreft nog aan de orde?

Ik hoop dat je begrijpt dat ik volgens je tekstsuggesties niets verander aan de tekst. Daarvoor kan ik me zelfs diplomatiek op de vlakte houden of ik ze als verbeteringen of juist verslechtingen beschouw. :-) Dat opstel is als zodanig allang gepubliceerd. Voor wie ernaar wil verwijzen, moet de tekst ervan vast staan. Dat is gewoon een wetenschappelijke ... verkeersregel.

Je plaatst me voor een raadsel met een opmerking nav een figuur met een model. Jij schrijft: "De pijlen en vette lijnen zijn voor mij nieuw in de Metapatroon beeldtaal." De horizon als modelgrens is volgens Metapatroon echter nooit anders verbeeld dan met een vette, horizontale lijn bovenaan een model. Dat kàn dus onmogelijk nieuw voor je zijn. Hetzelfde geldt voor de pijlen. Eveneens van meet af aan is de beschrijving van de relatie tussen een object en een situatie van een richtingsaanduiding voorzien. Laat me daarom ajb per omgaande weten op welke bron(nen) jij je opmerking baseert, opdat we dit misverstand zsm oplossen.

69.54

Ik beschouw de timing van het emailbericht dat de BZK-medewerker mij stuurde maar als toeval. Of heb jij er iets mee te maken? :-) Zijn opmerking over wat er nieuw aan de schematechniek van Metapatroon zou zijn, vind ik extra verontrustend. Nou ja, per saldo ben ik hem er dankbaar voor. Het heeft er alles van weg, dat hij nog nooit de moeite heeft genomen om ook maar iets over Metapatroon op te steken. Om te beginnen heb jij wèl enige moeite gedaan om hem ertoe te bewegen, en vervolgens heb ik er verspreid over enkele jaren zelfs behoorlijk veel moeite voor gedaan. Tijdens ontmoetingen heb ik modelletjes getekend (!) en in correspondentie heb ik verwezen naar modelleerliteratuur. Als hij volhardt in onwil – of is het onbenul? – kunnen wij beter stoppen met dergelijke pogingen.

En wat moet ik met zulke tekstsuggesties? Als ik èrgens om heb gevraagd, dàt zeker niet. Met zoveel woorden uiteraard wèl: Doe er iets mee! Het heeft er nogal wat van weg, vrees ik, dat hij opnieuw uitwijkt. Zo van, voordat ik verder iets doe, moet jij je tekst wijzigen. Verder lijkt hij mij als het ware ervan te beschuldigen dat Metapatroon niet eens een consequente schematechniek kent, ofwel nòg een reden voor hem om

feitelijk niets te ... blijven doen. Ik geef hem dus nog een kans voor opbouwende voortzetting. Ik verwacht er echter allang niets meer van. Wie weet komen we via FS wat verder.

69.55

Ja, ik vermoed ook dat hij bedoelt dat het gedeelte van de relatielijn vanaf het toegevoegde knooppunt dikker toont dan het gedeelte ernaartoe. Opzettelijk hield ik mij daarvoor vooralsnog blind. Want het blijft onzin dat die pijlen iets nieuws voor Metapatroon zijn. Raadsel? En daarom vind ik mijn vermoeden gerechtvaardigd dat hij nooit enige moeite genomen heeft om iets meer van Metapatroon te weten te komen dan de naam ervoor. Graag vergis ik me, maar om dat in te zien heb ik inmiddels wel wat uitleg van hem nodig. Inderdaad, daarop mik ik met mijn verzoek tot inschikkelijkheid. En àls het niet om de horizon, maar om die lijnstukken gaat, vooruit, vermoed ik ook wel hoe dat komt. Hij heeft het pdf-bestand als het ware teruggezet naar Word-format; eventuele verdikking 'zit' m.i. in die omzetting. Vervolgens heeft hij nog slechts naar dat bewerkingsresultaat gekeken ipv naar het gepubliceerde pdf-bestand (waarin geen verdikking van enig gedeelte van een relatie- annex verbijzonderingslijn valt te ontdekken).

69.56

De hoofdtitel van **Building a Bridge to the Eighteenth Century** van Neil Postman heeft vertaler Peter Abelsen voor de Nederlandstalige uitgave enigszins bewerkt verplaatst naar de ondertitel met voor hoofd- en ondertitel samen als resultaat **Denken voor de spiegel, Inspiratie van 18de-eeuwse filosofen** (Balans, 2000, oorspronkelijk Engelstalig 1999). Wat Postman – dus – bedoelt, is het gebruik van een

achteruitkijkspiegel[. ...] Want wat we ook aan de toekomst zien, het kan alleen maar een projectie van het verleden zijn.[p. 13]

Postman benadrukt dat

[h]et werkelijke geschenk van de 18de eeuw is gelegen in de intelligentie en het venijn van de vragen die werden opgeworpen over het vooruitgangsidee[. p. 46]

De terugblik helpt volgens Postman om dringende vragen over “nieuwe technologie” te stellen zoals:

Voor welk probleem vormt deze technologie een oplossing?[p. 53]

Wie heeft dan dat probleem?[p. 56]

Welke mensen en verworvenheden zouden door een bepaalde technologie geschaad kunnen worden?[p. 57]

Welke nieuwe problemen zouden er kunnen ontstaan als we dit probleem hebben opgelost?[p. 59]

Wat voor mensen en instituties zouden door een technologische verandering aan economische of politieke macht kunnen winnen?[p. 61]

Welke veranderingen treden als gevolg van nieuwe technologieën in ons taalgebruik op, en wat wordt hierbij gewonnen of verloren?[p. 65]

Het komt uiteraard op verantwoorde antwoorden aan: ethiek. Postman wijst er op,

dat een democratische samenleving [...] alleen maar kan profiteren van burgers met een kritische geest[. Hun] vrijheid [kan] het best [...] worden gewaarborgd door ze een sceptisch houding aan te leren[. p. 186]

Destijds, zoals Postman aangeeft, gold een opvatting over informatie waarmee mijn stelling strookt dat elk teken een verzoek tot inschikkelijkheid is:

[M]en publiceerde informatie om anderen tot bepaalde opvattingen of daden te bewegen. [...] Informatie, kortom, werd als een redekunstig instrument gezien[. pp. 103-104]

Volgens hem werd die opvatting in de loop van de 19e eeuw verdrongen door

het idee van contextvrije informatie; aan het idee dus dat de waarde van informatie niet per se zou afhangen van de functie ervan in het sociale of politieke leven.[p. 104]

Daarom beklagt Postman zich over

het [huidige] onvermogen om informatie zijn geëigende plek te geven, er een bruikbaar epistemologisch raamwerk voor te hanteren.[p. 106]

Mee eens, hij

vind[t] [...] het een raadsel, zoniet een schande, dat men [in het onderwijs] niets doet aan semantiek, ofwel betekenisleer, ofwel de bestudering van de relatie tussen de wereld der woorden en die der niet-woorden.[p. 190]

Sterker nog, de leidende discipline moet niet semantiek, maar pragmatiek zijn. Overkoepelend is semiotiek, en dat betreft zowel “woorden” als “niet-woorden.” Enfin, ook Postman komt echter niet tot een omvattender formalisering zoals ik voorstel met de zgn semiotische enneade. Informatie, of beter gezegd, een teken bestaat als zodanig m.i. slechts structureel inclusief context. Op dat beginsel is ook Metapatroon als methode voor stelselmatig eenduidige modellering van betekenisvariëteit-in-samenhang gevestigd. Zo is het verhelderend om ook en vooral taal als technologie te beschouwen en daarover vragen zoals Postman ze oppert te beantwoorden.

Voor Postman is het cultuurprobleem tegenwoordig er één van

een overmaat aan informatie[. p.109]

Principiëler zie ik het in gebrekkig tot zelfs ontbrekend besef van – groeiende – variëteit ervan, in enneadische tred met – eisen aan – gedragsvariëteit. Postman vat samen wat vele mensen voor hun ‘omgang’ ermee kiezen:

Eén van de dingen die je natuurlijk kunt doen is jezelf ervoor afsluiten.[p. 109]

Dit verklaart o.a. waarom voor stelselmatige opgaven nog steeds aparte hulpmiddelen gemaakt worden. Die werken voorspelbaar averechts ... Postman stelt nog voorzichtig:

[D]at zou weleens een kolossale vergissing [...] kunnen zijn.[p. 175]

Nee, dat staat vast. Maar wie begrijpt dat? De stelselmatige houding vergt inderdaad een kader dat

we [...] alleen dan ruimer [kunnen] maken als we onszelf een beetje kleiner maken[p. 135]

Subjectief gedrag enz. is principieel betrekkelijk, en wel met situatie als andere factor: subjectief situationisme.

69.57

De semiotische enneade biedt m.i. op zijn beurt een “referentiesysteem” ter beoordeling van “[h]et punt waar het” volgens J.F. Glastra van Loon met zijn opstel **Taal en kennistheoretische grondslagen** (in: **De eenheid van het handelen**, Boom, 1980, pp. 91-111) “om gaat,” te weten

óf (en in hoeverre en op welke manier) het referentiesysteem van de handelende personen van wie het gedrag bestudeerd wordt, in ogenschouw moet worden genomen [...] of kan worden genegeerd.[p. 92]

Aan subjectief situationisme is nu eenmaal ... onlosmakelijk subjectief, dat wat onlosmakelijk situationeel aan gedrag is mede bepaald is door cognitief vermogen van het subject in kwestie. Dus, ja, wat Glastra “referentiesysteem” noemt, telt altijd mee. Wat Glastra onder “referentiesystemen” verstaat, vind ik echter te beperkt opgevat. Hij omschrijft ze als

samenhangende regelmatigheden in gedrag (mogelijk ook, soms uitsluitend maar niet noodzakelijk verbaal gedrag) waarmee individuele handelende personen de relaties tussen zichzelf en hun omgeving en tussen elementen van hun omgeving definiëren.[p. 92]

De plasticiteit van cognitief vermogen stelt een subject inderdaad in staat om herhaling van gedrag te leren. Maar aan het begin daarvan staat ter aanpassing telkens een afwijking. En het gaat uiteindelijk niet om het “definiëren,” maar voor veranderlijke situaties telkens om daadwerkelijk gedrag-in-situatie. Daarom is situatie één van de negen (meta)begrippen, volgens de enneade corresponderend met context en motief.

Omdat Glastra geen nader, zeg maar, model heeft van wat hij “referentiesysteem” noemt – zoals de enneade wèl omvat – komt hij tot een m.i. warrige verklaring van

[h]et typische **verschil** tussen de methodologie van de wetenschap en de sociale wetenschap[. p. 95]

Terwijl volgens hem

de methodologie van de wetenschap [...] referentiesystemen louter in hun cognitieve functie bestudeert, [bestudeert] de sociale wetenschap hen [...] als variabelen in interactieprocessen.[p. 95]

Mijn idee is juist dat methodologisch of, beter gezegd, meer theoretisch een stelsel van variabelen verondersteld is. Meer praktisch wordt dat stelsel – methodisch – toegepast middels ‘invulling’ van waarden voor de veronderstelde variabelen. Indien zulke praktijk tot tegenstrijdige resultaten leidt, voldoet de theorie kennelijk niet. Ofwel, er is alweer een passender model nodig. Glastra maakt het m.i. domweg te ingewikkeld. Ik vind dat een zgn wetenschappelijk onderzoeker géén uitzondering vormt op de dialogische aard van interacties. Glastra vraagt zich af,

[h]oe [...] de beoefenaar van de sociale wetenschappen zijn referentiesysteem [moet] relateren aan de verwijzingsystemen van de individuen wier gedrag hij bestudeert[. p. 97]

Wat mij betreft is het antwoord eenvoudig. Er is qua systeem geen verschil, zoals Glastra tevens onder de noemer van niveaus aanneemt. Ik sluit kort wat hij onderscheidt:

[E]en uniek gedefinieerd sociaal verschijnsel [is als] individueel verschijnsel bepaald [...] als een waarde van een variabele die contextueel bepaald wordt door het referentiesysteem[. p. 101]

Ik begrijp de – noodzaak van – zgn wetenschapsfilosofische argumentatie door Glastra dus niet. Ja, wèl grondig mee eens, voor

sociale [...] verschijnselen [geldt] een referentiesysteem dat onderscheid aanbrengt tussen rollen[. p. 96]

Zulke “rollen” noem ik ook wel hoedanigheden. Waartoe Glastra zich vervolgens genoodzaakt ziet, is om “referentiesysteem alsnog anders te duiden dan als voorziening voor gedragsmatige “regelmaticheden.” Hij beseft, dat

[d]e samenleving [...] niet louter een soepel lopend proces of een systeem in stabiel evenwicht [is]. [p. 99]

In mijn woorden: dynamiek van variëteit verdient status als aanname. Glastra lijkt dat slechts aarzelend te erkennen:

Gedragingen die kunnen worden beschreven als afwijkingen van een algemeen patroon op een bepaald ogenblik, kunnen in de loop van de tijd of zelfs plotseling regelmaticheden worden van dergelijke omvang, dat het twijfelachtig wordt of zij nog tot afwijkingen van het patroon gerekend kunnen worden of eerder moeten worden beschouwd als een **verandering van het patroon**. [p. 100]

Dat vind ik dus allesbehalve “twijfelachtig.” De primaire aanname moet die van subjectief aanpassingsvermogen aan situaties zijn. Maar Glastra blijft er bij, dat

sociale verschijnselen [...] die verschijnselen [zijn] die bepaald worden door – onder andere – de regelmaticheden van verbaal en ander gedrag met behulp waarvan mensen zich in interactieprocessen oriënteren. [p. 101]

Mijn idee is dat zowel intra- als intersubjectieve gedragsafstemming – en intersubjectief geldt dan als sociaal – gebeurt door tekenverkeer. En daarvoor geldt dat elk teken – van het ene subject – een verzoek tot inschikkelijkheid – door een of meer andere subjecten – is. Dat maakt elk teken uniek naar omstandigheden inclusief tijdstip (lees bijelkaar ook: situatie). Voor het opstellen resp. interpreteren van een teken maken subjecten gebruik van resp. doen ze een beroep op – veronderstelde – regelmaticheden en op het vermogen afwijkingen te duiden. Kan ik wat Glastra referentiesysteem noemt enneadisch beter als motief duiden, en zo door naar context annex situatie? Want

[v]erschijnselen die gedefinieerd worden in termen van verschillende referentiesystemen kunnen niet direct met elkaar worden vergeleken of aan elkaar worden gerelateerd. [p. 102]

Voor samenhang heb ik de aanname van nul-identiteit gedaan. Inderdaad,

woorden die lexicografisch door elkaar kunnen worden vertaald [bieden géén] voldoende basis voor [...] vergelijking [van hun betekenissen]. [p. 102]

Waarop Glastra doelt zijn enkele woorden. Zo'n enkel woord is enneadisch een – geval van een – signatuur. Een teken omvat méér. Voor eenduidigheid telt de configuratie van signatuur en context. Voor samenhang van verschillen moet er ‘iets’

kunstmatig geconstrueerd [p. 102]

zijn. Ook Glastra zoekt het echter nog in een noodzakelijkerwijs alsmear omvattender referentiesysteem (met dus ook weer zgn niveaus, enzovoort). Ofwel, zijn voorstel voor

een meta-systematisch standpunt [met] de constructie van een meta-systematisch referentiekader [p. 103]

is onbeheersbaar. De oplossing tot samenhang ligt m.i. in omgekeerde richting. Nogmaals, dankzij opzettelijk niets-omvattende nul-identiteit op altijd één en hetzelfde niveau laten verschillen zich – pas – eenduidig ‘scharnieren:’ stelsellogica. Overigens begrijpt Glastra al wel dat voor duiding en uitdrukking van samenhang

kwalitatief iets anders nodig is dan wat strikt per verschil volstaat. Hij komt echter niet verder dan het wijzen op een

onjuiste veronderstelling[. p. 103]

En wat ook Glastra belemmert om synthese te herkennen, is zijn nadruk op een m.i. nodeloos verschil. Zo stelt hij:

Het beslissende kenmerk van wetenschappelijke kennis is dat zij niet uitsluitend praktisch nuttig is, maar ook theoretische vruchtbaar.[p. 105]

Door zgn wetenschap eveneens als praktijk te beschouwen vervalft het onderscheid. Volgens mij komt het verhaal van Glastra er op neer, dat sociale verschijnselen slechts adequaat zijn te duiden door tevens rekening te houden met motieven van betrokken subjecten. Zulke openlijke erkenning van subjectiviteit is echter niet toegestaan in het – zgn wetenschappelijke – milieu (lees ook: situatie) waarin van deelnemers – veronderstellen van resp. streven naar – objectiviteit wordt verlangd. Dan klinkt het gauw lamelendig:

Ik heb opzettelijk een niet precies taalgebruik gebezigd.[p. 106]

Volgens Glastra kunnen we er weliswaar niet omheen om te

beginnen bij de gewone ervaring.[pp. 106-107]

M.i. ten onrechte schrijft hij daaraan in één moeite door

het vaagste referentiesysteem [toe] dat we bezitten.[p. 107]

Daaruit volgt volgens hem als opgave voor

[e]lke wetenschap [...] derhalve kunstmatig haar modellen en theorieën [te] construeren[. p. 107]

Ik zie in dit opzicht géén verschil tussen “gewone ervaring” en “wetenschap.” De semiotische enneade vind ik algemeen geldig. Met zoveel woorden lijkt Glastra die synthese wel degelijk te verwelkomen:

De verbinding tussen sociale ervaring en sociale wetenschap kan alleen worden bewaard, als we onze modellen en theorieën construeren als formalisering van interactieprocessen, zoals we die kennen uit onze sociale ervaring[. p. 108]

De enneade verenigt dimensies c.q. momenten van gedragsbepaling. Glastra waarschuwt:

Elke formalisering vindt plaats tegen de prijs van eenzijdigheid.[p. 108]

Méér dan wat de enneade principieel dekt, kan ik me thans niet voorstellen. Ik hoor echter graag wat er eventueel aan ontbreekt. Het kan natuurlijk altijd weer beter.

69.58

Haha, ik had al zo'n vermoeden dat ik je geduld op de proef zou stellen. Zoals ik als onderwerp vermeldde, was het “een wat langer uitgevallen bericht.” Dus extra bedankt voor je reactie. Ik juich het uiteraard toe, dat jij onze correspondentie met anderen wil delen. Dus, ja, zelfs graag akkoord (en ik stel het op prijs dat je me erom verzoekt) resp. nòg meer geduldige aandacht gevraagd ... En aan zo'n eventuele “bijeenkomst” zoals je suggereert, neem ik ook graag deel. Om te tonen dat ik het znodig tevens kort kan houden, :-)) met groet,

69.59

Ik vond zèlf mijn emailbericht al typisch een tekst waar ontvanger-met-vollewerkagenda pas tijdens het weekeinde aan toe komt om te lezen. Dat is haar meteen tijdens het allereerste weekeinde gelukt. Kijk, zij kan in wisselwerking langs twee sporen werken. Voor zover ik kan nagaan ook nog eens aardig in de goede richting. Daar help ik dus graag bij.

69.60

Over variëteit volgens hoedanigheden schrijft ook J.F. Glastra van Loon met zoveel woorden. Zo staat er in **Feiten zijn geen feiten** (in: **De eenheid van het handelen**, Boom, 1980, pp. 112-134):

Subjectzijn houdt in niet alleen maar op één manier met de dingen kunnen omgaan, maar verschillende omgangswijzen tot zijn beschikking te hebben, in een bepaalde situatie verschillende gedragmogelijkheden te hebben.[p. 123]

Onder de noemer van subjectief situationisme stel ik dat laatste nog anders. Een subject vertoont m.i. in verschillende situaties dienovereenkomstig gedrag; die verhouding is dus 1 : 1. Dan klopt wel weer, zoals Glastra het mooi uitdrukt:

Het als-zijn van de mens weerspiegelt zich in het als-zijn van de dingen: iets wordt niet alleen maar ervaren, het wordt ook **als** iets ervaren[. p. 124]

Enneadisch opgevat is de ervaring annex interpretatie van als-iets een concept volgens een motief dat staat voor, hier verder wederom in Glastra's woorden,

een actieve betrokkenheid van een organisme op zijn omgeving. Het waargenomene is [...] een perspectivisch, egocentrisch gestructureerd (dat wil zeggen op de waarnemer betrokken) veld waarvan bepaalde handelingsmogelijkheden en – onmogelijkheden kunnen worden afgelezen.[p. 124]

Een motief laat echter niet slechts selectief aflezen, maar nota bene daaraan voorafgaand door het subject opleggen wat z/hij vervolgens 'kan' aflezen. Het subject is aldus nòg actiever dan Glastra veronderstelt. Volgens hem heeft

[h]et waargenomene [...] een bepaalde betekenis, een bepaalde als-kwaliteit, die afhangt van de handelingen die de waarnemer ten opzichte daarvan ontwerpt [...]. De waarnemer neemt steeds gericht en selectief waar, namelijk vanuit het gezichtspunt dat hij inneemt en met het oog op bepaalde gedragingen.[p. 124]

Hier klopt het laatste dat Glastra stelt m.i. wèl. Een subject neemt waar **als gedrager**. Haar/zijn gedragsontwerp is daarom reeds opgenomen in het oogmerk van waarneming. Een subject heeft aldus het

vermogen de dingen op verschillende manieren waar te nemen, ze **als** verschillende dingen waar te nemen en ze van verschillende betekenissen te voorzien, afhankelijk van de context waarin ze worden geplaatst.[p. 124]

Volgens enneadische metabegrippen meen ik dat preciezer te kunnen duiden. Afhankelijk van het motief plaatst een subject 'iets' in een situatie. Als onderdeel van een teken bemiddelt een dienovereenkomstige context daartussen (zoals ik veronderstel in het verlengde van Peirce's triadische opvatting van semiosis). Glastra is nog niet zo consequent. Hij acht

allerlei graden van onthechting aan de waarnemingssituatie en de waargenomen context mogelijk.[p. 126]

Naar mijn overtuiging zit ook hij daarmee een semiotische logica in de weg. Zoals ik hierboven aangaf, plaatst Glastra het ontwerpmoment te laat in de gedragscyclus.

Dat maakt een subject vooral reactief tov waargenomen situatie. Maar een subject wijzigt ook en vooral situaties, máákt als het ware een vòlgende situatie. Wat Glastra lijkt te verwarren, is niet-situationeel gedrag – dat volgens mij dus niet bestaat, punt – met op lange(re) termijn gericht gedrag:

Hoe hoger het abstractieniveau is dat men bereikt, hoe groter ook de mogelijkheid handelingen te ontwerpen en uit te voeren onafhankelijk van de waargenomen situatie.[p. 127]

Waarop een subject een, zeg maar, hier-en-nu situatie beoordeelt, kan op het potentieel zijn voor verandering ervan. Dat lijkt abstract, maar is en blijft concreet bedoeld.

Ook in het opstel naar aanleiding waarvan ik deze aantekening schrijf, lijkt Glastra zich niet al te ver van gevestigde wetenschapsbegrippen te wagen. Hij gaat wèl zo ver

dat wat wij als werkelijkheid kennen niet eenzijdig door de ‘feiten’ wordt bepaald, maar mede door de manier waarop wij onze omgeving tot object van onderzoek en kennis maken.[p. 133]

Maar hij laat na om “kennis” tot middel voor gedrag te verklaren. Inderdaad, dat ontnemt zgn wetenschap haar aparte status. Daarvoor is het hoog tijd.

69.61

De Tweede Kamer heeft nav een motie dd. 29 mei 2019 (Tweede Kamer, vergaderjaar 2018–2019, 26 643, nr. 611) op 4 juni jl. besloten tot een

onderzoek [...] naar concrete mogelijkheden om de nodige kennis op te bouwen en meer politieke grip te krijgen op het thema «digitalisering»

en stelt daarvoor een ledencommissie aan. Zo’n onderzoek wordt uiteraard voor de zoveelste keer niets, herstel, pakt geheel vèrder averechts uit, want zgn erkende deskundigen gaan zich verdringen om er hun zegje te herhalen waaruit slechts ònbegrip blijkt van de allang kwalitatief gewijzigde opgave.

Oh ja, naar verluidt wordt de commissie o.a. om een aanbeveling gevraagd of er al dan niet een bewindspersoon voor het genoemde thema moet komen. Geeuw, eind 1997 schreef ik een column, [Minister](#).

69.62

Herhaling kàn komisch effect hebben, maar zo’n zoveelste projectmislukking is uiteraard slechts tragisch. Overeenkomsten met o.a. KEI zijn – dus niet – opvallend. Ook voor de Kamer(s) van Koophandel zijn ‘we’ mbt reële variëteit grotendeels klaar met alsmaar weer datzèlfde zgn hoedanighedenplatform; dat is ook daarvoor gewoon een kwestie van passend – verder – invullen. Tragisch, omdat niemand dat begrijpt die het zou moeten begrijpen.

69.63

Een ministerie gebruikt als digitaal hulpmiddel voor financieel beheer – modulen van – de E-Business Suite van Oracle. Er zijn verstoringen van debiteurgegevens opgevallen; wat voor het ene departementale onderdeel onder eigen gegevensbeheer òngewijzigd had moeten blijven, blijkt òngecoördineerd elders veranderd te kunnen worden. Vervolgens hebben medewerkers van andere onderdelen bevestigd dat ook zij met dergelijke verstoringen kampen èn dat ‘het probleem’ zich uitstrekt tot crediteuren.

Hier volgt allereerst verslag van een nadere probleemanalyse, gecoördineerd – en grotendeels uitgevoerd – door L. Sars. Ik ben als adviseur ingeschakeld in het algemeen voor deskundigheid voor stelselmatig informatiekundig ontwerp en in het bijzonder omdat ik de zgn informatierotonde heb geïntroduceerd.

Naamsverwarring

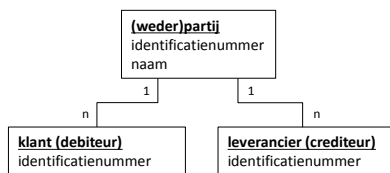
De conclusie van de analyse luidt eenvoudig (en algemeen gesteld), dat

daadwerkelijk qua gegevens samenhangt c.q. hetzelfde is, wat voor verschillende gebruikers oppervlakkig gezien gescheiden/verschillend lijkt.

De hoofdoorzaak is, dat in het geval van registratie van een zgn klant (lees: debiteur) het daar niet bij blijft. Een klant wordt à la E-Business Suite geacht een – exemplaar van – verbijzondering te zijn van een – exemplaar van een – omvattender begrip, te weten (weder)partij; tegelijk met het eerste klantexemplaar wordt daarom een exemplaar van (weder)partij geregistreerd en daartussen een relatie gelegd. Datzelfde omvattender begrip, (weder)partij dus, komt er bij in het geval van registratie van een leverancier (lees: crediteur).

Wat ogenschijnlijk als naam voor een debiteur dan wel crediteur wordt opgegeven, geldt aldus echter als naam voor de (weder)partij. Wie meent zo'n naam vervolgens slechts te wijzigen voor wat telt als 'eigen' crediteur- c.q. debiteurexemplaren, doet dat feitelijk voor alle onderliggende zowel klant- als leveranciersexemplaren van het exemplaar van (weder)partij in kwestie en dus voor alle gebruikers.

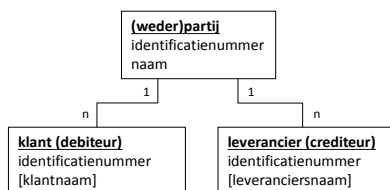
Onveranderd blijven unieke nummers voor geregistreerde exemplaren van (weder)partij, klant en leverancier. Figuur 1 schetst een overzicht.

figuur 1

Voor een exemplaar van zowel een klant/debiteur als een leverancier/crediteur kan aanvullend een afwijkende klantnaam resp. leveranciersnaam opgegeven worden. Indien dat niet gebeurd is, wordt de – externe – naam ervoor als het ware telkens geleend van het exemplaar van de (weder)partij waartoe hij geacht wordt te behoren.

Maar ook een verbijzonderde klant- en/of leveranciersnaam kan door de ene gebruiker worden gewijzigd, terwijl voor een andere gebruiker zo'n wijziging mbt wat doorgaat voor dezelfde klant/leverancier verkeerd uitpakt. In figuur 2 is tevens de optie van verbijzonderde namen aangeduid.

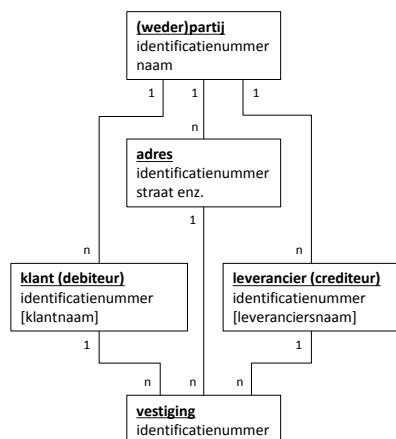

figuur 2

Zo'n onvoorziene naamswijziging kan ernstige gevolgen hebben. Bijvoorbeeld, indien een naam niet langer voldoet voor automatische incasso, weigert een bank de gehele aangeboden verzameling vorderingen.

Adresverwarring

Iets vergelijkbaars gebeurt er tijdens registratie van een zgn vestiging. Uitgaande van een klant wordt daarvoor dan een adres opgegeven. Ook weer anders dan het lijkt, wordt dat adres aan de bovenliggende (weder)partij toegeschreven. De klant in kwestie 'leent' het wederom slechts. Sterker nog, dat geldt niet voor de klant, maar voor de vestiging(en) ervan. Hieruit volgt dat voor verschillende vestigingen – van dezelfde (weder)partij enzovoort – hetzelfde adres kan gelden. Wie in zo'n samenloop meent het adres voor de vestiging onder haar/zijn beheer te wijzigen, doet dat onbedoeld dus tegelijk voor alle overige vestigingen met dat adres. Het is echter de vraag of dat voor andere gebruikers inderdaad de ... bedoeling is. Voor een leverancier is – het opgeven van – een adres weliswaar niet verplicht, maar geldt in geval van adresregistratie dezelfde samenloop als oorzaak van verstoringen. In figuur 3 is adres toegevoegd aan de structuurschets.

figuur 3

Nota bene, een exemplaar van een klant/debiteur noch van een leverancier/crediteur heeft dus **als zodanig** een adres.

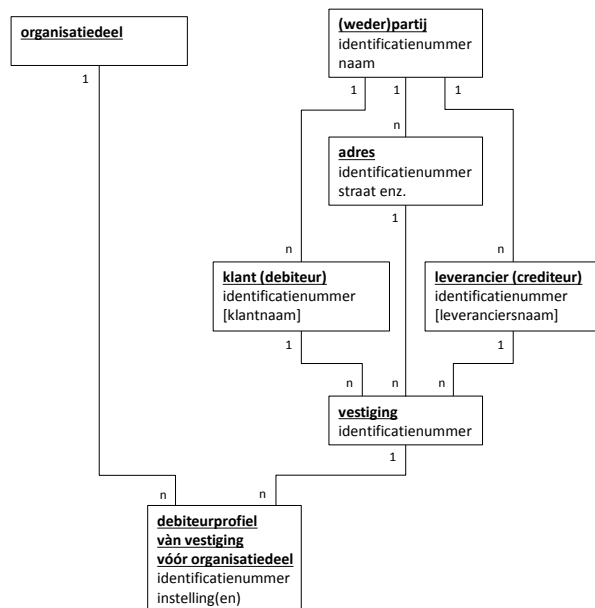
Hier past de opmerking dat voor analyse niet gestreefd is naar exacte weergave van het gegevensmodel voor het desbetreffende gedeelte van Oracle's E-Business Suite. De begrippen en hun verband zijn er uit gelicht die de gerapporteerde verstoringen verklaren.

Profielverwarring

De analyse heeft tevens uitgewezen dat debiteurprofielen gelden per vestiging. De vereenzelviging van debiteur met klant klopt dus niet. En het zit trouwens nog iets ingewikkelder. Oracle's E-Business Suite biedt onder de noemer van Multiple Organizations de mogelijkheid om een structuur van de eigen gebruikersorganisatie te laten meetellen. Per aldus opgegeven organisatiedeel (Engels: operating unit) kunnen gegevens verbijzonderd zijn. (De mogelijkheden van zulke organisatiedelen voor nadere inrichting van autorisatie blijven hier buiten beschouwing.)

Zoals E-Business Suite thans voor gegevensbeheer bij het ministerie is ingericht, kan voor één en dezelfde vestiging een debiteurprofiel per organisatiedeel

opgenomen zijn. Dan kan het zijn, dat voor een bepaald organisatiedeel de debiteur als zodanig komt te vervallen. Nog afgezien van de verwarring tussen klant- en vestigingsbegrip, gaat de gebruikers namens het organisatiedeel in kwestie ervan uit dat de vestiging ophoudt relevant te zijn als debiteur. Z/hij zet dan die vestiging dicht, zoals het heet. Het gevolg is echter dat eveneens de debiteurprofielen voor de overige organisatiedelen niet langer functioneren met navenante problemen voor inning van vorderingen. In figuur 4 is dat debiteurprofiel aan het schema toegevoegd. Er is ook een poging gedaan tot structurele positionering van organisatiedeel. Voor een dekkende analyse daarvan is véél meer tijd nodig; dat lijkt allereerst voor inzicht in de daadwerkelijk optredende verstoringen te ver te voeren.

figuur 4

Hiermee is het verslag van de probleemanalyse van verstoringen afgesloten. Het uitgangspunt voor enkele aanbevelingen die gaan volgen is, dat vooralsnog de E-Business Suite ongewijzigd verder gebruikt wordt.

69.64

In **NRC Handelsblad** krijgt ene Kees Schuyt gelegenheid voor een aanval op Frank van Kolfschooten die kort ervoor in die krant iemand anders m.i. overtuigend als plagiaris had geduid. Indien Schuyt zich daartegen als hoeder van zgn wetenschappelijke integriteit heeft willen voordoen, valt slechts verder verval ervan te verwachten.

Toen ik vond dat mijn werk was geplagieerd, zie o.a. [Zoek de verschillen!](#), heb ik een verzoek om hulp gericht aan zowel Van Kolfschoten als Schuyt. Van Kolfschooten heeft moeite gedaan om verklaringen te verkrijgen, helaas óók tevergeefs, maar dat doet uiteraard niets af aan zijn hulpvaardigheid, dus opnieuw mijn dank ervoor. En ik heb toch sterk het vermoeden, dat hij als erkende waakhond daarmee vèrder plagiaat van mijn werk ontmoedigd heeft. Schuyt? Heeft in mijn geval niet eens gereageerd. Afgaande op zijn onzinnige, laffe verhaal in de krant was ik met zijn bemoeienis natuurlijk ook niets opgeschoten, integendeel.

Schrijvers van twee geplaatste ingezonden brieven keren zich gelukkig tegen

Schuyt. Ik hoop dat de redactie van de krant ze vooral als dringende stemmen vóór Van Kolschoten opvat. Terwijl Schuyt over plagiaat ook volgens mij onmogelijk serieus valt te nemen, moet Van Kolschoten een platform houden.

69.65

Ik reageer bemoeizuchtig op wat jij me over een ontmoeting vertelde. Wat doe jij met de informatieronde ànders dan alweer sinds jaren nota bene zgn informatiekwaliteit allereerst sterk helpen verbeteren en vervolgens op degelijk peil houden? Vooruit, zo iemand is bij jou dus precies aan het goede adres. Maar herkent hij dat? Of wil ook hij domweg in isolement een wonder verrichten? Belemmert hij aldus voortgang met wat wèl werkt?

Mee eens, vraag hem van wèlke informatie hij kwaliteit verbeterd wil zien. En waaraan hij verbetering afmeet. Met gecoördineerd informatiebeheer (lees ook: gegevensbeheer) dankzij aansluitingen van desbetreffende registers op de informatieronde valt vrijwel onmiddellijk stellig veel te verbeteren. Je bewijst het elke dag opnieuw. Dat kost weinig en bespaart geheid méér. In het verlengde van de informatieronde is als mikpunt voor langere termijn echter een principiële stelselmatig ontwerp voor informatieverkeer nodig. Heeft hij daar weleens aan gedacht?

69.66

Dat heet ook wel samenwerking. :-)

69.67

Met **Sociaal gedrag en omgeving** (Van Gorcum, 1977) heeft Sj. Groenman, aldus zijn ondertitel, “een inleiding tot de sociologie” geschreven. Ik kan er voor de zoveelste keer mee aantonen, en daarvoor hoef ik nauwelijks verder dan het eerste hoofdstuk te gaan, hoe op hoofdlijn de structuur van de reële variëteit voor informatieverkeer valt te duiden en dat [Metapatroon](#) passende variëteit biedt als methode voor conceptueel modelleren. Dat heeft allemaal helemaal niets met – digitale – technologieën te maken. Eventuele instrumentatie van informatieverkeer ermee is van – veel – later zorg. Desondanks blijven zgn ict-ers zich feitelijk op resp. volgens zulke techniek oriënteren, en onwetende opdrachtgevers laten ze hun gang maar gaan. Daardoor blijft facilitering van reële variëteit hopeloos buiten bereik. Veel anders om in te zien wat er nieuw aan informatiekundig ontwerp moet zijn, is eigenlijk niet nodig dan om met enig verstand zo’n inleidende tekst te lezen van in dit geval nota bene meer dan veertig jaar ... oud.

Groenman begint met vermelding voor sociologie van

haar wonderlijke object, de samenleving, dat steeds aan verandering onderhevig is.[p. v]

Synoniem met “samenleving” is maatschappelijk verkeer, zoals voor Groenman

[s]ociaal] [...] synoniem [is] met maatschappelijk.[p. 7]

Voor zover ‘wij’ over gemeenschappelijke (hulp)middelen ter facilitering van sociaal annex maatschappelijk verkeer beschikken, heten ze bij elkaar infrastructuur. Dus moet ook infrastructuur voor ‘ons’ informatieverkeer op “verandering” berekend zijn; feitelijk is wisselwerking aan de orde.

Informatieverkeer betreft de uitwisseling van tekens. Op de reële schaal van maatschappelijk verkeer schiet vanwege variëteit de traditionele opvatting tekort dat een teken iets enkelvoudigs is, zoals een enkel woord. Een teken is stelselmatig –

pas – eenduidig bepaald door de combinatie van een signatuur en context. Dit zijn begrippen volgens de semiotische enneade. Door methodische toevoeging van expliciete context zijn betekenissen met Metapatroon in open veelheid en veranderlijkheid samenhangend modelleerbaar. Dat vergt niet zozeer beheersing, zeg ook maar voor programmering, van digitale technologieën, maar met voorrang, zoals Groenman zijn inleiding kenschetst,

het bevorderen van de sociologische kijk op de verschijnselen om ons heen.[p. vi]

Daarbij zie ik overigens geen onderscheid met o.a. sociale psychologie en semiotische pragmatiek. Hoe dan ook, maatschappelijk (informatie)verkeer

brenkt mee een gedrag dat is ingespeeld op **verwachtingen** die men van andermans gedrag heeft en op de verwachtingen die anderen met betrekking tot ons gedrag koesteren. Het gaat om het besef op anderen betrokken te zijn, met die anderen een **relatie** te hebben.[p. 2]

Voor begrip van dynamiek

van wederzijdse betrokkenheid [en] gedragsverwachtingen die mensen ten opzichte van elkaar koesteren [...] is het nodig om **van relaties naar gedragingen** over te stappen.[p. 3]

Wederom is wisselwerking aan de orde, hier van eerdere gedragingen volgens relaties naar gewijzigde relaties voor latere gedragingen, enzovoort. Groenman:

Het patroon nu van de hier bedoelde gedragingen kan men het eigenlijke object van de sociologie noemen. De sociologie wordt dan ook een **gedragswetenschap** genoemd.[p. 4]

Dienovereenkomstig is het “object” van stelselmatig informatiekundig ontwerp, dwz voor infrastructuur voor informatieverkeer, het veranderlijk “patroon van [...] gedragingen,” en blijkt Metapatroon als daarop bemeten methode tevens een passende naam te hebben. Groenman:

Verandering is inderdaad essentieel voor het sociale leven.[p. 9]

En informatiekunde is dus eveneens primair een gedragsgerichte discipline (terwijl wat informatica heet op – digitale – technologieën gericht is, ofwel een principiële verschil).

De reële variëteit onder de noemer van gedrag wijst Groenman als volgt aan:

Ieder individu is een bundel van [...] gedragingen, behorend bij telkens een andere positie in de samenleving.[p. 5]

De begrippen “positie” en “rol” zijn daarbij nauw verwant, zo niet gelijk:

Elk van de rollen wordt gespeeld binnen telkens een wat ander netwerk van betrekkingen met anderen. De rol is daarom wezenlijk sociaal, omdat hij het inspelen op andere mensen onderstelt.[p. 5]

Verkeer, dus. En

[b]ij elke sociale rol behoort een **reikwijdte** binnen een **sociaal** veld[, dwz] telkens een min of meer afgegrensd deel van de samenleving.[p. 5]

Als basisbegrip voor Metapatroon gebruik ik daarvoor de aanduiding situatie, nota bene slechts mogelijk te modelleren met context. Met zoveel woorden stelt Groenman dat ook:

[Voor] gedrag [telt] de sociale en materiële omgeving.[p. 9]

Veralgemeinering tot situatie staat algemeenst denkbare verbijzondering van (gedrags)verschijnselen toe. Overigens niet alleen van een menselijk individu varieert gedrag al naar gelang de situatie waarin het ... verkeert. Dat geldt voor alle organismen en voor alles dat we niet als subject maar als object beschouwen. Metapatroon is aldus een methode voor modellering van willekeurige situationele gedragsvariëteit, te weten van zowel ob- als subjecten. De oriëntatie op variëteit volgens sociologie zou het eenvoudiger moeten maken om te erkennen dat slechts infrastructuur voor 'ons' nuttig kan zijn die daarop berekend is. Dat is ecologisch gezien nogal kortzichtig geredeneerd, maar zolang mensen pas willen veranderen volgens eigen-belang-eerst probeer ik het noodgedwongen allereerst maar zo. Groenman heeft het ook uitsluitend over mensen.

Oppervlakkig beschouwd lijken mensen met rollen op elkaar betrokken. Mijn idee is dat iemand een rol, positie e.d. 'betreft' in een situatie. En tot die situatie behoren eventueel andere mensen in hun respectievelijke rollen, posities e.d. Zo is ook mijn opstelletje [Reële variëteit van deelnemers volgens hoedanigheden in informatieverkeer](#) door-en-door sociologisch van aard. In Groenmans woorden:

De rol is een huls die wij aantrekken alnaar de situatie.[p. 6]

Als Groenman stelt dat

[h]et gedrag [...] een duidelijk sociale component [krijgt, p. 6]

noem ik dat dus nog weer algemener een situationele "component." De passende beschrijving van aldus verbijzonderd gedrag moet daarom mede met context aangegeven staan. Nogmaals, dat volgt niet uit, zeg maar, beschrijvingstechniek, maar uit reële variëteit. Daarmee moet de beschrijvingsmethode met zgn passende variëteit stroken. De vereiste flexibiliteit van infrastructuur, ook en vooral voor informatieverkeer, volgt uit wat Groenman opmerkt over dynamiek:

Het behoren tot de samenleving brengt met zich mee, dat wij als mensen dikwijls van de ene in de andere moeten overschieten.[p. 5 er is] veelvormigheid van het gedrag in de samenleving[. p. 27]

Semiotisch extra relevant is zijn toevoeging:

Het cameleontisch overschieten van de ene rol in de andere, waarin wij terdege zijn geoefend, kan gepaard gaan met de wisseling van gebaren, van taalgebruik, van weerspiegeling van hiërarchische verhoudingen in stemmodulaties, soms van kleding [...]. [...] Dit [...] leren wij in de loop van het ingepast worden in de samenleving, van het **gesocialiseerd worden**.[p. 5]

Omdat niemand zich in het dagelijks leven bewust is van dergelijke wisselingen, ontgaat ze de noodzaak dat de infrastructuur er wèl op ontworpen enzovoort moet zijn. Dat zulk besef nog steeds ontbreekt bij opdrachtgevers voor infrastructurele voorzieningen voor – maatschappelijk – informatieverkeer is echter schadelijk. Wie zij als opdrachtnemers inschakelen weten het vooralsnog evenmin, en zo geloven ze wellicht samen hun uiterste best te doen, maar blijft reële variëteit domweg ontkend (en passende infrastructuur uit, doordat zgn ict-projecten mislukken). Kortweg aangeduid beschouw ik daadwerkelijk gedrag als resultante van samenloop van subject – of object – en situatie:

Zowel het individuele als het sociale element komen [...] tot uitdrukking [p. 9]

in mijn aanduiding subjectief situationisme.

69.68

Tot dusver heeft analyse inzicht verschaft in wàt er zoal mis gaat. Maar waaròm gebeurt het? Zolang dat niet voldoende duidelijk is, valt van eventuele maatregelen uiteraard onmogelijk te voorspellen of ze voordelig uitpakken. Er is daarom met voorrang een informatiekundige verklaring nodig. Die staat hier weliswaar tussendoor opgenomen, maar is uiteraard cruciaal voor zinvolle aanbevelingen. Hoe is bij het desbetreffende ministerie de verdeling van gegevensbeheer gemaakt? Daarvoor volgt een beknopte poging tot reconstructie. Die begint hier met de beslissing van het ministerie om voor financieel beheer enkele modules van de E-Business Suite van Oracle te gaan gebruiken. Daardoor geldt het gegevensmodel van dat zgn pakket als ... gegeven.

Het (programmatuur)pakket is gericht op gebruik door zakelijke ondernemingen. Dat verklaart het onderscheid volgens – de begrippen – klant en leverancier. Een klant moet voor een geleverd product resp. dienst betalen; voorzover een vordering op een klant bestaat, is z/hij debiteur voor de onderneming in kwestie. Omgekeerd wordt de onderneming in kwestie voorzien van een product resp. dienst door een leverancier; zolang die leverancier niet is betaald, is z/hij crediteur.

Een klant kan tevens leverancier zijn, en omgekeerd. Daarmee houdt het pakket rekening via (weder)partij als overkoepelend begrip. Door het beheer 'lager' aan te zetten op de begrippen klant en leverancier ontsnapt dat 'hogere' begrip echter aan aandacht. Dat werkt het pakket in de hand door met respectievelijke modules op die 'lagere' begrippen te mikken; daardoor lijkt wat nota bene hun verbindend begrip is slechts een bijverschijnsel waarop – dus – niemand serieus let.

Dat hoeft overigens geen problemen te geven. De kans daarop ontstaat pas met overlap van een feitelijke klant en een feitelijke leverancier. Dat blijkt inderdaad bij het ministerie voor te komen (anders waren er geen verstoringen van die aard). De beheerverdeling gaat verder mank, doordat zgn klant vergaand als hetzelfde verondersteld wordt als debiteur. En leverancier vergaand als hetzelfde als crediteur. Die één-op-één begripsassociaties gaan voor een zakelijke onderneming inderdaad vaak nog redelijk op. En voor een overheidsinstelling klopt het voor leveranciers annex crediteuren stellig ook aardig. Maar het begrip klant geldt juist niet zo enkelvoudig voor allerlei overheidstaken; de naadloze associatie in één moeite door met netzo enkelvoudige debiteur kan voor verdere problemen zorgen.

Voor een structurele oplossing moeten begrippen als crediteur en debiteur opgenomen zijn in een véél ruimere opzet volgens variëteit van hoedanigheden. Daarin voorziet een pakket als de E-Business Suite van Oracle niet.

Voor debiteuren griffierecht is met een zgn informatierotonde een – voorlopige – voorziening getroffen voor het beheersmatig noodzakelijk verband met overige begrippen. Daarmee kan E-Business Suite ongewijzigd dóór met het aldaar geldende debiteurbegrip.

Terug naar reconstructie. Afgezien van verwaarlozing van hun overkoepelend begrip is de behoefte om debiteurenbeheer te differentiëren voor – een grote overheidsinstelling met gevarieerde taken zoals – het ministerie groter dan om dat voor crediteurenbeheer te doen. Dat is dus ook gebeurd. Als criterium daarvoor heeft echter vooral de organisatiestructuur gegolden. Maar ook per organisatiedeel kan voor verschillende (overheids)taken telkens een bijbehorend àndere verbijzondering van hoedanigheden – en samenhang ertussen – van betrokken 'deelnemers' aan de orde zijn. Tegelijk kan voor taken van verschillende organisatiedelen dezelfde

ordening passen. Hoe dan ook schiet organisatiedeel tekort voor adequate beheerverdeling.

69.69

Om na de “analyse” in deel I “alvast enkele aanbevelingen” in deel II puntig te kunnen formuleren kan m.i. een wat nadere analyse helpen. Ik heb onder de noemer van een intermezzo zoiets als een lesje informatiekunde proberen te schrijven. Als het effect daarvan is, dat mensen zeggen dat ze het niet begrijpen, kan je ze erop wijzen dat het bij jullie op die manier wèl werkt. :-)

69.70

Ik heb de toepasselijkheid van het leverancier- en zo door naar het crediteurbegrip opzettelijk nog maar simplistisch voorgesteld. Bij een leverancier denkt ‘men’ ook bij de overheid aan een (weder)partij waarvan je een dienst resp. product aanschaft waarvoor je moet betalen. Om niet te veel tegelijk te agenderen zou ik zeggen, laat dat idee nog maar even zo.

Is een burger die een vergunning-ergens-voor aanvraagt een klant? Onder de noemer van zgn algemeen belang zijn juist alle àndere burgers, vooruit dan maar, klanten. De aanvraag wordt beoordeeld, vooral opdat die ànderen géén nadeel ondervinden van waarmee de één voordeel zoekt. Daarom zijn ‘we’ allemaal debiteur als het gaat om de kosten van zulke beoordelingsprocedures. Om financiering niet nodeloos ingewikkeld te maken zijn ‘we’ allemaal onder algemenere noemers belastingplichtig. Dat levert algemene middelen op, te verdelen voor uitvoering van taken die nu eenmaal overheidstaken zijn vanwege het karakter van afweging enzovoort. Ofwel, er is niet domweg telkens één zgn klant. Er zijn altijd maar weer allerlei burgers met hun relevante maatschappelijk-verkeersverhoudingen, voilà, hoedanigheden.

En ook uitgaande van zgn leverancier is het maar hoe ruim je kijkt. Zo is bij wet bepaald, dat alcoholische drank niet verkocht mag worden aan personen jonger dan 18 jaar. De winkelmedewerker aan de kassa moet die leeftijdscontrole uitvoeren. Waarom noemen we haar/hem in die hoedanigheid niet leverancier? Z/hij krijgt voor dat handhavingswerk betaald door haar/zijn zakelijke werkgever, niet door de beleidsverantwoordelijke overheidsinstelling. Hoe dan ook noemen we haar/hem voor beloning voor dat werk niet crediteur. Z/hij kan wèl door weer een àndere handhaver – in dat geval van een zgn inspectie – worden beticht van tekort schietende handhaving. Stel dat z/hijzelf een boete moet betalen. Dat maakt haar/hem tot debiteur. Maar is z/hij – ook – een klant?

Bijvoorbeeld tijdens een gerechtelijke procedure komen er nog eens hoedanigheden bij, met de procedurele hoedanigheid ter vertegenwoordiging van de, zeg maar, primaire verkeershoedanigheid (waarover het geschil blijkbaar gaat). En dan zijn er tevens ... procesvertegenwoordigers.

Zo zijn er eindeloos voorbeelden te bedenken, denk ook maar aan het motto participatiemaatschappij, waarom zowel klant als leverancier averechtse begrippen zijn om variëteit van maatschappelijk verkeer zowel onder regie van regels ervoor als voor afwijkingen van regelgedrag te duiden. Wie gelooft dat een programmatuurpakket waarmee het bij die simplistische begrippen zo’n beetje ophoudt, ook volstaat voor facilitering van maatschappelijk verkeer inclusief overheidsbemoeyenis ermee, vergist zich ernstig. Maar ja, hoe maken we dat duidelijk op een manier dat het gewijzigd perspectief ook wordt aanvaard? Door

helemaal niets op te merken gebeurt er natuurlijk ook niets. Door wèl iets op te merken – en dat houdt onvermijdelijk enige kritiek op eerdere keuze in – kan echter juist weerstand oproepen, en raken we verder van huis. Als intermezzo probeer ik dus zo positief mogelijk nèt genoeg prikkelends op te brengen om discussie uit te lokken die vooral opbouwend is. Tijdens zo'n discussie is m.i. méér uitleg mogelijk, hmm, hopelijk ...

69.71

Ik begrijp je column [Wit vlak steekt vinger op](#) wel. Dat komt omdat ik weet dat Jaap van Rees ooit de meervoudige duiding van “bouwtekeningen” gebruikte om ook voor het verwerklijken van hulpmiddelen voor informatievoorziening te pleiten voor – de noodzaak van – functiescheiding. Zo moet er, in zijn termen, een informatiearchitect zijn voor ontwerp en een systeemaannemer voor ontwikkeling annex bouw; de informatiearchitect moet eveneens namens de opdrachtgever toezicht erop houden dat de bouw gebeurt volgens het ontwerp. De aannemer kijkt naar de bouwtekening (lees ook: het bestek) en ziet aan “zwarte lijnen” af wàt z/hij moet bouwen. Het nut van een bouwwerk zoals een huis zit ‘m echter niet zozeer in de horizontale en verticale constructies, maar in de – gevarieerde – ruimten die ermee beschikbaar zijn. Zulke gebruiksmogelijkheden, en overigens eveneens –beperkingen, laten zich vooral aflezen aan de “witte vlakken.” Jij schrijft nu dat “[a]annemer en architect [...] naar dezelfde bouwtekeningen [kijken].” Daaraan gaat echter vooraf, dat het een bekwame, verantwoorde architect moet zijn die zo'n ontwerptekening máákt. En z/hij toont dat ontwerp allereerst aan de opdrachtgever en wijst vooral aan wat de “witte vlakken” voor het gebruik door die opdrachtgever en overige belanghebbenden voorstellen. Indien de opdrachtgever met de ontwerprichting instemt moeten nog allerlei vergunningen e.d. worden verkregen. Daarvan hier even afgezien vat de architect die ontwerptekening vervolgens vooral op als bouwtekening; in werkelijkheid maakt z/hij een, zeg maar, vertaling van gebruiksgerichte naar bouwgerichte ‘tekening.’ De bouwtekening is bestemd voor de aannemer; daarmee wijst de architect volgens Van Rees' vergelijking de aannemer vooral op de “zwarte lijnen.”

In jouw column mis ik de analyse dat de verschillende functies zoals door Van Rees ook voor verwerklijking van informatiesystemen bepleit, tot dusver niet of nauwelijks bestaan. Van de verwachting dat er informatiearchitecten zouden komen in het verlengde van informatieanalisten is helaas niets uitgekomen. Integendeel, zelfs is informatieanalyse als vakdiscipline verdwenen.

Wat mij betreft is it-er synoniem met wat Van Rees destijds systeemaannemer noemde. Er zijn talloze zgn it-ers gekomen die zich één-of-ànder-soort architect noemen. Daadwerkelijk zijn en blijven ze echter systeemaannemer. Zeg ook maar informatici ipv informatiekundigen. Of, erger nog, vermeende architecten zijn dus onder valse voorwendsels account manager voor zulke aannemers.

Wat it-ers nu eenmaal niet kunnen, alle retoriek ten spijt, is gebruiksgericht ontwerpen. Aldus houden ze “zwarte lijnen” abusievelijk voor “witte vlakken.” Daar laten opdrachtgevers zich onverminderd door mis- en verleiden.

Dit verklaart waarom Van Rees zo geschokt was toen vrijwel onmiddellijk zijn noemer voor een aanvullende, bemiddelende functie naar analogie van de functiescheiding voor wat van oudsher de gebouwde omgeving heet, werd gekaapt om het imago van zgn systeemaannemers op te poetsen. Tja, dat lijkt inmiddels vrijwel onmogelijk te bestrijden. Zo staan wij nog steeds voor dezelfde opgave, wie

weet moeilijker zelfs, te weten het verkrijgen van erkenning van en daardoor ruimte voor een kwalitatief àndere vakdiscipline, die van informatiekundig ontwerp(er). Dat maak je naar mijn indruk echter onvoldoende duidelijk in je column. En zoals ik je al vaker heb gesuggereerd, zoek ajb versterking van je verzoek tot inschikkelijkheid met verwijzing naar andere mensen en wat zij volgens jou allang in alle redelijkheid opperden. Nota bene, dat verzoek is primair gericht tot potentiële opdrachtgevers. Jij lijkt echter it-ers te adresseren en beperkt je m.i. nu tot de beeldspraak van Van Rees. Ik neem aan dat je die inderdaad aan zijn voordrachten ontleend hebt. Juist door hem te noemen erken je zijn opbouwende initiatief èn kan je onderstrepen waarvóór hij dat deed. Zo is duidelijk dat jij niet alléén staat, en dat helpt (en niet jou alléén :-).

69.72

Zoals ik al eerder stelde, wanneer vèrder niemand op onze teksten reageert, laat staan serieus iets zinnigs beweert, zijn we daarvoor op elkaar aangewezen. Ik doe ditmaal een poging met enkele opmerkingen over je column [Blij doortreuzelen](#). In een tekstje van ene Hans Moonen heb je eerder gelezen dat hij oproept tot “echt radicaal [...] herontwerpen,” maar iets anders dan voortzetting van, zeg maar, organisatie-centrisch denken en doen herken je nog steeds niet. Mee eens. Daarvoor in de plaats herhaal jij je pleidooi voor het “opzetten [van] informatie-infrastructuur.” Cruciaal is het besef, zo ga je verder, dat “[h]et draait om de informatie” en informatie daarvoor “op stelselmatige wijze [moet] worden georganiseerd.”

Zoals met je vorige column, ja, ik begrijp dat wel. Maar wie je nog moet overtuigen, houdt m.i. hoogstens eraan over dat jij het over radicaliteit niet eens bent met iemand anders. Waarom maak je er niet herkenbaar een verschil van opvatting van? Zo vind ik dat Moonen in zijn tekstje een aanknopingspunt biedt met zijn stelling dat alom “de eigen organisatie het niet voor elkaar krijgt om in het benodigde tempo de juiste innovaties voort te brengen.” Nee, “digitaal tot het nieuwe normaal te [verklar]en,” zoals Moonen probeert te bezweren,” is daarvoor uiteraard géén oplossing. Wèl hebben ‘we’ daar wederom de crux van infrastructuur! Daarbij gaat het immers om voorzieningen met nut voor willekeurige leden van de zgn gemeenschap, maar waarvan de kosten van verwerkelijking door niemand individueel zijn op te brengen. Daarom treffen ‘we’ ze ... gemeenschappelijk. Dat doen ‘we’ sinds mensenheugenis voor van alles en nog wat, ook en vooral voor wat ik nu maar even fysiek verkeer noem. Radicaal anders is dat dus helemaal niet. Wat er wèl moet gebeuren, beter laat dan nooit, is dat digitale facilitering van informatieverkeer eveneens tot infrastructuur gerekend gaat worden. Daardoor verandert inderdaad wederom o.a. wat als organisatie geldt, enzovoort. Tja, wie geld verdient met – zeker maatschappelijk inmiddels averechtse – dienstverlening aan traditionele organisaties als opdrachtgever waar de beleidsmakers en besluitvormers zich blind houden voor uitbreiding van infrastructureel bereik blijft daarvoor volgzzaam stellig óók nog langer blind. Dan helpt het m.i. niet om in nogal algemene termen op verandering aan te dringen. Ik zou zeggen, vergroot zelfs uit wat iemand als probleem lijkt te opperen. Geef een analyse waaróm de oplossing die zo iemand suggereert géén ... oplossing biedt resp. averechts uitpakt. Doe een ander voorstel en verklaar waarom dat wèl soelaas, en meer, biedt. Voor informatieverkeer op maatschappelijke schaal gaat het volgens mij dan om willekeurige deelnemers die elkaar voor interacties treffen in telkens

nadere hoedanigheden. Dat gaat gepaard met variëteit van betekenissen die zij aan informatie verstrekken resp. ontlenen. Voor de opzet van infrastructuur voor informatieverkeer is beheersing van die variëteit de belangrijkste opgave. Dàt is de noodzaak van zgn stelselmatigheid. En zo door ...

Schrijvers van tekstjes zoals waarop jij terechte kritiek uit, willen dat allang niet meer volgen. Wat mij betreft schrijven we ook niet om ze te – proberen te – overtuigen. Het blijft alsmàar oefenen met argumentatie, uitleg, enzovoort. Juist daarom zie ik echter geen reden om omzichtig te zijn. Zo hoop ik dat jij op jouw beurt mij er op wijst, waar ik duidelijker kan en dus ook moet zijn ter voorbereiding van wat informatiekundig dan toch neerkomt op een, vooruit, paradigmawissel.

69.73

Omdat het vooral met/voor aansprekende aanbevelingen eindeloos kan duren om ze te bedenken èn ook nog eens begrijpelijk enz. te formuleren, heeft het nòg minder zin om te verwachten dat het in-één-keer kan lukken. Dus, juist zsm ermee beginnen en de hoop vestigen op vlotte verbeteringen met achtereenvolgende tekstversies. Kritiek enzovoort op mijn aanzet gevraagd!

69.74

Over lijnen en vlakken gesproken, zojuist las en bekeek ik **Mondriaan** (Tasschen, 1994). Daarin geeft Suzanne Deicher voorzien van illustraties een kunsthistorisch overzicht van – de ontwikkeling van – het werk van Piet Mondriaan (1872-1944). Zo kom ik op z'n contragrams tot een samenvattende karakterisering van wat deze kunstenaar probeert te bereiken: de lijn van het vlak is het vlak van de lijn. Voor de zoveelste keer, het hangt er maar van af ...

Zoals Deicher stelt, is Mondriaan overigens niet zozeer oorspronkelijk, maar veeleer radicaal in verwerking van 'iets' dat hij telkens ontleent aan het werk van een ànder:

Op basis van Picasso's synthetische Kubisme en de ideeën van [...] Theo van Doesburg over kleur en architectuur concipieert Mondriaan zijn rasterschilderijen.[p. 54]

Voor een later stadium

[wil e]en legende [...] dat hij de schilderes Marlow Moss leerde kennen en de dubbele lijn uit haar werk overnam.[p. 78]

Of dit nog iets te maken heeft met wat Jaap van Rees illustreert om – zoals hij haar/hem noemt – een informatiearchitect (lees wat mij betreft: informatiekundig ontwerper) betrokken te krijgen bij wat toch ècht, tja, informatiekundige opgaven zijn? Nee, ik meen van niet. Althans, niet(s) anders dan dat ik er door terminologische associatie op kom.

En met Metapatroon is er ook iets lijnigs aan een vlak c.q. wat vlakkigs aan een lijn. De lijn staat voor het proces van samenloop van object met situatie. Daaruit ontstaat een vlak ter verbeelding van het situationele (deel)object als resultante, waarvan uit resp. waarnaartoe verdere lijnen kunnen worden getrokken die ... vervlakken, enzovoort. En de horizon is de lijn voor de grens met het onzichtbare vlak.

69.75

Ik heb de gehele 'toelichting' op dit aanbevelingspunt opzettelijk vaag gehouden, omdat het nogal wat uitmaakt wat er met de overige punten – welke we uiteindelijk ook aanbevelen – gebeurt.

69.76

Maar het lijkt mij dan weer onverstandig om meteen een dergelijk persoonlijk voorstel te doen. Allereerst nadruk op structuur.

69.77

Zo gaat het wel èrg vlot.

69.78

Nota bene, concept! Ik heb me toevoeging van enkele strategische suggesties veroorloofd, maar kan me voorstellen dat ze in dit verband niet passen. Kijken jullie er ajb zorgvuldig naar! In het formele overleg zijn het immers jùllie aanbevelingen; ik probeer er slechts een voorstel voor te formuleren.

69.79

In **Eichmann in Jeruzalem** (Bert Bakker, 1962) herken ik een prachtige poging door Abel J. Herzberg (1893-1989) om op te voeden tot de volgende houding:

Er zijn [weliswaar] dingen, die men doen of die men nalaten moet, met het oog op 'het oordeel der mensen'. Maar er zijn ook dingen, waarbij de enkeling [...] alleen maar af mag gaan op het eigen geweten. [...] Vindt het waardering op de publieke tribune, des te beter. Vindt het daar geen waardering, dan is dat jammer. Maar de instantie aan wie verantwoording moet worden afgelegd, is zij niet.[pp. 81-82]

Haat biedt daarbij geen toekomst. Daarvoor heeft Herzberg m.i. recht van spreken. Rara, hoe krijgt en houdt een enkel mens een geweten dat voor zulke opgaven gewassen is? Dat lukt dus nooit zònder andere mensen. Intussen is vaak netzo gekweekte gewetenloosheid aan de orde ter belemmering van ontwikkeling tot allerlei enkelingen.

Als ik het boek eerder gekend had èn leraar geweest was, althans, zo bedenk ik dat nù, had ik het, met elke week pakweg een hoofdstuk, besproken met de jonge mensen die leerlingen gelukkig nog zijn. Ik had vooral hùn erover laten spreken, als het ware in gesprek met de wijze Herzberg. (Ik heb het exemplaar dat ik las aan één van mijn dochters doorgegeven.)

69.80

Je ziet spoken, nota bene van eigen makelij. :-) Tja, zoals ik hier vervolgens helaas serieus opmerk, dat lijkt mij tekenend voor het aanhoudend ònvermogen van politici tot en met ambtenaren om tot stelselmatige voorzieningen, infrastructuur dus, voor informatieverkeer te komen. Nogmaals, die pijlen zijn er voor Metapatroon altijd geweest. Bedoel je soms dat sommige lijnstukken dikker zijn? Zo ja, dan vermoed ik als oplossing van het raadsel waarvoor jij me plaatste dat die afwijking komt doordat je het pdf-bestand omgezet hebt. Je moet dus altijd blijven kijken naar wat oorspronkelijk gepubliceerd staat; afgezien van de horizon kàn jou daar nergens verschil in lijndikte "opgevallen" zijn.

In het bestand in Word-formaat dat jij ervan gemaakt hebt, heb jij tekstwijzigingen aangebracht. Daarvoor beperk jij je m.i. tot zoiets als eindredactionele suggesties. Ik vind dat vooral o.a. verwarrend. In elk geval kan ik er juist niet uit opmaken, of jij mijn tekst en illustraties begrijpt. Daarvoor moet je zèlf opschrijven wat je zou willen doen (!) met wat ik voorstel. Indien jij daarvoor géén idee hebt, zèg dat dan eerlijk. Graag bespaar ik me moeite die nergens toe leidt.

Intussen zijn we alweer weken, zo niet maanden verder, en heb je blijkbaar nog steeds helemaal niets ter bevordering van stelselmatig informatieverkeer

ondernomen. Ik heb er althans niets van ervaren, integendeel. Zo heb ik je herhaaldelijk gevraagd om mij te laten weten welke zgn basisregistraties jij van nadere samenhang wil helpen voorzien. Is het antwoord zo moeilijk? Als jij wil dat ik je help om informatiekundig verder te komen, moet je uiteraard ook zèlf iets doen. Jij laat echter slechts weten: “[O]p dit moment kan ik niet [...] handelen.” Dan houdt het voor mij op.

Afschrift van dit emailbericht stuur ik aan Jan van Til. Hopelijk heeft hij een idee om je op te porren. Je kunt Jan wellicht ook als extern adviseur inschakelen; voor zover ik weet is hij daarvoor thans beschikbaar, maar laat hem dan wèl betalen.

[Zie ook **aantekening 69.53.**]

69.81

Carry van Bruggen heeft naar eigen zeggen **Hedendaags fetisjisme** (Querido, 1980, oorspronkelijk 1925) gewijd aan

een historie van dwaling en verdwazing, van begripsverwarring en spraakverwarring[. p. 14]

Wat als zodanig aanwijsbaar is, hangt vergaand van veronderstellingen af. De mijne heb ik samenhangend als semiotische enneade opgevoerd. Enneadisch is via focus een begrip onlosmakelijk verbonden met een motief; zo'n gemotiveerd begrip van het subject in kwestie is gericht op diens situationeel gedrag (en, zoals afgeleid van de Peirceaanse triade, bemiddeld door contextuele intext). Deze enneadische verhoudingen zijn aanleiding om meteen commentaar te geven op wat Van Bruggen oppert als “een grondformule,” te weten:

De Wijsheid is de vijand van de Levensdrift.[p. 14]

Enneadisch opgevat is het veeleer zo, dat wijsheid-als-begrip juist niet tegenover levensdrift-als-motief staat. Integendeel, ook maar weer eens op z'n contragrams à al John Haynes, de wijsheid van de levensdrift is de levensdrift van de wijsheid (want het begrip van het motief is het motief van het begrip). Van Bruggen waarschuwt:

Het besef dat de Levensdrift aanhoudend het denken weerstreeft, vertroebelt, verstoort, kan niet nalaten ons jegens ons eigen oordeel, jegens onze gevolgtrekkingen en onze conclusies de meest nauwlettende argwaan in te boezemen.[p. 14]

Zij gaat er m.i. ten onrechte van uit dat zgn wijsheid resp. “het denken” mikt op absoluut geldig begrip. Inderdaad, een motief is een noodzakelijkerwijs differentiële factor. Een gemotiveerd begrip is dus nooit, herhaal, nooit absoluut geldig. Wat “het denken” betreft bestaat iets anders dan een gemotiveerd begrip echter niet. Het is daarom onzin om wat nu eenmaal onlosmakelijk is te duiden als vertroebeling, verstoring e.d. Er is dus zelfs méér dan “argwaan” gewettigd, zodra een “oordeel” enz. onafhankelijk van een motief is verondersteld ... gedacht te zijn (omdat dat domweg niet kàn). Omdat Van Bruggen nog van tegenstelling uitgaat, luidt haar vraag:

Zijn [onze gevolgtrekkingen en onze conclusies] inderdaad de uitkomst van de Rede, of zijn ze mogelijk influisteringen van de Levensdrift?[p. 14]

De enneade komt neer op opheffing van hun tegenstelling. Ook een motief is redelijk, en een begrip gedreven. Van Bruggen worstelt er kennelijk mee:

Wat zich aandient als [een uitkomst van de Rede] blijkt maar al te vaak, nader onderzocht, [een influistering van de Levensdrift].[p. 14]

Voor wie uitgaat van de enneade, dient geen enkel begrip zich zonder motief aan. Voor Van Bruggen ligt er zelfs een dubbele knoop mbt wat “nader onderzocht” moet worden:”

En voor die controlerende werkzaamheid bezitten we al weer niets anders dan diezelfde door de levensdrift aanhoudend weerstreefde Rede?[p. 14]

Maar als dat “aanhoudend” gebeurt, waarom gelooft zij desondanks dat er aan zo’n knoop wat valt te ontwarren? Daarom is mijn opvatting radicaal omgekeerd. Ofwel, zoiets als metabegrippen zijn natuurlijk evenzo gemotiveerd, punt. Volgens de enneade vind ik pas begrijpelijk wat Van Bruggen verder zoal beweert:

Eindeloos zijn de middelen waarmee de Levensdrift in de mens de Rede keert.[p. 14]

Het is zo, dat motief en begrip “eindeloos” onlosmakelijk zijn. Inderdaad, voor elk begrip is het bijbehorende motief nu net wat er onbegrijpelijk aan is. Want eveneens als begrip is het ... géén motief meer, enzovoort. Ook met haar veronderstellingen komt Van Bruggen tot vergelijkbaar inzicht:

Niemand kan [die middelen] kennen, want niemand kan ze opheffen, daar niemand tot de zelfopheffing in het denken kan komen, dit toch ware het Absolute te begrijpen d.i.: te zijn.[p. 14]

Hoewel Van Bruggen benadrukt dat

[e]r [...] dan ook wel geen ijdelere pretentie [bestaat], dan deze, dat men ‘Zuivere Rede’ beoefenen kan[, p. 14]

houdt – ook – zij vol dat

dit besef al weer niet [vermag] te weerhouden van de drang de zogeheten uitspraken van de Rede (oordeel, mening, opinie, argument) te ontmaskeren als influisteringen van de Levensdrift.[p. 14]

Mijn opvatting is, dat voor wie inziet dat niets “ijdelere” is, het de allerhoogste tijd is om iets anders te proberen. Over “ontmaskeren” gesproken, zo vind ik het wel algemeen geldig, maar dat is dus in methodische zin, om voor elk begrip het bijbehorend motief te vermelden. Zoals hierboven reeds aangegeven, dat lukt niet, zeg maar, direct. Maar aan de triade van Charles Peirce ontleen ik dat er ook een andere kant is, die van object (met zgn interpretant dan aan de ene kant en teken als bemiddelend element; voor de enneade is die triadische structuur gehandhaafd). Ofwel, verbijzonder elk objectgedrag naar daarvoor geldige situatie. Met [Metapatroon](#) kan zulke situationele verbijzondering van objectgedrag stelselmatig worden gemodelleerd volgens contextuele verbijzondering van signatuurintext. De axioma’s voor de enneade en bijgevolg Metapatroon drukken erkenning uit van

een volslagen onvermogen om wezenlijk te denken.[p. 15]

Uit de radicale veronderstelling dat elke gedraging van een ob- dan wel subject situationeel is, volgt dat er van/voor een ob-/subject géén alom resp. absoluut geldig gedrag bestaat (lees ook: eigenschappen zijn). Daarmee overeenstemmend bestaat er, nogmaals, géén begrip zonder motief. In een betekenissenmodel volgens Metapatroon is daarom elke intext voorzien van context (met een zgn horizon als formele grenswaarde).

Als ik Van Bruggen zelfs maar enigszins ‘begrijp,’ lijdt zij onder zulk “volslagen

onvermogen.” Ik zie er geen ònvermogen in, maar juist een evolutionair bepaald (gedrags)vermogen. Terwijl Van Bruggen iets verliest door haar – diep religieuze? – besef van wat zij als “onvermogen” duidt, herken ik versterkt vermogen tot praktische omgang met variëteit als aanwinst. Nu gaat het met Metapatroon niet eenzijdig om het maken van alsmaar verdere onderscheidingen; tegelijkertijd wordt ermee samenhang tussen verschillen aangegeven. Ook in zoverre is de tegenstelling die Van Bruggen aanhangt m.i. te simplistisch. Zij stelt dat

[h]et geloven in een eigen-Ik, een persoonlijk, afzonderlijk, onafhankelijk bestaan [...] de fundamentele vanzelfsprekendheid [is] die de Levensdrift inspireert.[p. 17]

Maar voor wat zij de Rede noemt, geldt dat nota bene óók, te weten ònlosmakelijk. En de tegenstelling zie ik elders principieel opgeheven. Het “eigen-Ik” is een illusie wat “onafhankelijk bestaan” betreft. Daarentegen ‘bestaat’ wie zichzelf als subject ervaart door-en-door veranderlijk situationeel. Van Bruggen stelt overigens al:

[H]et afzonderlijke [is] slechts relatief en functioneel.[p. 18]

Als dàt nu eindelijk eens als informatiekundig paradigma erkend raakt, valt er voor informatieverkeer methodisch met Metapatroon – pas – iets stelselmatig van te maken.

69.82

Als ik jouw en vervolgens vooral mijn vergeefse pogingen meetel om Metapatroon voor het zgn Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) te laten benutten, en die telling lijkt me juist, zij we met de – thans – BZK-medewerker geen maanden, maar zelfs alweer járen verder. Daar zit naar verluidt zijn ziekte, zelfs een zéér ernstige, tussen. Ik heb er alle begrip voor, indien hij daardoor ook nù helaas niet in staat is iets opbouwends bij te dragen. Maar dat lukte hem ervóór dus evenmin. En wat mij betreft mag ook hij voor onvermogen zijn salaris blijven ontvangen. Maar voor mij houdt het als ònbetaalde vrijwilliger een keer op als hij helemaal niets blijft doen. Door afschrift aan jou doe ik nog een laatste poging, ditmaal tot kortsluiting. Je kunt er niet op rekenen, maar wie weet krijg jij een opdracht. :-)

[Zie ook **aantekening 69.80.**]

69.83

Ach, wat is “vriendelijk”? Omgangsvormen zijn slechts ... vormen. Nou ja, over verzoek tot inschikkelijkheid gesproken, die schijn krijgen ze aangemeten door wie ermee de aandacht probeert àf te leiden van haar/hem ònwelgevallige inhoud. Daarom krijg je als reactie op een afwijkende opvatting doorgaans prompt het verwijt dat je vormregels overtreedt. Je hebt dus je mond maar te houden. Maar tegen een èchte vriend zeg je dat juist niet.

Je column [O, opdrachtgever, let op u saeck!](#) vind ik helemaal raak, prachtig! Omdat jij je daarin beroept op wat iemand ànders allang heeft beweerd, in dit geval wat Jaap van Rees stelt over informatiearchitectuur, ga je dàt niet opnieuw uitleggen, enzovoort. Je zet – dus – onmiddellijk in op versterking van zijn punt.

Indien je daar geen vrienden mee maakt, integendeel zelfs, ligt het zeker niet aan jou. Want jij geeft onmiskenbaar waardevolle raad. Nee, eigenwijs ben je aldus ook weer juist niet. Jij geeft die raad dóór. Iemand anders heeft dat allang bedacht. Jouw column kan worden gezien als bewijs dat jij die raad op redelijkheid hebt getoetst. Van Rees staat op die manier zeker niet alleen met zijn opvatting. En zo sta jij niet alleen, herkenbaar niet, omdat jij die raad krachtig dóórgeeft.

Wat jij de “IT-branche” noemt is tot dusver beperkt gebleven tot wat Van Rees systeemaannemers noemt. Wat ik hier dan maar even het ontwerpbelang noem, daarover schrijf jij

dat negeren [ervan] de branche al zo lang en zo hardnekkig [doet] ... dat de huidige generatie daar geen greintje benul meer van heeft. Laat staan dat ze over de consequenties ervan zou nadenken.

Dat klinkt alsof dat “benul” er ooit wèl was. Dat lijkt mij echter niet. Ik zou zeggen, dat nota bene aanhoudende ontkenning door aannemers erop neerkomt dat zij zelfs nog “geen greintje benul” hebben van het ontwerpbelang. Is die ontkenning overigens opzettelijk? Ach, is iemand hoe dan ook blind en doof, of heeft z/hij geleerd eigen voordeel met zulke houding te zoeken?

De opdrachtgever is inderdaad de kritieke (f)actor. Je kunt je zorgen maken, of potentiële opdrachtgevers jouw column ooit lezen. De kans acht ik klein, maar zolang je niets schrijft is en blijft die kans zelfs nul. Daarom juich ik het toe dat jij zulke columns e.d. schrijft. Zo herlas ik mijn opstel [Kritiek op de pure methode](#), nog in hetzelfde jaar, 1995, geschreven als waarin de twee artikelen en het boek zijn verschenen ter lancering van Van Rees’ disciplinaire voorstel voor informatiearchitect. Weliswaar verzoon ik het methodisch modelleerbeginsel van contextuele verbijzondering eerder, in 1991, maar aan genoemd opstel ontbreekt nog de expliciete verkeersoriëntatie. Je treft er wel nadere opmerkingen aan over de procesmatige verhoudingen waardoor de ontwerper (lees ook: architect) bemiddelt tussen opdrachtgever en uitvoerder (lees ook: aannemer). Helaas acht ik dat opstel onverminderd relevant. Inderdaad moet er inmiddels verkeersoriëntatie bij, zie daarvoor met zelfs extra nadruk op de noodzaak van verlichte opdrachtgevers o.a. [In de hoop op informatiekundig beroepsperspectief: ontwerpers van infrastructuur voor informatieverkeer zoeken democratische opdrachtgevers](#).

Ik vermeld dergelijke opstellen voor het geval je ook aan [O, opdrachtgever, let op u saeck!](#) vervolg geeft. Ga ajb discussie aan met wat eerder serieus opgebracht is, kritisch opbouwend (en als dat tegelijk “vriendelijk” kan, moet je dat uiteraard doen). Maak gebruik van de mogelijkheid om daardoor jouw analyses tot en met voorstellen voor informatiekundig ontwerp(er) een, zeg maar, vliegende start te geven. Oh ja, door indien van toepassing voor grondslagen naar ander werk te verwijzen, verzoek je mensen die niets willen weten van wat jij oppert om hun grondslagen eveneens te verduidelijken. En zolang zij dat weigeren, tja, hoe serieus geloven zij dan dat zij kunnen worden genomen? Wat zij hoogstens hebben omdat er nog steeds niets verandert, is macht. En die ontlene systeemaannemers vooral aan angst bij opdrachtgevers. Dat verklaart waarom opdrachtgevers niet ontvankelijk zijn voor redelijke argumenten. En toch moeten we ze luid en duidelijk blijven leveren.

69.84

Verlaccerij is precies goed gespeld.

69.85

Ik heb er natuurlijk oproepwoorden mee bedoeld. De kans is inderdaad het allergrootst dat de BZK-medewerker ze als, zoals jij je indruk uitdrukt, “afscheidswaard” opvat. Zo ja, dan betreur ik dat, maar bespaar me dan tenminste verdere vergeefse moeite met oproepwoorden enzovoort.

69.86

Van oudsher zijn met zgn digitale technologieën informatiesystemen (lees ook: toepassingen) stuk voor stuk opgezet. Daar was een dwingende reden voor. Die techniek was aanvankelijk immers vooral geschikt voor informatieverwerking door één computer.

Alweer sinds tientallen jaren is digitale techniek óók geschikt voor communicatie, zeg ook maar facilitering van informatieverkeer. Met die aanvullende mogelijkheden is behoefte ontstaan om verbinding aan te brengen tussen informatiesystemen. Daarop zijn die eerdere systemen echter niet berekend. Dat blijkt het duidelijkst uit onderling afwijkende betekenissen van ermee bijgehouden informatie.

Het is precies de verkeerde maatregel om betekenis te uniformeren. Want betekenisverschillen zijn er doorgaans niet voor niets. Maar zolang informatiesystemen strikt gescheiden blijven, vallen ze nauwelijks op. Voor wie, bijvoorbeeld, een salarissysteem gebruikt, is het volstrekt duidelijk dat persoon daarvoor in de betekenis van medewerker bedoeld is. Wie een nota bene ànder systeem gebruikt voor registratie van bestellingen, 'weet' dat een persoon een klant is. Ofwel, voor verschillende betekenissen zijn verschillende eigenschappen relevant. Die zijn ònmogelijk algeméén geldig af te dwingen. Elke poging daartoe is zelfs contraproductief.

Dus, voor een stèsel van informatiesystemen verdienen reële betekenisverschillen juist erkenning. (De desondanks nog steeds hardnekkig volgehouden ontkenning verklaart herhaalde mislukking van grootschaliger ict-projecten.) Er is daarom een netzo stelselmatige modelleermethode nodig om reële betekenisverschillen op die schaal van informatieverkeer eenduidig te ordenen: [Metapatroon](#). Gelet op diezelfde stelselschaal is het uiteraard ònmogelijk om oude systemen in één klap door nieuwe te vervangen. Dat is ook helemaal niet nodig. Voor een informatierotonde geldt zelfs als motto: Blijf overal zoveel mogelijk van àf!

Een informatierotonde verzorgt verbindingen tussen bestáánde informatieverzamelingen (en voor taken die niet of nauwelijks zgn tijdkritisch zijn, en dat geldt meestal voor financieel-administratief werk, volstaan daarvoor regelmatig gemaakte kopieën van zulke bestanden). Een informatierotonde maakt gebruik ervan dat exemplaren identificeerbaar zijn. Stel dat overzicht over persoonsinformatie gewenst is. Voor, toegegeven, het klinkt wat prozaïsch, een persoonsexemplaar op stelselschaal beschouwd geldt ter identificatie dan – slechts – een zgn stelselsleutel. Daaraan kunnen registersleutels gekoppeld zijn. Daarmee staat een persoon-als-medewerker geïdentificeerd in het salarissysteem, een persoon-als-klant in het bestelsysteem, enzovoort. En als eigenschap van het ene soort stelselobject kan een ander soort stelselobject geïdentificeerd staan, ook weer enzovoort. Door het aanbrengen van voor-overzicht-relevant verband tussen zulke informatiesleutels helpt een informatierotonde uit allerlei registers èxpliciet te laten samenhangen waarvoor daarin vergaand impliciet reeds aan potentieel bestaat; zie verder [Stelselmatig overzicht via informatiesleutels](#).

69.87

Het is toch wel een relevant thema, informatiekwaliteit. :-) Aan pseudo-oplossingen, met overhaasting en zo door tot voorspelbare mislukking van dien, is geen gebrek. Daarom eerst opstelmatig maar eens problematiseren. Uitwaaieren?

Kwaliteit verbeteren, wie kan er tégen zijn? Iemand met een zgn socratische instelling dreigt de extrapolerende euforie prompt te dempen met de opmerking dat

wat nadelig uitpakt uiteraard niet nòg nadeliger moet gaan uitpakken. In zo'n geval verdient verslechtering van kwaliteit de voorkeur, nietwaar?

Socrates zèlf probeerde zo'n kritisch-opbouwende houding te verspreiden.

Individuen met zulke kwaliteit verbeteren hun samenleving. Of schrijf ik hiermee ten onrechte vooral Plato een opvatting toe die mijn voorkeur geeft? Hoe dan ook, de Atheense machthebbers zagen in Socrates' optreden daarentegen een kwaliteitsverslechtering van de jeugd; op die aanklacht van jeugdbederf werd Socrates ter dood veroordeeld.

Maar ga ik hier moeilijk doen over informatiekwaliteit? Van Socrates, nou ja, van wie we thans vooral dankzij Plato's geschriften denken zoals hij was, kunnen we m.i. leren dat juist klakkeloze, veralgemeniseerde opvattingen tot moeilijkheden leiden. Zeker met kwaliteit is het daarom oppassen, óók met zgn informatiekwaliteit.

Zoals voor elke onderscheiding geldt, is ook (informatie)kwaliteit contingent. Ofwel, het hangt er maar van af. Een absoluut geldige definitie bestaat niet, punt. In een poging begripsmatig wat verder te komen kunnen – alsmaar verdere – associaties met andere begrippen helpen. Wat verwachten 'we' zoal van informatie?

Inderdaad, dat zou zo'n klakkeloze aanname zijn, die over verwachtingen. Wat kan iemand doen, wanneer zij (lees overal ook: hij) niet voorbereid is op veranderde omstandigheden? Ofwel, wanneer iets juist niet loopt zoals zij ... verwacht? Zij moet dan – alsnog – met dat iets leren omgaan. Aangenomen dat daarvoor voldoende tijd blijft, informatie die haar daartoe in staat stelt zou zij onder vertrouwde omstandigheden als onverwacht géén aandacht hebben geschonken. Kortom, voor – de noodzaak tot het aanleren van – nieuw gedrag moet iemand met voorrang haar verwachtingen wijzigen omtrent wat telt als relevante informatie. Over gebrekkig vermogen ervoor maken we elkaar gretig verwijten, ik vermoed om ons eigen gebrek eraan te verhullen :-(en ik maak zèlf helaas geen uitzondering).

Ik wil maar zeggen dat criteria voor informatiekwaliteit onder gelijkblijvende omstandigheden met bijbehorende verwachtingen, zachtjes uitgedrukt, nogal verschillen van wat iemand van informatie verwacht tijdens wat voor haar een, vooruit, crisis is. Wat vrijwel alom nog steeds klakkeloos voor kwaliteitscriteria doorgaat, blijkt feitelijk slechts beperkt tot wat herhaald gedrag vergt; informatie die eerder onder/voor bepaalde omstandigheden kennelijk heeft voldaan, wordt geacht dat onbeperkt toekomstig eveneens te kunnen doen omdat omstandigheden annex verwachtingen – vergaand – gelijkblijvend verondersteld zijn.

Aan de praktijk van het gebruik van digitale technologieën is – tot dusver? – die beperking zowat inherent. We faciliteren er van oudsher immers administraties mee, ingebed in bureaucratieën ter bestendinging van omstandigheden resp. verwachtingen. Het is echter belangrijk ons bewust te zijn van zulke beperkende aannames. Anders kunnen we er onmogelijk aan ontsnappen waar en wanneer dat nodig is.

Wordt vervolgd.

69.88

Nòg maar wat verkenning van m.i. rijkere grondslagen. Nee, zeker niet bestemd voor jullie collega's. Ja, ook dit is onvermijdelijk een verzoek. Zie verderop o.a. waarom tevens selectieve bestemming telt. :-)

Het is uiteraard slechts mijn interpretatie; dus volgens mij geeft Plato met zijn zgn Socratische dialogen aan, dat algemeen geldige definities onmogelijk zijn. Maar is juist Plato niet de filosoof van de zgn vormenleer, zeg maar van zelfs idealisering

van definities? Naar mijn stellige indruk neemt hij steeds meer afstand van dergelijk absolutisme annex essentialisme.

Wat informatie betreft heb ik een nogal radicaal relativisme voorgesteld. In-form-atie is de voor uitwisseling noodzakelijk vorm. Van? Als inhoud in kwestie geldt ruwweg betekenis. Maar informatie dient, zoals gezegd, uitwisseling. Zgn actoren (lees ook: subjecten) stemmen hun gedragingen ermee op elkaar af. De aanvankelijke relativiteit betreft daarom het verschil van betekenis voor enerzijds de informeerder anderzijds de geïnformeerde.

Ter verduidelijk haal ik er bij wat ik als de hoofdstelling van semiotiek opper.

Allereerst verklaar ik informatie synoniem met teken. Dan luidt die hoofdstelling: elk teken is een verzoek tot inschikkelijkheid (Engels: every sign is a request for compliance; P.E. Wisse, [Semiosis & Sign Exchange](#), Information Dynamics, 2002).

Dit biedt aanknopingspunten voor praktische opmerkingen over informatiekwaliteit.

Voor de verzoekende actor (lees ook: informeerder) is – lijkt? – het duidelijk. Zij meet de kwaliteit van het teken in kwestie – waarmee zij dus vorm gaf aan haar verzoek – af aan de vervolgens door haar waargenomen inschikkelijkheid waartoe zij de verzochte actor ermee probeert te bewegen. Daarvoor moet haar teken nodig en voldoende selectief zijn. Zij moet ermee bereiken voor wie zij het wèl bestemt.

Telkens is de vraag naar eventuele tegenmaatregelen aan de orde? Is het een probleem indien andere actoren er eveneens kennis van kunnen nemen? Stel dat redelijk is verzekerd dat het teken de beoogde doelgroep bereikt, is voor die actor(en) voldoende duidelijk welk gedrag ermee van ze wordt verlangd? (En kunnen actoren voor wie het teken niet bestemd is, maar die het onverhoopt wèl ter kennis hebben genomen, eruit opmaken van welk gedrag zij zich dienen te onthouden?)

Tenslotte, helpt teken aan de nodige en voldoende motivationele prikkel voor daadwerkelijk gedrag overeenkomstig het verzoek? (En ontmoedigt het teken andere actoren genoeg om van gedrag af te zien dat niet met het verzoek strookt?)

Alleen al vanuit het perspectief van een verzoeker zit er nogal wat aan een teken vast. En toch is dit alweer een véél reëler beeld van wat er 'in' communicatie gebeurt dan het simplistische idee dat zender en ontvanger dankzij succesvolle communicatie dezelfde betekenis aan een teken toekennen.

Wat zijn zoal kwaliteitscriteria die voor de wederpartij gelden? Voorop staat dat ook de verzochte actor wéét, of zij dat altijd beseft of niet, dat elk teken een verzoek aan haar ... inhoudt. Zij wil kunnen nagaan wie dat verzoek tot haar richt. Dat weegt immers zwaar mee, of zij er al dan niet aan wil voldoen. Voor zoveelste keer, er valt niet lineair te generaliseren. Het spreekt niet vanzelf, dat duurzaamheid van onderlinge betrekking ook voor dat ene verzoek kan rekenen op grotere bereidheid tot inschikkelijkheid. Zo kunnen we juist met mensen die we nooit eerder zagen onder uitzonderlijke omstandigheden een vertrouwelijk gesprek voeren (wellicht, maar dat hoëft ook weer niet, omdat we verwachten ze later nooit meer te ontmoeten). Verder moet de verzochte actor kunnen herkennen welk gedrag in verhouding tot de verzoeker van haar wordt gevraagd. Nota bene, dat is dus juist niet hetzelfde als het gedrag door de verzoeker, maar ander gedrag, te weten wat de verzoeker zèlf niet wil op- resp. voortbrengen, maar door de verzochte voor haar wil laten doen. Dit sluit overigens overwegingen volgens het veronderstelde belang van de verzochte allerm minst uit. Wat voor het verzoek telt, is dat de verzoeker kennelijk zo'n af- c.q. overweging maakte. En moet voor de verzochte duidelijk genoeg zijn welke motivationele prikkel zij aan het verzoek kan ontleen. Zij heeft immers nog

meer te ... doen. Waarò m zou zij haar gedrag als het ware ò mgooien? Wat is haar voordeel? Of, op z'n minst, het kleinere nadeel met inschikkelijk gedrag conform verzoek?

Voor een kenschets van deze gedragsmatige taal- en tekenopvatting, zie ook o.a. [Geef mij ajb even de pindakaas!](#) Als ik toekom aan een vervolg, probeer ik volgens deze door-en-door pragmatische opvatting te duiden welke criteria aanwijsbaar zijn voor kwaliteit van informatie die – inmiddels – traditioneel zoal 'in' zgn informatiesystemen digitaal geregistreerd staat. Daar stel ik ook – behoefte aan – verdere relativiteit aan de orde: situationele gedragsverbijzondering gemodelleerd als contextuele beschrijvingsverbijzondering. Wordt vervolgd.

69.89

Ik besef dat vooral de aanhef kinderachtig kan overkomen. Maar voor een eenmaal volwassen lezer moet het met een sprookje uiteraard om de moraal gaan, en die blijkt nu eenmaal pas in resp. uit het verloop ervan.

Er was eens iemand die iets goed kon. Althans, nogal wat mensen waren tevreden met wat zij voor hen deed. Dus telkens als iemand haar verzocht om een exemplaar van iets te doen, kreeg zij ervoor betaald.

Er kwamen verzoeken voor meer exemplaren dat zij zèlf tijd had om voort te brengen. Zij werd werkgever, (want) nam werknemers in dienst. Stel, om het vooralsnog eenvoudig overzichtelijk te houden, dat zij haar werknemers op haar beurt een vast bedrag per werkperiode betaalde. Maar stel wèl meteen dat zulk loon per werknemer kon verschillen (om allerlei redenen).

Aanvankelijk kende de werkgever al haar werknemers. Zij wist ook uit haar hoofd welk loon zij elke periode aan elke werknemer moest betalen.

Op een moment werd haar dat echter te veel. Zij meende haar tijd beter te kunnen gebruiken. Daarom schakelde zij haar moeder in voor de lonen aan de medewerkers. Haar moeder kon lezen en schrijven. En hoewel er met haar geheugen niets mis was, waren er inmiddels zoveel werknemers dat praktisch niemand meer zou kunnen onthouden wie dat waren èn wat elk van hen precies verdiende. Daarom ging moeder aantekeningen maken. Zij hield op papier een lijst bij met zoals zij de werknemers kende, en achter elke 'naam' vermeldde zij het loonbedrag dat de werknemer in kwestie door haar namens haar dochter periodiek uitbetaald kreeg. Let wel, als loonadministrateur was ook zij werknemer en daarom had zij ook zichzelf op de lijst opgenomen.

Zelfs dit ogenschijnlijk triviale geval van een als zodanig opgezet (!)

informatiesysteem kan helpen verduidelijken wat allemaal verband houdt met informatiekwaliteit. Zo'n systeem, in dit geval de lijst, faciliteert immers informatieverkeer (en eventuele digitalisering verandert daaraan principieel niets).

Deelnemers in hun nadere hoedanigheden zijn de werkgever, de loonadministrateur-werknemer en de overige werknemers. Het blijkt dat voor elke – soort – deelnemerhoedanigheid deels verschilt wat telt als relevante informatie resp. welke kwaliteitseisen ervoor vanuit dienovereenkomstig karakteristiek perspectief gelden. Ik ga dat hier niet uitwerken, maar beperk me opzettelijk tot het schetsen van een casus. Door vooral zèlf ermee te oefenen kan de lezer leren voortaan simplistische, averechtse opvattingen – over kwaliteit gesproken – beter te vermijden. Motto: Wees een Socrates voor uzèlf!

In tegenstelling tot mijn aankondiging aan het slot van de vorige aflevering ben ik

aan zgn contextuele verbijzondering nog niet toegekomen. Wordt mede daarom vervolgd.

69.90

Is de Griekse legende over Sisyphus – tevens – een allegorie voor herhaalde mislukking van zgn ict-projecten? Als straf duwt Sisyphus telkens hetzelfde zware rotsblok tegen dezelfde steile berg omhoog. Want zodra hij de top van de berg met dat rotsblok bereikt, rolt het prompt omlaag en moet hij van onder af aan opnieuw beginnen, enzovoort.

Wat er voor ict-projecten m.i. niet aan klopt, helaas, is dat zoveelste mislukking voor betrokken ict-ers doorgaans juist geen straf is. Zij behouden hun posities, blijven betaald krijgen, enzovoort. Terwijl zij kunnen nagaan wanneer zij even opzij moeten stappen om niet geraakt te worden door brokstukken van wederom een mislukking, zijn andere mensen daarvan wèl de dupe. Voor deelnemers, in allerlei hoedanigheden, aan informatieverkeer blijven adequate voorzieningen ter facilitering ervan ontbreken. De financiers, en voor overheidsprojecten zijn dat per saldo de deelnemers als belastingbetalers, zien hun geld verspild.

De legende gaat pas vollediger op voor ict-projecten zodra niet alleen ict-ers als opdrachtnemers, maar ook hun opdrachtgevers daadwerkelijk verantwoordelijk worden gehouden. Althans, dan krijgen degenen straf die hem ook hebben verdiend. Sisyphus is gestraft voor “list en bedrog” in zijn eigen belang (zie Wikipedia-lemma). Doordat opdrachtgevers en –nemers voor succes moeten samenwerken, is zelfs hun ònbenul over hun deels tegengestelde belangen prompt méér dan genoeg voor voorspelbare mislukking, opnieuw, hun respectievelijke goede trouw ten spijt. Dus, wat kan die legende ons leren om zulke projecten te laten slagen? Het risico van tegenwerking is domweg te groot. Er ligt nu eenmaal een kloof tussen de belangen van enerzijds de strategisch gerichte opdrachtgever, anderzijds uitvoeringstechnisch gerichte opdrachtnemer. Vanaf wat ingewikkelder opgaven moet er ‘gewoon’ voorzien zijn in een overdrachtelijke brug, zeg ook maar een bemiddelaar. Voor stelselmatige opgaven ter facilitering van informatieverkeer moet dat, zoals Jaap van Rees nota bene reeds in 1995 onder de noemer van informatiearchitect voorstelde, een bekwame informatiekundig ontwerper zijn. Dergelijke beroepsbeoefenaren zijn er echter niet of nauwelijks, nog steeds niet. Want het gaat daarvoor niet om méér ict-ers. Of om wat àndere ict-ers.

Informatiekunde is een principiële àndere vakdiscipline. Met de noemer van informatiearchitect bedoelde Van Rees het verschil te benadrukken met ict-ers die hij ook wel systeemaannemers noemde. (En onder zijn noemer hebben Van Rees en ik daarover destijds twee artikelen en een boek gepubliceerd, zie [Informatiearchitect en systeemaannemer: andere rol, andere methode](#), [De rol van de informatiearchitect](#) en [De informatie-architect](#).) Sinds Van Rees dat voorstel deed, is voor ontwerp de noodzaak tot verkeersoriëntatie nog eens sterk toegenomen, zodat inmiddels de aanduiding informatieverkeerskundig ontwerper (lees ook: civiel informatiekundige) nòg passender is.

Ik geef toe, dat ook ik er tot dusver niet in geslaagd ben om aandacht gevestigd te krijgen op de noodzaak van opleiding voor zo’n ànder beroep annex vak, laat staan dat èrgens al zulke opleiding bestáát. Netzomin heb ik ook maar enig resultaat behaald door opdrachtgevers op te roepen om een informatie(verkeers)kundig ontwerper in te schakelen. Opdrachtgevers blijven zich feitelijk beperken tot ict-ers als opdrachtnemers, en ict-ers blijven overmoedig geloven dat ontwerpen onderdeel

van hun uitvoeringswerk is. Dat blijft tot mislukkingen leiden, omdat zij hun opdrachtgevers dat kennelijk kunnen laten geloven (en daarom is niet alleen de Sisyphus-legende, maar o.a. ook het sprookje **De kleren van de keizer** toepasselijk).

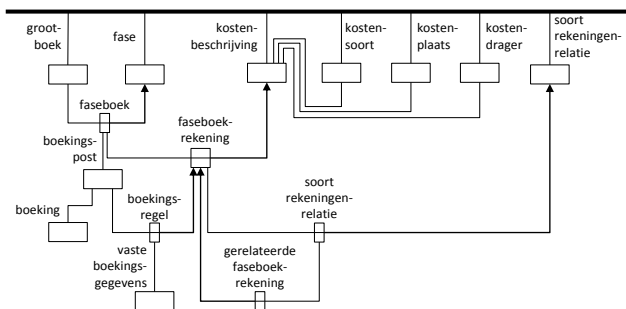
Om een idee van eindeloze herhaling te geven zou ik zeggen, lees deze tekst opnieuw. Lees – anders – ook een nauw verwant pleidooi door Jan van Til:

[O, opdrachtgever, let op u saeck!](#)

69.91

Voordat ik voor het prototype met verdere voorstellen kom voor zgn functionaliteit met fasegewijs boekhouden, modelleer ik begripsmatig met Metapatroon graag de huidige stand ervan. De bedoeling van ook dit conceptuele model is dat het tegelijk nog het redelijkst lijkt, met dank voor je aanwijzingen ervoor, op jouw uitvoering met KnitblTs. Kijk je het model daarop ajb nog even na?

Deze tussenstand acht ik functioneel vergaand, zeg maar, stabiel. Ofwel, daaraan zie ik niet zo gauw meer iets veranderen. Er komt m.i. dus vooral e.e.a. bij. Ofwel, op bijgaand model borduur ik voor het vervolg begripsmatig voort. Zoals gebruikelijk vind jij zulke voorstellen eigenlijk maar niets en zo komen we wederom stellig en vlot uit op wat inderdaad véél beter is. :-)

69.92

Als “het antwoord op de vraag [...] niet zo moeilijk [is],” ontgaat het mij dat ik die vraag drie keer heb moeten stellen voordat jij ‘m beantwoordde. En volgens mij geef jij uiteindelijk zelfs een verkeerd antwoord. Jij stelt dat er mbt samenhang tussen basisregistraties “op dit moment geen voornemens/besluiten daartoe” zijn. Hoe rijm jij dat met de mededeling, door de overheid als nieuws op 29 februari jl. gepubliceerd op het www, dat

[h]et ministerie van BZK [...] het initiatief genomen [heeft] om onder de naam Doorontwikkeling in Samenhang (DiS-GEO) [...] de BAG (basisregistratie Adressen en Gebouwen), de BGT (basisregistratie Grootchalige Topografie), de BRT (basisregistratie Topografie) en de BRK (basisregistratie Kadaster) [...] stapsgewijs, door te ontwikkelen [...] tot] de nationale geo-informatie infrastructuur (NGII)[?]

Jij werkt toch bij BZK!? Wist jij daarvan tot dit emailbericht niets? Of probeer je mij die inlichtingen te onthouden?

Ach, was er maar “gebrek aan beweging”! Dan zou er véél minder fout gaan. Terwijl jij kennelijk stil zit, zijn er elders helaas allerlei bewegingen gaande onder de noemer van digitalisering, maar alom nog traditioneel enkelvoudig en alsof het daarbij gaat het eigen informatievoorziening van telkens apart de opdrachtgevende (overheids)organisatie resp. slechts onderdeel ervan. Onzin, want met noodzakelijke

oriëntatie volgens informatieverkeer op de reële maatschappelijke schaal, stelselmatig dus, heeft dat nog niets van doen. Integendeel, dergelijk aanhoudende fragmentatie werkt allang averechts. Ik heb overigens nog steeds niet door, of jij dat begrijpt maar er niets aan durft te doen òf dat jij dat niet eens begrijpt. Indien ik me overigens met deze overweging ernstig vergis, en jij dus de noodzaak van verandering voor stelselmatige benadering zowel begrijpt als er ook iets voor durft te wagen, maak ik allereerst mijn excuus en stel ik hier in één moeite door voor dat jij als “iets concreets” een spoedigst gesprek regelt met jouw leidinggevende functionaris bij BZK. Wellicht is z/hij ontvankelijker voor stelselmatige probleemanalyse èn dito schets van oplossingsrichting. Als jij een beter idee hebt, prima, maar doe iets opbouwends! ‘Zit’ verandering niet in de wèg! En omdat het ànders moet, valt daarvoor aan kritische component nu eenmaal niet te ontkomen. Wie dat niet durft, moet geen beleidsambtenaar willen zijn. Want als beleid zgn heilig geldt, zijn er géén ambtenaren meer nodig voor kritisch-opbouwende (her)overweging ervan, maar slechts voor kritiekloze bewaking (met afbraak tot gevolg). Nee, van mijn kant is dat geen “teleurstelling,” maar vind ik het als ònbetaalde vrijwilliger allang volkomen belachelijk dat ik nota bene goedbetaalde bestuurders en ambtenaren maar moet blijven wijzen op hun kortzichtige houding enzovoort. Ik zie het als mijn burgerplicht om dat vol te houden èn vooral om een perspectief te schetsen voor evenwichtige verhoudingen voor en door maatschappelijk informatieverkeer. Mocht je geen idee hebben waarover ik schrijf, dan heeft jouw leidinggevende functionaris dat hopelijk wèl. Laat mij dus maar eens met haar/hem praten.

Oh ja, de tekst van ook weer dit emailbericht publiceer ik als aantekening. Wees niet bang, daarin ben jij niet herkenbaar. Wèl herkenbaar wil ik gedocumenteerd hebben hoe moeilijk, zo niet onmogelijk, het gedurende een periode is om zelfs maar aandacht voor stelselmatig perspectief op informatieverkeer te krijgen van wie formeel daarvoor juist zgn stelselverantwoordelijk zijn (maar blijkbaar zonder reëel besef waarvoor, eigenlijk). Dankzij zulke aantekeningen, en ook Jan van Til schrijft en publiceert ze, laten zich o.a. uit het onwrikbare ònvermogen van huidige ambtenaren hopelijk nuttige lessen trekken voor ambtenaren van vòlgende generaties.

69.93

Het enige dat wèl stelselmatig werkt, maar dat wisten we allang, blijkt zulk verlamdend mengsel van onwil en onbenul. Met voor de zoveelste keer dank aan John Haynes voor het zgn conagram als uitdrukkingvorm voor – zoals ik het hier maar even uitdruk :-) – deparadoxe synthese: het stelsel van de fragmentatie is de fragmentatie van het stelsel. Helaas kunnen we de maatschappelijk-verkeersoriëntatie voor informatievoorziening vooralsnog weinig ànders bevorderen dan door kritisch-opbouwende aantekeningen te schrijven. Maar tenminste dàt moeten we volhouden, en bij gelegenheid ook laten weten dat ze er zijn en blijven komen.

69.94

Toen de legende van Sisyphus in mij opkwam voor een vergelijking met ict-projecten, wist ik niet dat Albert Camus (1913-1960) als “een essay over het absurde” **De mythe van Sisyfus** (De Bezige Bij, 1971, oorspronkelijk Franstalig 1942) heeft geschreven. Maar toen ik daags na **aantekening 69.90** in een

kringloopwinkel een exemplaar zag liggen, kon ik het uiteraard niet – meer – missen. Ik heb het gekocht. Dus ook maar weer lezen. Zo komt van het één het ànder, enzovoort.

69.95

Dank je wel voor afschrift-van-rapport en verwijzing-naar-vraaggesprek. Ik vind zowel rapport als vraaggesprek zeer interessant! Ook veelbelovend. Dus, ja, ik deel graag je inzicht dat daar niet zozeer wat te halen, maar vooral àlles te brengen kan zijn. Ook wat ik je hier verder schrijf, weet jij natuurlijk allemaal al. Ik heb er mijn eigen indruk mee willen vastleggen. En wellicht kan jij er tekstpassages uit benutten voor berichtgeving aan derden.

Zoals rechter Erik Boerma m.i. “data” bedoelt, bestaat er een prima aanknopingspunt. Wat hij echter nog niet beseft, want niemand heeft hem dat tot dusver ooit zelfs maar proberen te vertellen en zèlf is hij evenmin informatiekundige, is dat voor wat hij wil bereiken een àndere, te weten stelselmatige, opzet van informatievoorziening (vooruit, lees ook: datavoorziening) nodig is dan wat daarvoor traditioneel gebeurt (en dus altijd maar weer mislukt). Want een door-en-door stelselmatige opzet biedt uiteraard pas de praktische oplossing voor wat “multiproblematiek” heet. Zoals wat verderop in het rapport **Visiedocument schuldenproblematiek en rechtspraak** (Raad voor de rechtspraak/Werkgroep schulden en rechtspraak, februari 2019, p. 22) staat, “zou [...] aan de rechter bekend moeten zijn in welke situatie de schuldenaar zich bevindt.” Zgn stelselmatig zuiver is nota bene het meervoud van situatie. Dus, situaties. En daarom mikt Metapatroon methodisch op beschrijving volgens situationele verbijzondering. Verder is een opzet nog niet stelselmatig door slechts één soort “problematiek” te faciliteren, in dit geval van een “schuldenaar.” Dat moet algemeenst denkbaar opgezet zijn, dus voor willekeurige deelnemers aan maatschappelijk verkeer in willekeurige hoedanigheden. Zo’n opzet is dan wèl door-en-door stelselmatig en helpt overzicht te verkrijgen voor willekeurige “multiproblematiek.” Uiteraard afhankelijk van daadwerkelijk beschikbare data/informatie is daarmee tevens een hulpmiddel beschikbaar voor een zgn “schuldenrechter, die alle zaken van een schuldenaar geconcentreerd behandelt” (rapport, p. 27). Genoemd rapport bevat tot slot tevens een lijst aanbevelingen. ‘Opvallend’ genoeg is daar is die behoefte aan resp. noodzaak tot datagerichtheid niet nadrukkelijk vermeld; nogal terloops staat slechts onder de aanbeveling met nummer 7 “juridisch dossier” vermeld. In het vraaggesprek stelt Boerma dat hij graag ergens vanaf nul zou willen beginnen. Ik neem aan dat hij daarmee het opzetten van ‘iets’ bedoelt òngehinderd door wat er overgeleverd is. Ik zie dat – op een andere manier – tweeledig. Enerzijds voor dat zgn vanaf-nul dient het stelselmatig optimaal gedachte ontwerp. Zoals ik eerder aangaf, noemt Russell Ackoff dat een geïdealiseerd ontwerp indien ‘we’ daarvoor ‘opzettelijk’ géén beperkingen – nou ja, dènkbaar zo min mogelijk – laten gelden. Dat geïdealiseerde ontwerp vormt dan het doel voor feitelijke veranderingen (waarvoor het aan eventueel optredend zgn voortschrijdend inzicht aangepast moet worden). Anderzijds moet hier en nu met opbouwende veranderingen een praktisch begin gemaakt kunnen worden, en vervolgens netzo beheersbaar voortgezet in de richting van het geïdealiseerde ontwerp. Dat lukt met een informatierotonde; daarmee kan zelfs prompt reeds véél overzicht worden verschaft door bestàànde registers er op aan te sluiten.

69.96

Jouw kortsluiting met [de coördinerende rechter] acht ik cruciaal. Die andere medewerkers moeten zo weinig mogelijk kans krijgen om in de weg te – blijven – lopen. (Want) iemand die pleit “voor het slim digitaliseren van het proces” heeft volstrekt géén idee, en kan zo’n idee ook onmogelijk herkennen als het haar/hem wordt voorgesteld.

Dat er apart een Actieplan Data zou zijn, wijst meteen al op onbenul. Of is het wanhoop? Is er zoiets als een Actieplan rechtspraak? Dat moet m.i. dan een Actieplan rechtspraak-voor-maatschappelijk-verkeer zijn, met informatieverkeer als integraal èn integrerend aspect. Erik Boerma heeft in dat vraaggesprek met zoveel woorden de noodzakelijke verkeersoriëntatie door de rechtspraak bevestigd. En dááaraan verbindt hij – pas – conclusies voor informatiebehoefte. Dàt is hoopgevend.

69.97

Ik wil nog wat verdere opmerkingen kwijt. :-) Wie beweert graag vanaf nul te beginnen, toont bereidheid tot radicale vernieuwing. Of? Tja, zo’n begin is zelfs noodzakelijk voor wie nog helemaal niets ... weet, kan e.d. Is het dan niet verstandiger om er eens iemand bij te halen die er al wèl verstand van heeft? Maar zolang je zèlf niets weet, hoe kan je dan beoordelen wie er – hopelijk zelfs méér dan – genoeg van weet om je te helpen?

Zoals ik al aangaf, bedoelt iemand die voorkeur verkondigt voor zoiets als nulbegin, dat voor de toekomst niets kritiekloos uit het verleden overgenomen mag worden.

Dat gaat dan prompt mis door er iemand bij te halen die zich met een of andere toevoeging als architect voordoet, bijvoorbeeld als informatiearchitect. Een architect moet toch vooral ontwerper zijn, maar ontwerper zijn zulke zgn architecten juist niet. Wat kunnen ze dan wèl? Ontwikkelen in de zin van (computer)programmeren kunnen ze vaak evenmin. Waar ze ‘goed’ in zijn, is het hameren op het belang van architectuur zònder deugdelijk begrip ervan. Intussen nemen juist die architecten kritiekloos gevestigde methoden & technieken voor digitalisering over (en dat maakt ze tot accountmanagers voor programmeurs). Terwijl de opdrachtgever meent vanaf nul te beginnen, heeft de zgn (informatie)architect haar/hem voor wat voor facilitering van informatieverkeer principieel een stelselmatige opgave is al vergaand op het verkeerde spoor geleid.

Voor een strikt apart informatiesysteempje, bestemd voor intern gebruik door slechts enkele medewerkers, lukt het overigens meestal nog wel om iets compleets nieuws te maken èn om informatie ‘uit’ het eventuele oude systeempje – voor zover nog relevant – in het nieuwe op te nemen. Dergelijke aparte systeempjes hebben echter geen bestaansrecht meer. Verkeersoriëntatie moet leidend zijn.

Wie de bijbehorend stelselmatige aard van de huidige opgaven erkent, begrijpt dat vanaf nul beginnen daarvoor uiteraard onmogelijk is. Ook voor informatieverkeer zijn voorzieningen feitelijk infrastructureel. Uit de afhankelijkheid van verkeersdeelnemers van infrastructuur volgt prioriteit van de continue beschikbaarheid ervan. De noodzakelijke (!) aanpassingen van infrastructuur moeten beheersbaar zijn en zo eenvoudig mogelijk voor de gevarieerde deelnemers in hun desbetreffende hoedanigheden om ‘in mee te gaan.’ Per saldo grootschalige, daardoor kwalitatieve wijziging van infrastructuur kan slechts slagen met achtereenvolgende stappen. De resultaten ervan moeten als het ware optellen. Dat vergt een overzichtsplan, zeg ook maar geïdealiseerd ontwerp.

Zo'n overkoepelend ontwerp kunnen zgn informatiearchitecten onmogelijk opstellen zolang ze de daarvoor benodigde, dwz stelselmatigheid bemeten, modelleermethode niet beheersen. Die moeten ze 'goed' leren gebruiken. Nu weten ze nog steeds van ... niets, en hun opdrachtgever weet helaas van niets dat zij niets weten. Dan lijkt nu weer zo'n Actieplan Data iets nieuws. Dat is blijkbaar bedacht voor het vervolg op de eerder mislukte digitalisering. Maar digitalisering betreft toch facilitering van informatievoorziening annex –verkeer met digitale technologieën? En als dat niet zelfs nadrukkelijk over informatie gaat, waarover dan wèl? Ja, dus. Iets anders dan een, vooruit dan maar, Actieplan Informatie kan een digitaliseringsproject nooit zijn. Weliswaar had het eerdere plan een andere naam, maar zo'n actieplan moet het geweest zijn. Nu proberen min of meer dezelfde mensen een nieuw plan te bedenken, maar verder dan een naam ontleend aan onzinnige trendduidingen – op z'n Engels: big data, data is the new oil – komen ze niet. Wat ze tot dusver slechts lukt, is het tegenhouden van werkelijk c.q. werkend stelselmatig gerichte voorzieningen voor informatieverkeer waarvoor een informatieronde, ook allang bewezen, een prima aanzet biedt.

69.98

In **Hedendaags fetisjisme** behandelt Carry van Bruggen vooral misvattingen over taal(gebruik). Zoals ik eerder in **aantekening 69.81** opmerkte, deel ik echter niet haar opvatting niet van principiële

strijd tussen Rede en Levensdrift[. p. 22]

Voor “onderscheidingsvermogen” handhaaft zij essentialisme:

Het redelijk onderscheiden richt zich op het onderscheid tussen het essentiële en het incidentele[. pp. 22-23]

Voor zover ik het idee van essentie handhaaf, veronderstel ik het als ... niets. Ofwel, alles dat een subject, zeg maar, positief kan onderscheiden, is bijzonder. De vraag is dan, wat telt als verbijzonderingsfactor. Daarop geef ik met de semiotische enneade antwoord. Dat antwoord is overeenkomstig het triadische schema van C.S. Peirce onlosmakelijk drieledig. Zo is langs de kendimensie motief de onderscheidingsfactor van/voor begrip. Het doel, als het ware langs een andere enneadische dimensie, is echter steeds – subjectaanpassing en/of situatieverandering door – verbijzonderd gedrag van het subject in kwestie met situatie als onderscheidingsfactor.

Bemiddelend 'werkt' à la Peirce de tekendimensie, waarlangs context geldt als onderscheidingsfactor.

Ook Van Bruggen mist nog zo'n uitgebreider referentiekader resp.

verklaringsschema. Omdat zij Rede associeert met, hoe onmogelijk ook te bereiken, het kennen van essentie, meent zij dat

juist het denken [zich voltrekt] in de scheiding tussen het incidenteel en de samenvoeging van het essentieel tezamenbehorende, het is analysesynthese, het is ontbindend-opheffen, het is ordenen.[p. 23]

In formele zin schrijf ik als essentie van een ob- c.q. subject er zijn nul-identiteit aan toe. Die is, zoals ik daarmee probeer aan te duiden, volstrekt gedragloos. Nogmaals, als essentie is er qua eigenschappen e.d. dus ... niets. Elk feitelijk gedrag is “incidenteel.” Voor de “samenvoeging” of, beter gezegd, samenhang van allerlei gedragingen, allemaal dus “incidenteel” resp. situationeel, dient de nul-identiteit. Van Bruggen betreft gedragsvariëteit er niet bij, maar wijst m.i. in de goede richting voor

denken [als] onderscheiden en dit is ordenen. Door deze werkzaamheid krijgen 'Ik-en-Wereld' voortdurend een nieuw aanzien [... en zo] komt men tot wijsheid.[p. 24]

Zij verkeert kennelijk in de traditie van wijsheid-als-doel. Ik ben meer pragmatisch en houdt daarom kennis voor gedragsmiddel. Het is overigens de vraag of dat per saldo, zeg ook maar ethisch, iets uitmaakt. Want, over

een gestadige verwondering [p. 24]

gesproken, wát is dan het doel met gedrag? Waar het mij als informatiekundig ontwerper om gaat, is een passende taalopvatting voor eenduidige modellering van reële variëteit. Want bruikbare infrastructuur voor informatieverkeer moet verschillen-in-samenhang faciliteren. Dat lukt natuurlijk nooit, zoals Van Bruggen reeds treffend duidt, door overheersende

zucht om te groeperen naast onmacht om te onderscheiden[. p. 29]

Dat leidt steevast tot

ficties en begripsverwarringen[.]

dus niet slechts

omtrent taal[, p. 29]

maar tevens door taal(gebruik). Helaas is tevens op menigeen die thans zgn conceptuele modellen ontwerpt voor digitale facilitering van informatieverkeer van toepassing dat, nog afgezien van gedrag als derde dimensie,

[w]einigen vermogen te (onder)scheiden tussen hun gedachten en hun taal. De onderontwikkelde geeft zich van de woorden en constructies, die hij bezigt, niet de geringste rekenschap, maakt men hem op iets afwijkends of merkwaardigs daarin opmerkzaam, dan wordt hij verlegen en voelt zich voor de gek gehouden.[p. 215]

Dat resulteert in kortzichtige weerstand tégen allang noodzakelijke verandering van ontwerpdiscipline. Wel degelijk heeft een informatiekundig ontwerper tegenwoordig met [Metapatroon](#) als stelselmatige modelleermethode gereedschap beschikbaar voor – uitoefening van – haar/zijn, zoals Van Bruggen het noemt, onderscheidingsvermogen. Ik herhaal dat die methode ongeacht schaal pas consequent logisch is dankzij de kunstgreep van – de aanname van – nul-identiteit. Dat maakt van elke betekenis immers een verschil. En dát maakt een methodische uitdrukkingsvorm van situationele ob- c.q. subjectverbijzondering van gedrag mogelijk, te weten volgens contextuele signatuurverbijzondering. Van verbijzondering is Van Bruggen zich overigens reeds terdege bewust:

[H]et toekennen van een zogenaamde 'kernachtigheid' aan woorden en zegswijzen is volstreekte nonsens, als men de gebruikswaarde dier woorden en zegswijzen niet nauwkeurig kent.[p. 147]

Nota bene, Ludwig Wittgenstein komt pas later tot het inzicht dat "gebruikswaarde" telt voor betekenis. Terwijl Metapatroon inmiddels een oplossing biedt voor ordening van variëteit, problematiseert Van Bruggen vooralsnog:

de gebruikswaarde van woorden en zegswijzen hangt met allerlei associaties samen en wisselt daarbij aanhoudend, en dit kan ook niet anders[. p. 147]

Daarbij

komt [het] er niet op aan, wie de code samenstelt, of hoe ze is samengesteld, maar het is van de grootste betekenis, dat de mensen, die ermee omgaan, zich in het

gebruik der tekens niet vergissen.[p. 149] En men leert [de gebruikswaarde] kennen door een voortdurende, gespannen, al dan niet bewuste opmerkzaamheid[. p. 176 H]et nauwkeurig registreren van de fijnste onderscheidingen [...] leert [iemand] de nauwkeurige gebruikswaarde van het [...] voor elk dier onderscheidingen gebezigde woord.[p. 178]

Wat ook Van Bruggen aldus nog lijkt te ontgaan, in elk geval methodisch, is dat een teken méér omvat dan een enkel woord e.d. Volgens de enneade is een tekenexemplaar noodzakelijkerwijs altijd een configuratie van een signatuur met een context en een intext. Wat een teken dan uniek maakt, is reeds de combinatie van signatuur en context. Hieruit volgt dat een “code” géén kwestie is van louter zgn signaturen. Daar horen context onlosmakelijk bij. De veronachtzaming van het contextaandeel verklaart waarom pogingen tot standaardisatie resp. uniformering tot een code tot mislukking gedoemd zijn op reële schaal van maatschappelijk verkeer. Een simplistische codering werkt slechts zolang – verdere – omstandigheden eenduidig zijn (en aldus nodige en voldoende context bieden). Het raakt pas door een teken als configuratie inclusief context op te vatten begrijpelijk, verklaarbaar enzovoort dat

[v]oor de [...] onderscheidingen van het [...] leven [...] de code haar teken [dient] te bevatten, of het verkeer ware onmogelijk, althans onvolledig.[pp. 149-150]

Van Bruggen zet relativisering van taal echter niet radicaal genoeg dóór:

Zo moet de betekenis van elk woord onwrikbaar vaststaan, zonder dat het nochtans van die betekenis iets te kennen geeft.[p. 150]

Wat nooit “iets te kennen geeft,” is slechts ... niets. Voorzover een signatuur ooit lòs kan worden beschouwd – antwoord: nee – heeft zij dus géén betekenis (overeenkomstig nul-identiteit). Enige c.q. bepaalde betekenis bestaat door een signatuur à la enneade principieel pas samen met context. Met woord hier voor signatuur is dat logisch de enige manier waarop

[e]lk woord [...] ook inderdaad een onbeperkt aantal betekenissen [heeft].[p. 223]

Duidelijker, omvattender dan waartoe Van Bruggen volgens haar veronderstellingen in staat is, vind ik de enneade annex subjectief situationisme bijdragen aan een verklaring, maar wat mij betreft slechts als zgn metabegrip ipv “wezenlijk begrip,” dat

het wezenlijk begrip [... u]itsluitend en alleen [...] het (zelf)onderscheidingsvermogen [vergt], dat persoonlijk is en dat [...] nimmer tot volkomen uniforme uitkomsten leidt, daar zich juist hierin [...] het individuele openbaart en opheft tegelijk![p. 181]

Wat mij betreft heeft zgn opheffing niet mystieks. Elk gedrag betreft samenloop van subject en situatie. Het situationele aandeel heft naar rato het subject op, vice versa. Kortom, stelselmatig is vooral die verbijzondering ... niets bijzonders. Terwijl Van Bruggen er vertalers mee aanspreekt, zijn de eisen die ze aan hen stelt m.i. eveneens relevant voor informatiekundig ontwerpers:

Een eerste eis is [...] een zekere universaliteit, het vermogen, zich begrijpend met anderen te vereenzelvigen. Daarbij voegt zich dan dadelijk de noodzakelijkheid [...] om [...] gebruikswaarde[n ...] te onderscheiden. Hiervoor wordt haast nog meer gevoel voor de situatie[s] dan parate ‘kennis van de taal’ vereist.[pp. 229-230]

Contextuele verbijzondering op z'n Metapatroons houdt in, en ik veroorloof me extra vrijpostige parafrasering, dat stelselmatig óók

de situatie door [...] gebezigde woord[en] wordt gekarakteriseerd. [...] Hoe meer [de vertaler] de situatie tot in de bijzonderheden begrijpt, [...] met des te groter stelligheid zal hij [...] de incidentele betekenis kunnen afleiden.[p. 230]

De eis geldt zo mogelijk nog sterker voor – vormgeving van – informatie voor opslag en transport met (hulp)middelen die ‘zelf’ géén onderscheidingsvermogen hebben (en die, retoriek van zgn kunstmatige intelligentie ten spijt, onderscheidingen daarom op voorhand uitputtend moeten ‘meekrijgen’). Daarvoor moeten modellers/ontwerpers, zoals Van Bruggen voor vertalers oppert,

zich van de gangbare ficties omtrent Taal [...] bevrijden[. p. 234 Maar a]llereerst deze vraag: Wat is vertalen en wat houdt het eigenlijk in?[p. 214]

Sinds digitale technologieën vooral benut – kunnen – worden ter facilitering van informatieverkeer, vergt de vergelijkbare vraag – Wat is informatiekundig ontwerpen en wat houdt het eigenlijk in? – een door-en-door stelselmatig antwoord. Naar verluidt heeft Van Bruggen haar boek tijdens de jaren 1920-1924 geschreven; dat is dus alweer bijna honderd jaar geleden. Er valt helaas nog véél van haar te leren, nog veel en veel méér dan waarop ik hier graag wijs.

Mei – juni 2019, www-editie 2019 © Pieter Wisse